

UTDANNING

21

9. DESEMBER 2016

utdanningsnytt.no

20 elever ble misbrukt av læreren

Flere visste, ingen hjelp

Knut Hovland
Ansvarlig redaktør
kh@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Sjef for nett, desk og layout
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Tore Magne Gundersen
Presentasjonsjournalist
tmg@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Bokansvarlig/korrekturleser
sj@utdanningsnytt.no

Synnøve Maaø
Markedsjef
sm@utdanningsnytt.no

Randi Skaugrud
Markedskonsulent
rs@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

Henriette Myklebust Øye
Markedskonsulent
hmo@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Markedskonsulent
ls@utdanningsnytt.no

21
9. DESEMBER 2016
utdanningsnytt.no

Innhold

10

● Hovedsaken: OVERGREP I SKOLE OG BARNEHAGE

En lærer misbrukte gutter i over 35 år uten å bli stoppet. Han er ikke alene. I løpet av de seks siste årene er 74 ansatte i norske skoler og barnehager blitt dømt, tiltalt eller siktet for overgrep mot minst 250 barn.

● Gyldne øyeblikk 47

For Nakulan Muthiah kom det gyldne øyeblikket da en elev sa at han forstod ting han aldri trodde han ville forstå.

Innhold

Aktuelt	4	Kronikk	56
Aktuelt navn	8	Stilling/kurs	58
Hovedsaken	10	Julekryssord	61
Kort og godt	36	Minneord	62
Ut i verden	37	Lov og rett	63
Aktuelt	38	Fra forbundet	64
Portrettet	40		
Aktuelt	44		
Friminutt	46		
Gyldne øyeblikk	47		
Innspill	48		
Debatt	50		

38

● Færre bøker til byskolene

Skolebibliotekene i de store byene blir forfordelt med den nye innkjøpsordningen for bøker. Midtun skole i Bergen er blant dem som merker nedgang i utlånet.

Utdanning på nettet

I Utdannings nettutgave finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som eblad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

● Portrettet

– Akkurat ved «the end», når den romantiske filmen slutter, begynner virkeligheten i samlivet, sier psykolog Frode Thuen.

● Kronikk

De fleste forskere mener at PISA-forskerne ikke har noe belegg for de konklusjoner de trekker og de anbefalinger som de kommer med, skriver professor Svein Sjøberg.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Besøksadresse

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Postadresse

Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

e-postadresse

redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2016: 163.911
issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk:

Sörmlands Printing Solution
www.sormlandsprinting.se

Abonnementsservice

Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: medlem@utdanningsforbundet.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen. PFUs adresse er Rådhusgt. 17, Pb 46 Sentrum, 0101 Oslo Telefon 22 40 50 40.

Forsidebildet

Minst 250 barn er ofre for overgrep av ansatte i skole og barnehage siden 2010.

Foto: Tommy Ellingsen

Leder Steffen Handal

1. nestleder Terje Skyvulstad

2. nestleder Hege Valås

Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

● Leder

Knut Hovland | Ansvarlig redaktør

Dette kan ikke fortsette

Hovedsaken i denne utgaven av Utdanning tar for seg et tema som på ingen måte er ukjent, men som det likevel er blitt snakket altfor lite om: Ansatte i barnehage og skole som begår seksuelle overgrep mot barn og elever. Vi hører om det i nyhetssendinger, og vi leser om det på nettet og i aviser. Reaksjonene blir sterke der og da, men så legger det seg igjen til neste sak dukker opp. Ofte tar det ikke så lang tid heller. Den kartleggingen vi i Utdanning har gjort, viser at det er snakk om 74 saker siden 2010 hvor lærere, barnehagelærere eller andre ansatte i barnehage og skole har vært involvert. I 56 av sakene foreligger det rettskraftige dommer. Det innebærer at det i gjennomsnitt er snakk om en ny sak hver eneste måned, nesten ikke til å fatte.

Selv om vi har brukt lang tid på å forsøke å få tak i alle sakene hvor ansatte i skole eller barnehage er involvert, har vi ikke avdekket alt som er skjedd i løpet av disse årene. Psykolog og ekspert på området, Pål Grøndahl, sier det slik til Utdanning: – Der det er barn, der vil overgriperne være. Man må gå ut fra at de som er dømt, bare er et lite utvalg av alle overgriperne som finnes i barnehage og skole. Dette er et fenomen vi ikke kjenner til omfanget av. Grøndahl har trolig helt rett. Hovedpersonen i den saken vi skriver om i dette bladet, fikk holde på i over 30 år før han til slutt ble tatt. Da var flere av sakene foreldet og mange gutteskjebner for lengst beseglet.

De personene som barn og unge skal kunne stole 100 prosent på, i tillegg til sine egne foresatte, er lærere og barnehagelærere. Det er nedfelt i lærerprofesjonens etiske plattform som Utdanningsforbundet fikk utarbeidet etter en omfattende prosess for noen år siden. I plattformen heter det blant annet at barnehagelærere, lærere og ledere i møte med barnehagebarn, elever og foresatte skal gripe inn og verne barnehagebarn og elever mot krenkelser, uavhengig av hvem som utfører dem. Hva skal barnehagebarn, elever og foresatte tro når det i mange tilfeller er barnehage-lærere og lærere som står for overgrepene? Dette kan rett og slett ikke fortsette.

Vi synes det er flott at lederen i Utdanningsforbundet, Steffen Handal, er så krystallklar i sin reaksjon på det Utdanning har avdekket. – Dersom man har den minste mistanke om at en kollega eller en annen voksenperson forgriper seg på barn, må man reagere. Det er vår soleklare plikt å gripe inn, sier Handal. Vi regner med at ansvarlige myndigheter, både lokalt og sentralt, er like tydelige framover. Her har alle en viktig jobb å gjøre, og den kan ikke vente en eneste dag.

Knut Hovland

● **Timss**

Realfag:

Få videregående-elever på høyt nivå

Andelen elever som velger avanserte realfag på videregående, har gått ned i Norge, viser Timss-studien 2016. Resultatene er også svake blant de eldste elevene.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

I Norge tok kun 6,7 prosent fordypning i fysikk. 10,6 prosent tok matematikk på høyeste nivå, ifølge tall fra elevtesten Timss. Resultatene ble lagt frem under en pressekonferanse på Majorstuen skole i Oslo 29. november.

– Det er bekymringsverdig at så få ungdommer velger fordypning i disse fagene. Dette er sentrale fag som er viktige for fremtiden, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen.

Mens norske 5.-klassinger forbedrer sine resultater og er best i Norden, flater det ut på ungdomstrinnet.

Selv om 5.-klassingene er gode i realfag, er algebra deres svakeste punkt. Det ser ut som det er algebra elever på alle trinn sliter mest med i matematikk.

– Tallene tyder på at vi prioriterer algebra lavere enn mange andre land. Dette bør vi se nærmere på, sier forsker Liv Sissel Grønmo.

Hun presenterte analysen av tallene for de eldste.

– Likestillingslandet Norge er ikke noe foregangsland når det gjelder å rekruttere jenter til realfagene, sier Grønmo.

Av norske jenter på videregående trinn 3 velger 8,1 prosent avansert matematikk, og kun 3,8 prosent velger fysikk. I Sverige har over 11 prosent av jentene fordypning i begge.

Funnene viser at lærere i matematikk og fysikk i slutten av videregående skole har høy formell faglig kompetanse.

– Men de deltar i mindre grad i etter- og videreutdanning enn i andre land. Særlig gjelder dette tilbud med vekt på faglig innhold, sier Grønmo.

Norske lærere skårer derimot høyt på tilfredshet i jobben, sammenlignet med andre land. Og elevene trives og har tillit til skolen.

– Dette er et godt utgangspunkt for å bedre elevenes prestasjoner, men vi har en jobb å gjøre, sier Grønmo.

Færre ungdommer velger avanserte realfag.

ILL.FOTO DAN MCDONALD, FREEIMAGES.COM

● Trends in International Mathematics and Science Study (Timss)

- > Internasjonal studie i matematikk og naturfag for grunnskolen.
- > I underkant av 60 land deltar i 2015.
- > Norge deltar med elever fra 4., 5., 8. og 9. trinn.
- > Gjennomføres av forskerorganisasjonen International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

Norske 5.-klassinger best i Norden i matematikk

Av de europeiske landene gjør bare Russland og Nord-Irland det bedre i matematikk enn de norske elevene på 5. trinn.

– Norske elever på 5. trinn presterer svært bra i matematikk. Den positive utviklingen vi har sett på 4. trinn, blir også bekreftet, sier direktør i Utdanningsdirektoratet Hege Nilssen i en pressemelding.

I naturfag presterer norske 5.-klassinger på nivå med land som Sverige og England, men lavere enn Finland og USA. På ungdomstrinnet gjør norske elever det middels godt både i matematikk og naturfag.

Om lag halvparten av de norske elevene i Timss 2015 får undervisning av lærere uten faglig fordypning. Dette er lavt sammenlignet med andre europeiske og nordiske land.

Timss viser at lærernes faglige fordypning er viktig for hvor mye elevene lærer.

På 9. trinn er norske elever middels gode i matematikk sammenlignet med andre europeiske land. De norske elevene skårer høyere enn Sverige og er på nivå med England og USA. Også i naturfag presterer de norske 9. klassingene middels godt.

● Målform

Et bredt politisk flertall støtter utredning av rett til opplæring på nynorsk for elever i ungdomsskolen.

ILL.FOTO TORE MAGNE GUNDERSEN

Ungdomsskoleelever kan få rett til egne nynorskklasser

Elever på ungdomsskolen kan sikres opplæring på sin egen målform. I dag gjelder retten kun opp til 7. trinn.

TEKST Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Representantforslaget ble behandlet i Stortinget 22. november og var framsatt av Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti.

Forslaget tar utgangspunkt i Odda-modellen, som legger opp til språkdeltede klasser også på ungdomstrinnet. I dag kan en kommune selv avgjøre hovedmålet på skolene. Men hvis minst ti elever på ett av årstrinnene 1.-7. i en kommune ønsker skriftlig opplæring på et annet hovedmål, har de rett til undervisning på sin egen målform i alle fag.

– Jeg er glad for at en samlet komité slutter opp om forslaget. Vi vet at mange skifter fra nynorsk til bokmål når de går over fra barne- skole til ungdomsskole, særlig i randsonen for nynorsk. Det svekker nynorskens stilling, sa Anders Tyvand (KrF).

Christian Tynning Bjørnø (Ap) viste til at bokmål og nynorsk er likestilte norske skriftspråk i loven: – Det forplikter oss som lovgivere. For at et språk skal kunne stå seg for framtiden, må

det læres og brukes. Derfor er skolen viktig, sa han.

– Elever får velge målform fra og med 8. klasse, men selv om man velger nynorsk som målform, vet vi at tilretteleggingen noen steder ikke er god nok, påpekte han.

Også Norunn Tveiten Benestad (H) støtter at regjeringen skal utrede mulige tiltak som sikrer elever i ungdomsskolen rett til opplæring på hovedmålet. Bente Thorsen, Fremskrittspartiet, sa at Frp primært vil ha valgfritt sidemål i skolen. – Samtidig er det et mål i språkpolitikken å sikre både bokmål og nynorsk som fullverdige og samfunnsbærende språk.

Derfor ser hun et behov for rett til egne nynorskklasser.

Kjersti Toppe (Sp) har kjempet hardt for Odda-modellen. Hun viste til paradokset at Odda kommune i høst gikk bort fra modellen grunnet økonomi.

– Jeg er i tvil om dette bør bli en nasjonal ordning, sa kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H). – Odda-modellen har for eksempel noen økonomiske sider som gjør at kommuner kan se ulikt på hvor godt modellen passer. Jeg skal sørge for en vurdering som belyser økonomiske og administrative konsekvenser av en slik ordning. Jeg skal også, som Stortinget ber om, se på eventuelle andre ordninger og innretninger, sa Isaksen.

MEST LEST:

- Åtte veier til et godt samspill i barnehagen
- Over 250 barn misbrukt av en ansatt i skole eller barnehage

ILL.FOTO CRIS MATEL FREEIMAGES.COM

- Timss: Lav andel lærere med faglig fordypning i Norge
- Regjeringen vil kreve universell utforming av alle digitale læremidler
- SVs ekstra ungdomsskolelærere ga ikke mer læring
- «Det er selvsagt ikke greit at barnehagepenger brukes på en feriebolig»

**Gikk du
glipp av
denne?**

Barnehagekameratene

I 2007 satset Ole Gunnar Solskjær og kompis og fotballagent Jim Solbakken på en barnehage. Fem år senere tjente de over fem millioner kroner på å selge seg ut.

Utdanningsnytt.no/bhgkameratene

Artikkelen sto også på trykk i Utdanning 20/2016.

LO

Gabrielsen bekrefter LO-kandidatur

LOs andre nestleder, Hans-Christian Gabrielsen, bekreftet 5.11 at han er kandidat til toppvervet i organisasjonen, dersom LO-kongressen vil ha ham. Gabrielsen tar dermed etter alle solemerker over når dagens LO-leder Gerd Kristiansen går av for aldersgrensen under LO-kongressen i mai, skriver VG. Ifølge avisen er det ingen andre aktuelle kandidater, ettersom første nestleder Tor-Arne Solbakken også går av for aldersgrensen og leder Trine Lise Sundnes i Handel og Kontor har varslet at hun ikke er kandidat. Gabrielsen kommer fra LOs nest største forbund, Fellesforbundet. ©NTB

Fagskolen

KrF vil ha studiepoeng på fagskoler

For å gjøre yrkesfaglig utdanning mer attraktivt tar KrF til orde for å innføre studiepoeng på fagskolene. Partiets utdanningspolitiske talsmann, Anders Tyvand, sier i en pressemelding at fagskolene er en viktig del av utdanningssystemet. Fagskole er en yrkesrettet utdanning som bygger på videregående skole eller tilsvarende kompetanse. – Dette er skoler som bidrar med en kompetanse Norge trenger mer av i fremtiden. Derfor må vi få flere til å velge en fagskoleutdanning, og da er det fornuftig å innføre studiepoeng, sier Tyvand. ©NTB

Kirken

Kommune stanser «skolebegravelser»

I Gjerdrum i Akershus lærte tiåringer om døden og sorg blant annet gjennom en «rollespill»-begravelse. Nå har kommunen stanset opplegget. Sogneprest Jakob Furuset sier til Vårt Land at øvelsen i kirken var ment å bryte ned tabuer knyttet til døden. Men en lokalpolitiker kalte kistebæringen grotesk og sier til Romerikes Blad at hun ikke tror foreldrene eller barna hadde fått god nok informasjon. Ordfører Anders Østensen (Ap) sier skolene vil se på praksisen når samarbeidsavtalen med kirken revideres. ©NTB

Vurdering

Norsklærere som har deltatt i et forsøk, mener undervisningen blir bedre når det gis færre karakterer. ARKIVFOTO JOHN ROALD PETERSEN

Norsklærere blir bedre lærere av å gi færre karakterer

Lærere sier norskundervisningen blir bedre når det gis færre karakterer, ifølge en ny rapport. Elevene synes undervisningen blir mer variert.

TEKST Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no

Høsten 2013 ble det satt i gang et forsøk med færre karakterer i undervisningsvurderingen i norsk på de to første trinnene i videregående skole. Året etter ble forsøket utvidet til også å gjelde ungdomsskolens 8. og 9. trinn.

I en rapport fra Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) forteller 15 lærere og 19 elever på fire forsøksskoler at dette har ført til større handlingsrom for norsklærerne og mer variert undervisning.

189 videregående skoler pluss ungdomsskoler i 12 kommuner har deltatt i forsøket.

I norsk gis det tre karakterer: hovedmål, sidemål og muntlig. I forsøksskolene ble dette i halvårsvurderingene redusert til enten én samle-

karakter i norsk, eller én karakter i muntlig norsk og én i skriftlig norsk. Elevene skulle fortsatt få tre standpunktkarakterer.

Ved én videregående skole ble formelle vurderinger redusert fra ni til tre per semester da skolen gikk fra tre halvårskarakterer til én samlekarakter.

Lærere som har deltatt i forsøket, rapporterer om bedre mulighet til å gå i dybden i norskfaget i undervisningen, mer tid til skriveopplæring og at de føler de blir bedre norsklærere. Elevene svarer at de opplever undervisningen som mer variert.

– Dette er et veldig spennende arbeid og noe vi må ta med når vi nå skal fornye læreplanene, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen.

– Blir dette forsøket en permanent ordning for alle skoler?

– Jeg mener det er en høyst relevant diskusjon, sier Røe Isaksen.

Kunnskapsdepartementet har åpnet for å forlenge forsøket for deltakerskolene.

● Barnehageøkonomi

Lokalpolitikere:

Krever svar om barnehagepenger

En barnehageeier finansierer en skileilighet gjennom barnehagebevilgninger fra kommunen.

– Helt uhørt, sier leder for hovedutvalg for skole, barnehage og kultur i Kristiansund kommune.

TEKST Jørgen Jelstad |jj@utdanningsnytt.no

Utdanning har avdekket at Ole Gunnar Solskjær og fotballagent Jim Solbakken tjente flere millioner på en barnehageinvestering i Kristiansund kommune da de solgte seg ut i 2012.

Etter kjøpet har nåværende eier av Kristiansund idrettsbarnehage kjøpt en leilighet i skisenteret i Oppdal til nærmere tre millioner kroner som finansieres gjennom barnehagepenger.

– Jeg er mildt sagt sjokkert. Dette er helt uhørt. Barnehager er en offentlig velferdsoppgave, og offentlige tilskudd til driften skal gå til barnas beste. Det er ikke noe man skal tjene penger på, sier SV-politiker Line Karlsvik.

Hun leder hovedutvalg for skole, barnehage og kultur i Kristiansund kommune og reagerer kraftig på opplysningene. Kristiansund sliter økonomisk og står på Robek-lista over kommuner som er i økonomisk ubalanse.

– Trenger pengene til andre ting

Ifølge kommuneadministrasjonen har eier av Kristiansund idrettsbarnehage, Terje Hammerås, rapportert til kommunen at barnehagen betaler 200.400 kroner i året i husleie for en fritidsleilig-

het til bruk for ansatte, midt i den attraktive ski-bygda Oppdal.

Hammerås opplyser til Utdanning at dette er en firmaleilighet og et ansattgode, men på videre spørsmål svarer han også at de ansatte knapt har brukt leiligheten. Like fullt betaler barnehagen 16.700 kroner måneden i husleie for leiligheten som Hammerås har kjøpt gjennom sitt eiendoms-selskap. Selskapet har alle inntekter fra barnehagen han også eier.

– Barnehagen har jo også inntekter fra foreldrebetaling. Jeg lurer på hva foreldrene tenker om at de sponser en fritidsleilighet, sier Karlsvik.

Hun er svært overrasket over at kommuneadministrasjonen har godkjent dette og sier til Utdanning at hun umiddelbart vil kontakte dem for en oppklaring.

Ordfører i Kristiansund er Kjell Neergaard fra Arbeiderpartiet.

– Dette er helt nye opplysninger for meg, sier han.

Han vil ikke kommentere så mye før han har fått lest saken og snakket med administrasjonen, men tilføyer: – Pengene kommunen bidrar med, skal brukes til best mulig tilbud og kvalitet for barna, ikke til andre ting.

På høy tid med en endring av lovverket

Arbeiderpartiet og SV mener det er på høy tid med en endring av lovverket for å hindre at barnehagepenger går til andre ting enn barna i barnehagen.

– Dette er bare enda en sak der store summer tas ut av barnehagene og går til eiere av kommersielle selskap. Det mener jeg vi skal stoppe, sier SV-leder Audun Lysbakken.

Han sier partiet vil fremme forslag i Stortinget om et utbytteforbud på lik linje med det man har for private skoler.

– Med forbehold om at artikkelen er korrekt: Det er selvsagt ikke greit at barnehagepenger brukes på en feriebolig som først og fremst brukes av barnehageeier, skriver Anette Trettebergstuen til Utdanning i en e-post.

Hun er familie- og kulturpolitisk talsperson for Arbeiderpartiet.

– Lovverket fungerer ikke etter hensikten, skriver hun.

Ole Gunnar Solskjær og Jim Solbakken investerte i disse barnehagelokalene i 2007. Da de solgte seg ut fem år senere, tjente de rundt fem millioner kroner. FOTO: TIDENS KRAV

Aktuelt navn

Ny direktør i KS

Han vil gi kunnskapsministeren straffelekse for å ha innført karakterkrav i matematikk ved lærerutdanningen. Tiltaket vil ikke gi bedre lærere, mener han.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

FOTO Geir Olsen, VG/NTB scanpix

● Tor Arne Gangsø (55)

Hvem
Rådmann i Ullensaker. Mangfoldig bakgrunn fra norsk organisasjons-, kultur- og næringsliv.

Aktuell
Ny arbeidslivsdirektør og forhandlingsleder i KS. Tar over for Per Kristian Sundnes, som går av med pensjon.

«Flere skulle være klar over at enkelte ting koster blod, svette og tårer.»

Søkte du jobben i KS, eller ble du hentet inn til den?

Jeg velger å svare at jeg har fått tilbud om en spennende jobb som jeg har takket ja til.

Din forgjenger ble til tider utsatt for til dels harde personangrep under forhandlinger. Er du forberedt på å stå i en sånn storm? I tilfelle, hvordan kan en forberede seg til det?

Oppvokst som jeg er ved Stadt er jeg godt vant til å stå i storm. I en sånn jobb må en skille mellom rollen på jobb og den personen man er. Kunsten er å ikke ta det personlig.

Du var rådmann under lærerstreiken i 2014. Hadde du sympati for lærernes krav?

Jeg har sympati for hvordan forhandlingene foregikk. Dessverre førte det til konflikt den gangen.

Hvilken kjent person ville du hatt som lærer?

Jeg har hatt mange gode lærere, men ingen av dem er kjente personligheter. En undervisningstime med den sittende presidenten i USA, Barack Obama, ville jeg satt stor pris på.

Hvem ville du gitt straffelekse?

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen, fordi han har innført karakterkrav i matematikk for å komme inn på lærerutdanningen. Jeg skjønner motivet, men har ingen tro på at vi får bedre lærere bare fordi de har god matematikkarakter fra videregående skole.

Du får holde en undervisningstime for den norske befolkning. Hva handler timen om?

Da ville jeg ha holdt en time i samfunnsfag om

hvordan en skal jobbe og tenke i kommuner som har rask og stor tilflytting.

Hva liker du best med deg selv?

At jeg har lært meg å beholde roen selv om det skjer mye. Dessuten har jeg lyst til å forstå andre som kanskje har andre meninger enn meg.

Hva er din favorittbok?

«Garps bok» av John Irving. For tiden leser jeg «Krigsseilerne» av Jon Michelet.

Hva gjør du for å få utløp for frustrasjon?

Tar en treningsøkt, jogger gjerne en tur eller går på ski. Eller tar en god samtale med kona.

Hvem er din favorittpolitiker?

Mange politikere har hatt stor betydning for verden, men skal jeg trekke frem en, må det bli Winston Churchill. At han ved krigens utbrudd klarte å forberede folket sitt på at det kom til å bli tøft, var viktig. Flere skulle være klar over at enkelte ting koster blod, svette og tårer.

Hva er ditt bidrag i kampen for å redde verden?

Jeg tar toget så mye jeg kan og sorterer søpla. Men mitt viktigste bidrag er at jeg jobber for at folk skal samarbeide og jobbe på en sånn måte at de er med å forbedre miljøet.

Hvilke tvangshandlinger har du?

Ingen.

Spesialreise for Utdannings lesere

Rundreise i Japan

Fra Osaka og Kyotos kulturskatter til Tokyos fasjonable storbystemning

Få en helt unik reiseopplevelse i Japan! Vi skal både se den nåværende og den gamle hovedstaden – Kyoto og Tokyo – samt se verdens største fiskemarked, Gulltemplet i Kyoto, det historiske Hiroshima og den stemningsfulle tempeløya Miya-jima med den kjente røde torii-porten i vannet. Vi skal også smake på det japanske kjøkkenet – blant annet nylaget sushi og andre lekke spesialiteter. Vi begynner reisen i Osaka og ser blant annet den flotteste samurai-borgen i Japan samt et av verdens beste shoppingområder i Dotonbori-gaten.

Vi reiser rundt i samme tempo som japanerne selv med de velfungerende lokale transportmulighetene: metro, trikk og det verdensberømte lyntoget Shinkansen, i tillegg til at vi møter Japan i øynehøyde med noen hyggelige og spennende spaserturer

Prisen inkluderer:

- Fly Oslo – Tokyo og Osaka – Oslo med Finnair
- Transport fra lufthavn til hotell t/r
- Togreise med Shinkansen fra Tokyo til Kyoto
- Innlosjering på hotell i delt dobbeltrom
- Frokost daglig, lunsj dag 2, 3, 4 og 6, middag dag 2 og 8
- Skatter og avgifter

Dagsprogram

- Dag 1** Avreise fra Norge
- Dag 2** Ankomst til Osaka. Osaka-borgen og Dotonbori-gaten, Velkomstmiddag
- Dag 3** Osaka. Heldagstur til Hiroshima og båttur til tempeløya Miya-jima
- Dag 4** Kyoto. Gullpaviljongen, Nijo-borgen, og Gion, det sjarmerende geisha-området
- Dag 5** Kyoto. Sykkeltur gjennom rismarker til Shintotemplet Fushimi Inari-taisha og tid på egen hånd, Wagyu-middag
- Dag 6** Shinkansen til Tokyo, Shibuya (Cool Tokyo) og Meiji Jinggu-helligdommen
- Dag 7** Tokyo. Tsukiji fiskemarked med sushi, Ginza, Tokyo International Forum og keiserpalasset
- Dag 8** Asakusa-tempelet og Nakamisegaten, Tokyo på egen hånd og avskjedsmiddag
- Dag 9** Tokyo – Norge

Avreise fra Oslo 8. mars 2017

Kun **24 998,-**

Tillegg for enkeltrom kr 3 398,-

MED
LOKALT
SKOLEBESØK

Les mer på www.albatros.no/UT | tlf 21 98 45 45
info@albatros-travel.no. Vennligst opplys reisekode LR-UTD
Åpent man–fre 08:30–17:00

Albatros

Misbrukte e

Læreren misbrukte gutter
i nærmere 35 år.
Rektor, skolesjef og politi
ble varslet om overgrepene,
men han ble ikke stanset.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no

FOTO Tommy Ellingsen

lever i 35 år

Haugesund 2016

Det er snart forti år siden han var 13 år og med Læreren på tur for første gang. Skammen har veket plass for sinne. Han skjønner at det ikke var hans feil. Han er ferdig med det. Sier han.

– Jeg er ferdig med det, gjentar Fredrik og setter to krus med kaffe på salongbordet i hjemme i stua.

Fredrik vil gjerne prate. Men ikke åpent, med navn og bilde, ennå. Kanskje senere, når historien er eldre og hans egne barn er blitt voksne.

Fredrik begynte på Frakkagjerd ungdomsskole i Tysvær på slutten av 1970-tallet. Høsten som sjuendeklassing var fin. Han kom i en bra klasse og lærerne var flinke. Særlig likte han musikk læreren. Dette var Læreren, mannen som var aktiv i friidrettslaget, dirigent i flere korps og som startet et orkester i Tysvær. Han var en alle visste hvem var, som alle respekterte og likte.

– Jeg hadde ikke hørt rykter om at han var sånn. Jeg var jo bare 13 år og visste ikke så mye om sånne ting, sier Fredrik.

Men han fikk fort vite.

– At han kjørte meg hjem, var det ingen som stusset over. Han ble sett på som en engasjert lærer, sier Fredrik, og forteller om den første turen.

13 år gamle Fredrik stirrer ut av bilvinduet. Han og læreren er på tur, de skal overnatte i telt og fiske. Fredrik føler seg stor. Som en voksen, nesten. Læreren skryter av ham, prater og spør. Akkurat som han har gjort hver gang Læreren har kjørt ham hjem fra skolen. Etter at han ble voksen, har Fredrik skrevet private notater om det han opplevde:

«Jeg følte alltid at han ville komme nærmere og nærmere meg, på disse bilturene hjem. Han spurte om han kunne få en klem av meg engang. Samtidig så ville han at jeg skulle være med han på en biltur, med overnatting. Han skulle spørre mine foreldre om lov, sa han. De syntes jo dette var stor stas, at jeg lille 13 åringen deres kunne få bli med en sånn ansett lærer og kulturpersonlighet på tur. Jeg syntes alt var helt merkelig, men noe i meg sa at dette må jo bli gøy.»

Fredrik kjenner at farten bremses ned, blinklysene klikker, blinker gult og så stopper alt. Han husker ikke hva læreren sa eller hvordan den voksne mannen klarte å kle av seg i den trange kupeen. Husker bare at det skjedde.

Etterpå kler de på seg og kjører videre. Nå skal de på kaffebesøk, sier læreren og er glad. Fredrik vil hjem, og i alle fall ikke på besøk. Han er redd for at noen skal kjenne at det lukter sæd fra munnen hans. Men han sier ingenting og blir med på besøk til de voksne vennene til Læreren.

«Foreldrene mine syntes jo dette var stor stas, at jeg lille 13 åringen deres kunne få bli med en sånn ansett lærer og kulturpersonlighet på tur.»

Fredrik

«Jeg tok opp kaffekoppen litt fra tefatet. Men skalv sånn på hendene, at jeg satte den hurtig ifra meg ned igjen. Nei takk, jeg er forsynt sa jeg, når spørsmålene kom om jeg ikke ville ha mer kaffe eller kake. Nei takk, mens hendene mine skjelvende gjemte seg under låret.»

– Det kunne vært bedre, livet mitt, sier han og tar en slurk av kaffekruset.

Han lener seg bakover i stolen, men retter seg fort opp igjen. Fredrik har flyttet fra Tysvær. Han har barn og bruker det meste av tiden sin på dem. Han leser mye, er aktiv og er opptatt av musikk. Men han har ikke fast jobb. Han jobbet tidligere, men så orket ikke kroppen og hodet mer. Han snur seg, ser på havet igjen. Kikker på klokka og forsvinner ut av samtalen. Så er blikket tilbake, og han sier:

– Når klokka nærmer seg tre, blir jeg urolig. Klokka tre var skoledagen over, og det var på

ettermiddagene han ble utsatt for de verste overgrepene.

Lærerskolen, misbruker minst tre gutter

1967–1970, Notodden

En 14-åring blir invitert med på Danmarks-tur av Læreren. Gutten har ikke lyst. Han har allerede vært på tur med Læreren, og vet hva som venter. Men gutten klarte ikke å komme seg unna. Han blir med Læreren og samboeren hans på tur til Danmark.

Læreren er student og har praksis i skolen. Han er i slutten av 20-årene, kommer fra Tysvær, har vikariert i skoler på Vestlandet i flere år, og nå tar han lærerutdanning på Notodden. Han etablerer vennskapsforhold til flere av elevene. Det er særlig

Tysværvåg skule

Hans Gunnar Meland, politietterforsker.

guttene han er opptatt av, og noen får ekstra mye oppmerksomhet. 14-åringen er en av dem Læreren er mest opptatt av.

40 år senere finner politiet flere noveller skrevet av Læreren. Den ene inneholder detaljerte beskrivelser av turen til Danmark og viser at Læreren allerede da misbrakte unge gutter.

Vidar Aarhus fra Tysvær gikk sammen med Læreren på lærerutdanningen. De hang litt sammen på fritida.

– Vi sang i kor og spilte i korps. Jeg fikk aldri mistanke om at han forgrep seg på elever der, sier Aarhus.

Men det gjorde Læreren.

– Ifølge novellen ble gutten utsatt for grove seksuelle overgrep, sier politietterforsker i Hauge-sund, Hans Gunnar Meland, som har hatt ansvaret for saken.

Meland kontaktet gutten, som nå var blitt mann.

– Da jeg ringte og fortalte hva det gjaldt, ble det

stille i telefonen. Han ba om å få ringe meg tilbake, sier Meland.

Den kvelden forteller mannen samboeren sin om Danmarks-turen og overgrepene. Meland dro senere opp til mannen.

– Foreldrene mente at det å få dra til Danmark var en eneste mulighet for sønnen deres. Det var jo nesten ingen som fikk dra til utlandet på den tiden, sier Meland.

– Han fortalte at samboeren hans alltid har mistenkt at det var noe vondt i fortida, noe han ikke fortalte, sier Meland.

Også to andre gutter er beskrevet i novellene. En av dem var et kunstner talent som barn.

– Han fortalte at han var veldig glad i å tegne som barn. Han var flink, et kunstner talent. Dette oppdaget Læreren og hjalp ham med tegningen. Etter overgrepene tegner han ikke mer. Alt som har med tegning å gjøre, skjærer i hodet hans, sier Meland.

Læreren får jobb i Tysvær

1970–1973, Tysværvåg skule, Tysvær

Læreren er blitt 30 år. Han får jobb på skolen i Tysværvåg. Læreren engasjerer seg i lokalpolitikk, i idrettslaget og dirigerer også et skolekorps. Navnene som politiet fikk i 2010, avslører at minst tre gutter som ble misbrukt gikk på Tysværvåg eller spilte i korps på denne tiden.

Læreren ønsker ikke å prate om dette. Særlig ikke med en journalist. Men høsten 2016 åpner han døra, inviterer Utdanning inn i stua og serverer kaffe. Stua er full av bilder og bøker. Klassisk musikk strømmer ut av to høyttalere. Han skrur ned, setter seg i en romslig lenestol og vender ansiktet mot stuetaket. Han vil ikke at det skal stå «gjerningsmannen ønsket ikke å uttale seg», og har bestemt seg for å forsøke å forklare.

– Det ville vært vanskelig å avsløre meg mens ►

det pågikk. Jeg var svært åpen og ble oppfattet som en sosial person. Tror nok det var utenkelig for de fleste, sier Læreren.

– *Var du redd for å bli oppdaga?*

– Noen få ganger var jeg det. Det var alltid anger og skam, men jeg klarte å undertrykke det, sier Læreren.

Læreren bor fortsatt i Tysvær. I det samme huset. Han er over 70 år og pensjonist. Han sitter i stua, omringet av minner. På 1970-tallet var han småbarnsfar, lærer og musiker. Han hadde mange venner og var en populær mann i bygda. En alle visste hvem var.

– *Hvorfor gjorde du det?*

– Jeg har dette mørket i meg, sier han.

«Mørket» er dragningen mot gutter i pubertetsalder. Pederast er ordet han bruker. Han var gift med en kvinne, og betrakter seg selv som bifil.

– Jeg hadde denne tiltrekningen mot unge gutter. Jeg klarte ikke å la være. Fristelsen ble for sterk, og styrken for svak. Men jeg visste at det ikke var rett, det jeg gjorde, sier Læreren.

Haugesund 2016

Hjemme i stua til Fredrik står et lite, gitarlignende instrument i hjørnet, lent mot veggen. Flere strenger er røket, og krøllete metalltråder henger ned.

– De strengene der har jeg ikke tenkt å fikse,

sier Fredrik og peker på instrumentet.

Han tar helst ikke i det. Spiller aldri på det. Ikke siden den gangen. Læreren mente Fredrik hadde musikalsk talent, og at han burde melde seg inn i orkesteret. Rundt 60 ungdommer fra Tysvær spilte der.

– Jeg var stolt over at han syntes jeg var flink, at han likte meg, sier Fredrik.

Fredrik griper instrumentet.

– En gjeng begynte å spille sammen igjen som voksne. De spurte om jeg ville være med, men nei, det orker jeg ikke, sier han.

Han holder instrumentet med strak arm. Passer på at det ikke kommer i kontakt med kroppen.

Det er blitt et symbol på overgrepene som ofte skjedd i forbindelse med musikken. I musikk-timene, på øving etter skolen og på turer med orkesteret. Etter den første turen med Læreren ville ikke Fredrik dra noen steder med Læreren. Han ville verken gå på skolen eller på orkesteret. Men han gjorde det likevel. Alt han ikke ville.

Fredrik husker klokka som varsler at skole-dagen er slutt. Kameratene som smiler og slenger sekkene over skuldrene. Fredrik smiler også, utenpå. Beveger seg litt saktere enn de andre. Han griper bagen med instrumentet. Øving med orkesteret og dirigenten venter. Fredrik går over linoleumsgulvet i skolegangen. I øvelsesrommet er det travelt. Orkesteret skal avbildes, og Læreren

organiserer oppstillingen. Fredrik stiller seg opp og smiler. Han vet at han kommer til å bli kjørt hjem. Vet at han ikke slipper unna i dag.

«Jeg gikk egentlig og ventet og håpet på at noen skulle hjelpe eller redde meg. Å være ung gutt i en sånn smertelig situasjon er ikke verdig noen. Men hvem skulle redde meg? Ingen fikk jo vite noe av meg. Og, læreren hadde jo sagt mange ganger at dette måtte vi ha for oss sjøl. Ellers så kom det til å gå galt.»

Læreren skifter jobb

1973–1989, Frakkagjerd ungdomsskole, Tysvær

Læreren får jobb på Frakkagjerd skole. Etter ett år ved skolen starter han et ungdomsorkester, tett knyttet til musikkundervisningen på skolen. Det blir veldig populært blant de unge. Omtrent 60 jenter og gutter er med. Læreren er dirigent. På dagen er han klassestyrer, underviser på ungdomsskolen, og han misbruker ungdomsskolegutter. De fleste ofrene er elever han er lærer for. Noen går på en annen skole, men spiller i orkesteret. Ifølge navnene politiet har fått, er minst 20 offer

«Det ville vært vanskelig å avsløre meg mens det pågikk. Jeg var svært åpen og ble oppfattet som en sosial person. Tror nok det var utenkelig for de fleste.»

fra Frakkagjerd ungdomsskole.

– Jeg opplevde han som en veldig selvsikker type. Han drev litt i underholdningsbransjen. Likte å opptre med orkesteret og spilte mye på humor, sier Johannes Johannessen. Johannessen er i dag rektor ved Frakkagjerd ungdomsskole. Den gangen var han nyutdannet og nyansatt. Skolen var hans første arbeidsplass, og han var full av respekt for de eldre kollegene. Særlig Læreren.

– Han var nok litt fryktinngytende. Han visste best, og var en moralens vokter over ungdommens løsslupenhet. En som hadde disiplin i klassen. Han var en som krevde lydighet, kanskje på grensen til frykt, sier Johannessen.

Likevel var Læreren populær.

– Som lærer får man status når man klipper bort en del av læreplanen og gjør det man vil. Sånn var han. Det kunne være populært blant mange elever og foreldre. Foreldrene likte jo godt å se at ungene satt på rekke og spilte i orkester, sier Johannessen.

Læreren selv var klar over ryktet han hadde. Ryktet som en god lærer.

– Om enn jeg av mange ble oppfattet som en dyktig lærer, aktiv og engasjert, og har mange gode minner fra lærergjerningen, så skulle jeg likevel aldri ha vært lærer, sier Læreren.

Overgrepene han utførte, foregikk over lang tid, og guttene som ble misbrukt på Frakkagjerd, var mellom 13 og 16 år. De var populære, flinke i fot-

Johannes Johannessen, rektor ved Frakkagjerd ungdomsskole.

ball, på skolen eller i orkesteret.

– Sånn sett er denne saken litt mot normalen. Dette var ikke gutter som trengte ekstra oppmerksomhet fordi de sleit på noen måter. Læreren så seg ut de mest populære guttene og gikk etter dem, sier politietterforsker Hans Gunnar Meland.

De fleste guttene som ble misbrukt i denne perioden, var elever av Læreren. Mange av dem

var også med i orkesteret. Læreren ga dem tillitsverv på skolen og i orkesteret, han kjørte og hentet dem, og de fikk ofte belønning etter overgrepene.

– Etter å ha misbrukt den ene gutten, kjørte læreren han hjem. På veien stoppet han og kjøpte karameller til gutten, sier Meland.

Læreren tok kontakt med foreldrene til guttene han misbrukt. Han ble en familievenn, noe som gjorde det mer naturlig å ta med guttene på tur.

– Han var dreven som klarte å lure oppgående folk på den måten. Han var en person som innga tillit ut fra posisjonen han hadde. Han fikk kulturpris i kommunen og var en som alle visste hvem var og respekterte, sier Meland.

Guttene som ble misbrukt, visste at foreldrene deres stolte på Læreren.

– De var så sikre på at ingen ville trodd dem om de fortalte det. Læreren var jo en så gjev person. Han gikk inn og ut av hjemmene deres og alle stolte på ham. Som unge var de sikre på at foreldrene ville stolt mer på Læreren enn dem, sier Meland.

Guttene hadde enda en grunn til å holde overgrepene hemmelig.

– Mange var redde for å bli oppfattet som homofile dersom de fortalte hva Læreren gjorde med dem. Å bli utsatt for overgrep som gutt var skammelig galt. Man hørte om at jenter kunne bli utsatt, men ikke gutter, sier Meland. ➤

«Jeg skjønnte at ingen kom til å hjelpe meg.»

Fredrik

Rektor blir varslet om overgrepene

1979, Frakkagjerd skole

To gutter har tatt med seg foreldrene sine og møtt opp på rektors kontor. Foreldrene er sinte og fortvila. Guttene har fortalt dem at en lærer har gjort fysiske tilnærmelser mot dem. De forteller rektor at Læreren har invitert sønnene deres hjem til seg, at han har tatt på dem og lagt seg ved siden av dem. Foreldrene får ikke den reaksjonen de forventer.

Rektor ved Frakkagjerd virker ikke overrasket over beskyldningene, og han gir foreldrene beskjed om at de selv må bestemme hva de vil gjøre med saken. De får inntrykk av at han selv ikke har tenkt å gjøre noe. I tillegg ber han dem om å tenke på konsekvensene en slik sak ville få for familien til Læreren. Særlig var rektoren bekymret for kona til Læreren. Det eneste foreldrene følte de fikk ut av møtet, var et halvveis løfte fra rektoren om at han skulle prate med Læreren og be han om å si unnskyld til guttene.

Denne historien forteller både foreldrene og de nå voksne guttene til politiet i 2010.

Rektor på denne tiden var en venn av Læreren og familien hans. De besøkte hverandre og samarbeidet tett. Rektoren døde i sommer, men ble avhørt av politiet i 2010 da denne saken kom opp. Da sa han at han ikke husket dette møtet.

Johannes Johannessen, som var kollega med læreren på 1970-tallet, hørte aldri noe om dette møtet, eller om overgrepene.

– Jeg hørte aldri noen rykter. Det var ingen snakki, sier Johannessen.

Læreren er en mann som blir lagt merke til, både på lærerrommet og i nærmiljøet.

– Han kunne være *kjempekjække*. Husker en gang vi var på påskeferie på Rauland. Da ble jeg og kona invitert til familien hans. De var veldig sosiale og gjestfrie, sier Johannessen. Johannessen tror ikke mange hadde mistanker til Læreren.

– Han vant tillit hos folk. Han var ingen suspekt type. Det var ikke mulig for meg å se noe mistenkelig. Jeg er litt over grensen naiv kanskje, men jeg så ingenting, sier Johannessen.

Haugesund 2016

Fredrik tar en slurk av kaffen. Han husker godt den ene gangen han hadde håp om at overgrepene skulle slutte. Husker ryktet: En gutt har fortalt foreldrene sine om Læreren. Fredrik kjente gutten, og var så glad og lettet over at noen andre hadde sagt det. Så slapp han selv å fortelle for å få en slutt på det.

«Det begynte å gå rykter om denne mannen, rykter om at han gjorde eller ville gjøre ting med gutter som var alt for unge til at slike ting var lov. Jeg fikk høre at noen foreldre fikk vite om dette, jeg fikk vite om at flere lærere viste om dette, jeg fikk vite at rektor visste om dette. Endelig tenkte jeg, så kan noen stoppe dette forferdelige.»

– Vi så at foreldrene kom til skolen. Jeg var så glad, og spent, sier Fredrik.

Men foreldrene dro, og Læreren kom til klasserommet som om ingenting hadde skjedd. Han dirigerte orkesteret og kjørte Fredrik hjem.

«Jeg ville flykte, jeg ville rømme, jeg ville synke ned i jorden. Jeg ville ikke mer. Jeg ville ikke mer i dette livet. Samtidig så måtte ingen vite at jeg ville flykte, rømme, synke, at jeg ikke ville mer. Ingen måtte få vite noen ting.»

I 2016 er Fredrik ikke i tvil. Der kunne Læreren blitt stanset. Der kunne Fredrik blitt kvitt den byrden, men i stedet ble det starten på noe varig:

– Noe ble ødelagt i meg da. Jeg skjønnte at ingen kom til å hjelpe meg.

Læreren innrømmer overgrep til rektor

Ca. 1980, Frakkagjerd skole

– Rektor sa det måtte opphøre. Jeg ble rystet etter den opplevelsen, og sånn sett var det en god advarsel, sier Læreren.

Advarselen han pratet om, kom i 1980. En kollega hadde varslet rektor om ryktene.

Det var en ansatt på skolen som fortalte rektor at det gikk rykter om at Læreren var nærgående mot gutter. Ryktene sa at gutter danset nakne for Læreren i et anneks til huset hans. En av guttene ryktene gjaldt, var han som sa ifra til foreldrene sine året før.

Kollegaen sa i avhør med politiet at han fikk beskjed om at dette skulle han ikke bry seg med. Etter dette følte kollegaen at han ble frosset ut av ledelsen på skolen, og at han var «en enslig svale» i saken. Kollegaen trodde ikke rektor gjorde noe med saken, for Læreren fikk fortsette, både som lærer og dirigent for orkesteret.

Rektoren, som i dag er død, sa i politiavhør i 2010 at han husket denne episoden, og at han så alvorlig på ryktene om overgrep. Han pratet med Læreren om det, og Læreren innrømmet å ha misbrukt flere gutter. Læreren sa at overgrepene skjedd i forbindelse med orkesteret, og ikke skolen.

Læreren syntes det var ubehagelig å bli konfrontert med det han hadde gjort, men han fortsatte som lærer og dirigent.

– *Hvorfor holdt ikke dette til at du søkte deg bort fra skolen?*

– I mange år etter det klarte jeg å leve reint selv om jeg jobbet der. Jeg hadde egne barn, og det holdt meg oppe. Tanken på at jeg var far og hadde det ansvaret, sier Læreren.

– *Burde de rundt deg ha satt foten ned og sagt at du ikke fikk være i skolen?*

– Det er mulig. Det er klart det ville vært det beste. De som har det sånn som meg, bør unngå yrker der de blir utsatt for fristelser. Det gjelder også på fritida selvfølgelig, sier Læreren.

I avhørene i 2010 sa den tidligere rektoren at han ikke husket om Læreren nevnte navn på ofrene. Rektoren mente at han den gangen ikke hadde spurt Læreren hva han hadde gjort mot guttene. Ifølge rektoren varslet han daværende skolesjef om saken. Mannen som var skolesjef den gangen, er også død. Rektoren hørte ikke noe fra skolekontoret i kommunen og gjorde ingenting mer med saken.

I 1984 sluttet rektoren, og da tok Vidar Aarhus over. Aarhus, som tidligere hadde gått sammen med Læreren på Notodden, og som kjente ham både fra musikken og lokalpolitikken.

– Jeg overtok jobben uten å få overlapping. Den avtroppende rektoren hadde allerede flyttet, så jeg fikk ikke noen informasjon om ansatte eller skolen. Jeg visste ingenting om overgrepene, sier Vidar Aarhus når Utdanning møter ham hjemme på Haugalandet.

I dag er han pensjonist, men han husker godt de fem årene som rektor ved Frakkagjerd.

– Jeg kjente ham. Han var både kollega, dirigent i korpset og politikerkollega. Ikke i noen av sammenhengene så jeg noe mistenkelig, sier Aarhus.

Informasjonen om overgrepene hadde fortsatt ikke nådd Aarhus. Læreren sluttet på skolen i 1989, og da fikk han en god attest fra rektor Aarhus. «Han set store krav til seg sjølv og elevane, men har likevel ein lun og humorfylt væremåte.»

Tysvær 2016

Fredrik står i hjørnet, med ryggen til klasserommet. Ansiktet er vendt mot vinduet og skolegården, tilbake på Frakkagjerd ungdomsskole. Det er ikke et hyggelig gjensyn, men han rømmer ikke, blir bare stående.

– Jeg er ferdig med de tingene der, sier han og snur seg.

Dagens elever har gått hjem, og bygningen er nesten tom. Fredrik vil ikke møte noen fra den gangen, orker ikke at alle skal få vite.

– Vi satt her, og der sto læreren, sier han og ►

«Jeg likte lærergjeringen. Men nei, jeg skulle nok ikke vært lærer.»

peker mot klasseromsdøra.

Skolen er pusset opp, og musikkrommet er omgjort til fysikksal. Døra er flyttet, men Fredrik er ikke i tvil: – Og der var utstyrsrommet, sier han og peker mot tavla.

– Han kunne sende meg inn dit midt på dagen. Be meg om å hente et instrument, eller rydde eller hva som helst. Så kom han etter meg, sier Fredrik.

Læreren dro av seg bukse, eller Fredrik sin, og gjorde det han ville.

– Og etterpå måtte jeg gå ut til de andre og late som ingenting, sier han.

Å late som og å skjule ble han god til. Late som han hadde det bra, og skjule at han ble utsatt for overgrep. Noen ganger flere dager på rad, andre ganger kunne det gå et par uker mellom hver gang. Det foregikk gjennom hele ungdomsskolen, og Fredrik røpet seg aldri. Han mistenkte at læreren misbrukte flere enn ham. Visste om andre gutter som var blitt tatt med på fisketur. Gutter som også ble kjørt hjem og som fikk spesiell oppmerksomhet under orkesterøvingene. Men Fredrik torde ikke spørre dem.

– Hvis jeg gjorde det, ville jeg jo innrømme at jeg selv ble misbrukt. Ingenting var viktigere for meg enn å skjule det. Skammen var så stor, sier han.

Læreren brukte ikke vold, han hverken slo eller truet direkte.

– Han hadde et overtak, var voksen, og lærer. I tillegg var det denne skammen, det var så flaut, hva andre kom til å tro om meg. Ville de tro at jeg var homofil, at jeg likte det? sier Fredrik.

Fredrik møtte overgriperen både på skolen og på fritida. Orkesteret dro på turneer på Vestlandet, og Fredrik måtte alltid være med. Enkelte ganger var det bare han og noen få til. Det var på turene at Læreren utsatte Fredrik for de groveste overgrepene.

«Når telefonen ringte hjemme hos oss, og mamma kom så glad og sa det var læreren som var i telefonen. Han vil snakke med deg sa hun, han vil ha deg med på fisketur. Og, overnatting. Hun var stolt av at sønnen sin kunne være med den voksne læreren på tur. På fisketur. Øynene sluttet å smile, men jeg måtte jo ta telefonen, jeg måtte jo bli med på fisketur, jeg måtte jo ikke la noen få vite. Ingen måtte få vite, selv ikke min gode mamma. For alt i verden måtte ikke mamma og pappa få vite. De hadde jo blitt så skuffet. Skuffet over meg.»

Tredje jobb, overgrepene fortsetter

1989–1999, Tysværvåg barne- og ungdomsskule, Tysvær

Læreren søker seg bort fra Frakkagjerd til Tysværvåg skole. I denne perioden forsøkte han å leve «rent» og ikke misbruke unge gutter. Det klarte han ikke. Minst en gutt ble misbrukt disse årene. Læreren orker ikke å prate om dette. Han rister på hodet og lukker øynene når han får spørsmål om dette.

– Du har jobbet i ungdomsskolen stort sett hele arbeidslivet. Det skulle du kanskje ikke gjort om du ønsket å la være å forgripe deg?

– Jeg likte lærergjeringen. Men nei, jeg skulle nok ikke vært lærer. I tilfelle måtte det vært for voksne, sier Læreren.

Dagfinn Engen ble rektor på Tysværvåg i 1990, og han skjønte fort at mange foreldre var opptatt av Læreren.

– Hvert år kom foreldre med et klart krav til meg som rektor, de ville ha akkurat denne læreren. Han var så god til å holde orden, hadde disiplin i klassen og var godt likt. Alt jeg hørte om ham, var positivt, sier Engen.

Læreren tok initiativ til at elever skulle spille for de eldre som hadde faste samlinger på grensesenteret i bygda.

– Han fylte opp bilen med elever og dro til senteret og spilte. Dette var en engasjert lærer, en som tok seg ekstra av mange elever, uten å få betaling. Det var flest gutter han tok seg av, men det var vi ikke kloke nok til å se at det var noe rart med, sier Engen.

Læreren tidligere sjef Vidar Aarhus var blitt pedagogisk og administrativ inspektør med ansvar for grunnskolen i Tysvær kommune.

Rådmannen, skolesjefen og skoleansvarlig blir varslet

Ca. 1995, båten mellom Stavanger og Haugesund

Mannen som var skolesjef i Tysvær fra 1986 til 2013, er i dag så syk at han ikke kan bli intervjuet. I 1995 har han vært i et møte i Stavanger, og på båten hjem prater han med rådmannen i Tysvær kommune. Rådmannen forteller at han har blitt

kontaktet av en mann som var blitt utsatt for overgrep av Læreren. Offeret hadde spilt i et skolekorps i en bygd utenfor Haugesund hvor Læreren var dirigent. Læreren skal ha misbrukt gutten over lang tid. Den unge mannen skal ha fortalt at også flere andre gutter ble misbrukt av Læreren, og at de vurderte å anmelde ham.

Rådmannen fortalte dette til skolesjefen og følte det var nok. Han anmeldte ikke saken, og mente heller ikke at dette var en kommunal sak, siden overgrepene skjedde på fritida til Læreren.

Politiet blir varslet om overgrepene

6. september 1996,
Tysvær lensmannskontor

En mann kommer til Tysvær lensmannskontor. Han møter lensmannsbetjent Frans Gisle Hansen og sier at han ble utsatt for seksuelle overgrep da han gikk på Frakkagjerd ungdomsskole. Han sier at han ble misbrukt av Læreren, og at han frykter at Læreren fortsatt begår seksuelle overgrep mot elevene sine. Mannen var blitt misbrukt fra han var 10 til han var 15 år, og nå vil han anmelde forholdet for å hindre at flere gutter blir offer for Læreren.

Et halvt år senere avhører lensmannsbetjenten et vitne i saken. Vitnet navngir enda en gutt som Læreren skal ha «kladdet» på. Det går nok et par måneder før Hansen avhører enda en mann, i mai 1997. Også dette vitnet sier at han ble utsatt for tilnærmelser fra Læreren. Mens denne etterforskningen pågår, jobber Læreren ved Tysværvåg skole, og han misbruker en gutt jevnlig. Læreren blir ikke kalt inn til avhør.

Frans Gisle Hansen jobber ikke lenger i politiet og ønsker ikke å kommentere saken. Han begrunner det med at han husker lite av det som skjedde den gangen, og at han fortsatt er bundet av taushetsplikten.

I dag er Racin Tjøsvoll lensmann i Tysvær.

– Hvorfor ble ikke læreren kalt inn til avhør rett etter anmeldelsen i 1996?

– Det kan jeg ikke svare på. I slike saker tas det i dag kontakt med påtalejurist og legges en plan for etterforskningen. I den planen ville det fort bli prioritert å avhøre en mistenkt. Når det er lenge siden et forhold har funnet sted og fornærmede er blitt voksen, kan en likevel oppleve å få gode forklaringer om overgrep. Dette kan styrke en sak ►

Klasserom på Frakkagjerd ungdomsskole.

Racin Tjøsvoll, lensmann i Tysvær kommune.

Dagfinn Engen, tidligere rektor ved Tysværvåg skule.

og føre til hurtig og effektiv etterforskning, sier Tjøsvoll.

– Burde politiet ha kontaktet Tysværvåg skole og informert dem om anmeldelsen?

– Jeg har ikke kjennskap til vurderingene som ble lagt til grunn i denne saken, sier Tjøsvoll.

Tysvær 2016

På Frakkagjerd skole er det stille. Fredrik går sakte gjennom gangene. Skolen er pusset opp og bygget om, men mye er sånn som det var. På veggen inn mot rektors kontor henger bilder av kullene som har gått ut. Han leter etter sitt eget ansikt, og virker lettet da han ikke finner det. Han skulle ønske at grunnen til at han ikke er avbildet, er at han aldri har gått her. Han ser på ansiktene til lærerne, på alle som kunne ha sett og reddet ham.

– Jeg kan egentlig forstå at ingen så det på meg. Jeg gjorde alt jeg kunne for å skjule det, sier han.

Det var skyldfølelsen som hindret ham i å fortelle. Midt oppi all skammen, husker han én ting han var stolt av.

– Læreren inviterte lillebroren min og min bestekamerat med på tur. Da reagerte jeg. Jeg sa til dem at de ikke fikk lov til å dra. Og så sa jeg til Læreren at jeg kunne bli med i stedet, sier Fredrik.

I notatene sin har han skrevet:

«Jeg hadde så vondt i magen, jeg hadde så vondt i hele meg. De måtte ikke gå igjennom dette som jeg var utsatt for. Jeg måtte fortelle at de ikke kunne. Men, hvordan kunne jeg si det? Jeg fortalte de hva jeg hadde hørt av rykter og sladder. At de for all del ikke måtte være med på fisketur med

han. Men, du har jo vært med flere ganger så de til meg. Jeg måtte lyve igjen, og si at det ikke skjedde med meg. At det var rykter fra andre. Jeg klarte å redde de, men jeg ga meg sjøl.»

Fredrik skulle ønske noen andre hadde reddet broren hans. Og ham selv.

– Lærerne på skolen, hvordan kunne de unngå å se det? spør Fredrik.

Han husker blikkene Læreren sendte ham. De brant.

– Ansatte på skolene i dag lærer kanskje å kjenne igjen tegn på at barn blir seksuelt misbrukt, men får de beskjed om å se på de andre lærerne? Kanskje burde de studere dem litt nøyer, og se hvordan de ser på elevene, sier Fredrik.

Noen timer tidligere møtte vi rektor ved Frakkagjerd ungdomsskole. Fredrik ville ikke bli med. Rektor, Johannes Johannessen, var nemlig ung lærer på Frakkagjerd den gangen Fredrik gikk der.

– Jeg hadde han i gym. Han var grei, sier Fredrik og spør: – Visste han om det?

– Nei, jeg visste ingenting. Skjønnte absolutt ingenting, sier Johannes Johannessen til Utdanningsjournalist og fotograf, som har fått kaffe og vann og sitter bak skrivebordet. Johannessen sier selvfølgelig ja når Utdanning ber om å få Fredrik med på en omvisning senere på ettermiddagen.

– Jeg kunne godt tenkt meg å si unnskyld til han. På vegne av skolen, og kanskje meg selv. Beklage at jeg har vært så naiv, sier Johannessen.

– Han visste ikke, nei, sier Fredrik og stanser og peker på veggen, på tapetet ved siden av klassebildene fra før til nå.

– Før hang det bilder av orkesteret her.

Nå er det ingenting der. Til og med spikerhullene er sparklet og tettet og malt over i hvitt.

Læreren innrømmer overgrep til politiet

28. januar 1999,
Tysvær lensmannskontor

Lensmannsbetjent Frans Gisle Hansen avhører Læreren. Læreren innrømmer at han har begått seksuelle overgrep mot flere gutter i lokalsamfunnet. Han innrømmer forholdene som ble anmeldt i 1996, men sier at han ikke har begått seksuelle overgrep etter 1980. Hansen skriver at Læreren «er veldig klar over at han har gjort noe galt, er uendelig lei seg overfor de det har gått utover.» Hansen informerer Læreren om at sakene er foreldet.

– Det gikk tre år før mistenkte ble avhørt. Hvorfor?

– Jeg kan dessverre ikke svare på det. Selv åpenbart foreldede saker i denne kategorien etterforskes så langt det finnes nødvendig, og avhør av mistenkte foretas fortløpende under etterforskningen, sier Racin Tjøsvoll.

Foreldelsesfristen for denne typen seksuelle overgrep mot barn var den gang 10, 15 eller 25 år. Alt etter hvor grove overgrepene var. Sakene som ble anmeldt hadde minst en strafferamme på 10 år og ville da være foreldet ti år etter at de ble utført. I dag er reglene endret.

– I denne type sak vil det også oppstå en vars-

Vidar Aarhus, tidligere ansatt ved skolekontoret i Tysvær kommune.

lingsplikt dersom vedkommende fortsatt arbeider med barn. Hvorfor saken ble behandlet som den ble, kan jeg ikke uttale meg om, sier nåværende lensmann i Tysvær, Racin Tjøsvoll.

Rektor, skolesjef og lensmann blir varslet igjen

Vinteren 1999, Tysværvåg skole

Livet på skolen går som vanlig, helt til rektor Dagfinn Engen blir oppringt av moren til en kommende førsteklasing.

– Hun fortalte at faren til sønnen hennes var blitt misbrukt av læreren, og at hun ikke kom til å sende sønnen til en skole hvor han jobbet, sier Engen.

Engen visste ikke hva han skulle gjøre med opplysningene, og gikk ned på lensmannskontoret. Han fikk prate med lensmann Dagfinn Torstveit.

– Jeg sa at jeg trengte hjelp og spurte hva jeg skulle gjøre. Jeg spurte også om det var noen saker på ham, sier Engen.

Lensmannen skal ha funnet fram anmeldelsen fra 1996, den om et overgrep på 1970-tallet.

– Lensmannen sa at det var kommet en anmeldelse tre år tidligere, men at den saken var foreldet. Etter hans råd ga jeg derfor beskjed til foreldrene om at politiet ikke hadde noe straffbart forhold på lærerens rulleblad, sier Engen.

Daværende lensmann Torstveit ønsker ikke å kommentere disse hendelsene, på bakgrunn av at det er lenge siden og at han ikke var direkte

involvert i etterforskningen i 1996.

Nåværende lensmann Racin Tjøsvoll har ingen forklaring på at lensmannskontoret ikke foretok seg noe mer etter å ha fått disse nye opplysningene.

– Det har jeg ingen forklaring på, sier Tjøsvoll.

Engen skjønte at politiet ikke hadde planer om å foreta seg noe i saken.

– Flere foreldre hadde kontaktet foreldrerådet og fortalt om overgrep. Dette var folk jeg kjente godt, og jeg skjønte at det var reelt. Foreldrene krevde å få han bort, og jeg skjønte dem godt, sier Engen.

Rektor Engen prater også med Vidar Aarhus, skolesjefens nestkommanderende i kommunen.

– Engen ringte. Og senere ringte en bekjent og sa at noen måtte gripe inn overfor denne læreren, sier Aarhus.

Aarhus varslet skolesjefen i Tysvær og fikk beskjed om at det var fint om han og rektor Dagfinn Engen ordnet opp i saken. De blir enige om å kalle Læreren inn til møte.

Læreren forteller om overgrep til rektor og skolesjef

23. mars 1999, Tysværvåg skole

Dagfinn Engen og Vidar Aarhus har kalt Læreren inn til et møte på skolen. Det går ikke mange minutter før Læreren innrømmer overgrep. Han nevner navnene på noen gutter han foregrep seg på mens han jobbet ved Frakkagjerd ungdomsskole.

– Han gråt. Var fortvilet og sa at dette var et

mørke i ham, som han var ferdig med. Det var gamle saker og han fortalte at han hadde sagt unnskyld, sier Vidar Aarhus.

– Vi spurte han om det var noe som foregikk nå, men da sa han «nei, nei, nei». Han sa at det var gamle saker og at han ville besøke ofrene og si unnskyld. Han innrømmet overgrep på faren til gutten som skulle begynne hos oss, og han nevnte også navnet på tre-fire til, sier Dagfinn Engen.

Engen syntes synd på Læreren.

– Han sa at han angret og at han var ferdig med de tingene der, og jeg trodde på ham. Han var så sterk på så mange områder. Det gjorde at det var lett å like ham og å tro på ham, sier Engen.

Rektor og Aarhus syntes også det var viktig å finne ut hvor overgrepene skjedde.

– Han sa at ingen av overgrepene skjedde i skoletiden. Og jeg trodde på ham. Jeg var naiv, og sikker på at det ikke var mulig å få til overgrep i et skolesystem, sier Aarhus.

– Hvorfor var det verre om det skjedde i skoletiden enn på fritiden?

– Jeg hadde en tanke om at det som skjedde i skoletiden var mitt og rektors ansvar, sier Aarhus.

Under møtet ble de tre enige om at Læreren ikke kunne fortsette som lærer i Tysvær.

– Rektor Dagfinn Engen pratet jo med lensmannen. Da vi så at politiet ikke kunne gjøre noe, bestemte vi oss for å prøve å få til en løsning hvor han sluttet hos oss. Vi sa til han at han ikke kunne jobbe i Tysvær eller noe annet sted på Haugalandet, sier Vidar Aarhus.

– Vi sa til han at han ikke kom til å få gode dager på skolen. Han måtte finne noe annet, sier Dagfinn Engen. ▶

«Det står i avtalen at lærere som slutter, har krav på en attest, og ut ifra at han ikke var dømt for noe, og det vi trodde da, ble det bestemt at han skulle få attest. Jeg valgte å fokusere på det faglige.»

Dagfinn Engen, rektor og Lærerens nærmeste overordnede

De ble enige om å hjelpe ham med å undersøke mulighetene for førtidspensjon.

– Men han var for ung til det, sier Engen.

Læreren fortsatte å jobbe en liten stund til, men så ble han sykmeldt. Han søkte nye jobber. Lærerejobber. Aarhus informerte skolesjefen om utfallet av møtet, og husker at skolesjefen var fornøyd.

Tysvær 2016

På Frakkagjerd skole har Fredrik funnet musikkrommet. Fløyter, trommer og gitarer er plassert i hyller og på gulv. Fredrik klimprer på strengene til en gitar, bøyer seg og kikker i de nederste hyllene.

– De instrumentene vi brukte, er ikke her. De har vel kastet dem til helsikes, sier han og ler.

Han vandrer rundt i rommet. Leser skriblerier på pultene, tar på instrumentene og smiler.

– Jeg har jo noen gode minner fra ungdomsskolen også, sier han.

Men overgrepene har skyggelagt dem. Lagt skygger over voksenlivet også. Fredrik giftet seg, fikk barn og hadde jobb. Han trodde han var ferdig med minnene om overgrepene, men etter noen år gikk ekteskapet i stykker. Han klarte ikke å jobbe og lukket seg inne.

Selv som voksen kjente han skam. Skam over å ha latt det skje.

– Læreren snakket hele tiden om at det var likeverdige. Det kunne jo være fysisk godt og det gjorde

jo alt enda verre, sier han.

– Jeg var så forbanna på meg selv. Hvorfor gjorde jeg ikke noe? Hvorfor sa jeg ingenting? spør Fredrik.

Og har svarene; han torde ikke si nei til Læreren, og han fryktet at noen skulle oppdage det som skjedde. På en tur med orkesteret møtte han en jente.

– Etter det ble det slutt. Jeg var jo blitt større, og jenta gjorde at han lot meg være, sier Fredrik.

Han fortalte om overgrepene til kjæresten sin.

– Det var overraskende enkelt. Men jeg sa samtidig at jeg var ferdig med det, at alt var bra nå, sier han.

Det var det dessverre ikke. På videregående skole hadde han det tøft. Minnene plaget ham. Bildene og lydene fylte hodet. Fredrik drakk mye, hørte på høy musikk, tok tabletter og gjorde det han kunne for å flykte fra sine egne tanker. Men klarte det ikke.

Læreren får en strålende attest

21. mai 1999, Tysværåvåg barne- og ungdomsskule

– Jeg trodde jeg var ferdig med det. Da jeg fikk den attesten, syntes jeg det var godt og bra. Jeg var

bestemt på å ikke jobbe i ungdomsskolen igjen, og det gjorde jeg heller ikke, sier Læreren.

I attesten står det: «...er ein høgt respektert lærar og kollega. Han har ei god hand med arbeidet som klassestyrar, er arbeidsam og fagleg svært dyktig. Han er interessert og engasjert i det meste som rører seg i skulen.»

– Jeg skrev det som sant var. Han var en ettertraktet lærer, en kulturpersonlighet. Det stemte alt det, sier Dagfinn Engen, som var rektor og Lærerens nærmeste overordnede.

– Du visste at han var en overgriper. Likevel skrev du ingenting om det i attesten?

– Nei, det var aldri et alternativ. Men jeg var usikker på om jeg skulle gi ham en attest. Men det står i avtalen at lærere som slutter, har krav på en attest, og ut ifra at han ikke var dømt for noe, og det vi trodde da, ble det bestemt at han skulle få attest. Jeg valgte å fokusere på det faglige, sier Engen.

– Var det riktig å gi ham en attest?

– Den gangen tenkte jeg: Hva skal mannen leve av? I en attest var det vanlig å liste opp de områder som læreren behersket godt, og de erfaringer han hadde fra arbeidet sitt. Men det kunne kanskje vært en annen måte å gjøre det på, sier Dagfinn Engen.

Han fikk støtte av sin leder, Vidar Aarhus.

– Engen ringte og lurte på om vi skulle gi ham en attest. Tanken var at dersom han skulle komme

seg videre, måtte han få det. Jeg anbefalte Engen å skrive en attest om hans faglige dyktighet, sier Aarhus.

Aarhus leste aldri attesten, men han visste at den ble skrevet.

– Jeg var i tvil om jeg skulle skrive en attest til ham, men etter å ha pratet med skolesjefen og Aarhus, gjorde jeg det, sier Engen.

– Jeg føler meg som en judas, sier Læreren.

– For du forgrep deg igjen?

– Jeg falt igjen. Og da jeg gjorde det, sviktet jeg dem, og spesielt han som skrev den til meg, sier Læreren.

– Du får det til å høres ut som en ulykke. Et fall. Men det var jo en lang prosess hver gang. Du innledet et vennskap til guttene først, og så startet overgrepene lenge etterpå.

– Jeg tenkte ikke sånn. Jeg var umoden i min tankeverden. Fikk den der «gi-faen-følelsen», sier han og ser ned i fanget.

Han rister på hodet.

Året etter får Læreren en kort, men god sluttattest fra skolesjefens kontor i Tysvær. På dette tidspunktet har Læreren sagt opp jobben sin i kommunen, og informert om at han jobber i vide-

regående skole i Vardø. Svaret fra skolesjefen lyder:

«Tysvær skule- og barnehagestyre takkar ... for vel utført teneste gjennom mange år i kommunen.»

Læreren får jobb på en skole i Vardø

Sommeren 1999

Læreren søker om permisjon fra Tysværåvåg skole. Han skriver i søknaden at han vil prøve seg i videregående skole. Skolesjefen innvilger permisjonen. Etter å ha søkt flere lærerjobber rundt om i landet, fikk Læreren napp sommeren 1999.

– Han hadde god faglig kompetanse og var akkurat det vi trengte, sier Lisbeth Sandtrøen.

Hun var rektor ved Vardø videregående på denne tiden. Hun mottok søknad og den fine attesten.

– Attesten var veldig god. Vi hadde ingen grunn til å tvile på at dette var en god lærer, sier hun.

Hun intervjuet Læreren over telefon og fikk et godt inntrykk. Læreren opplyser at han sluttet frivillig i Tysvær, og hun mener det stemte med attesten hans.

– Han var en hyggelig fyr, sier Sandtrøen.

– Jeg møtte han den sommeren, og da hadde han ikke fått noen ny jobb. Men så fikk jeg høre at han hadde fått jobb i Finnmark. Det var i videregående skole, og det var jeg glad for. Der var det jo litt eldre elever, sier Engen.

Vidar Aarhus og Dagfinn Engen var satt opp som referanser i søknaden til Læreren, men begge nekter for at de ble kontaktet av rektoren i Vardø.

– De ringte aldri. Hadde de gjort det, ville jeg sagt noe om overgrepene, sier Vidar Aarhus.

Også rektor Dagfinn Engen var satt opp som referanse i CV-en til Læreren. Han hørte heller ikke noe fra Finnmark.

– Ville du fortalt om overgrepene dersom du fikk en telefon?

– Ja, det ville vært naturlig å si i en samtale, sier Engen.

Lisbeth Sandtrøen, tidligere rektor ved Vardø videregående skole.

Rektor ved Vardø videregående skole, Lisbeth Sandtrøen mener hun eller den tidligere rektoren ved Vardø videregående ringte Tysvær kommune.

– Vi gjør jo alltid det ved ansettelse. Men jeg husker ikke hvem av oss som ringte, sier Sandtrøen.

Hun kan heller ikke si hvem de pratet med. Hun kontaktet Tysvær kommune, men husker i dag ikke hvem hun pratet med. Læreren hadde kun gode skussmål, og rektor Sandtrøen ansetter Læreren. Det angret hun ikke på da han kom opp til Finnmark og startet å undervise.

– Han var en flink lærer. Veldig dyktig og godt likt, sier Sandtrøen.

Foreldreutvalget ved Tysværåvåg skole får informasjon om at Læreren skal slutte ved skolen. De er fornøyd.

Fjerde lærerjobb, overgrep mot én gutt

Vinteren 2000

Læreren får kontakt med en ung gutt i nabolaget der han bor i Vardø. Gutten går på ungdomsskolen, men han sliter faglig og sosialt. Læreren blir kjent med foreldrene til gutten og tilbyr seg å hjelpe. Han inviterer gutten hjem til seg for å hjelpe han med leksene. Etter hvert tar han gutten med på turer. Han får låne familiehytta til gutten, og der tilbringer de to mange helger. Læreren misbruker gutten seksuelt både hjemme hos seg selv og på turene. I tre år blir gutten utsatt for seksuelle overgrep, flere ganger i uka. Læreren tar bilder av overgrepene.

«Jeg falt igjen. Og da jeg gjorde det sviktet jeg dem, og spesielt han som skrev den til meg.» ➤

«Flere av foreldrene skjøv jo barna sine i armene på læreren. De mente dette var en kjempekar som kunne hjelpe gutten deres.»

Hans Gunnar Meland, politietterforsker

Læreren blir anmeldt, igjen

25. februar 2009, Tysvær

Det er vinter og kaldt ute. En voksen mann slår opp døra til Tysvær lensmannskontor. Han er i femtiårene, har vokst opp i Tysvær og gikk på ungdomsskole på Frakkagjerd. Mannen vil anmelde sin gamle lærer.

– Han ville anmelde en sak fra 1970-tallet, og politiet skjønte fort at denne saken var foreldet, sier Hans Gunnar Meland.

Meland var ikke ansatt ved lensmannskontoret på Tysvær da anmeldelsen kom, men startet noen måneder senere. Det var ikke han som tok imot anmeldelsen, og heller ikke han som sendte den til henleggelse. Anmeldelsen inneholdt opplysninger om at Læreren og dirigenten i orkesteret på Frakkagjerd skal ha forgrepet seg på gutter på 1970-tallet. Overgrepene skal ha skjedd både hjemme hos mannen, på skolen og på turer.

Meland vokste opp utenfor Tysvær samtidig med offeret. Politimannen husker orkesteret.

– Jeg kjente godt til det og visste om noen som spilte der. Derfor merket jeg meg navnet på den anmeldte, sier Meland. Noen måneder senere dukker navnet opp igjen.

Kripos får tips om Læreren

28. august 2009, Tysvær

Meland er tilbake på jobb etter ferien. Raskt leser han gjennom mailer, klikker seg inn på innkomne tips og stanser opp. Kripos har sendt over et tips om at en navngitt person i Tysvær har lastet ned overgrepshistorier av barn. Kripos får inn flere hundre av disse tipsene månedlig, og har ikke kapasitet til å undersøke alle. Men Meland kjenner igjen navnet. Det er Læreren.

– Dette tipset og anmeldelsen som kom inn i februar, gjorde at vi fikk medhold i retten til å foreta ransakelse.

Lærerens hus blir ransaket

8. september 2009

Hans Gunnar Meland og en kollega banker på døra hjemme hos Læreren. Kona åpner og viser dem til annekset i hagen. Der sitter han, den pensjonerte Læreren og tidligere dirigenten.

– Han satt foran pc-en da vi kom inn. Han hadde nettopp sett på overgrepshistorier, sier Meland.

Læreren ble tatt med til lensmannskontoret for avhør. Politiet tar også harddisken, flere disketter og en bunke med papirer med seg. Dette går de gjennom i dagene som kommer.

– Vi fant overgrepshistorier som han har lastet ned fra Internett, men vi fant også egenproduserte bilder, tegninger og historier om overgrep, sier Meland.

Det viser seg at den pensjonerte Læreren har dokumentert sin overgrepshistorie godt. Han har skrevet det han kaller «erotiske fortellinger» med navngitte gutter og stedsnavn. Han har tegnet overgrepssituasjoner og tatt overgrepshistorier av gutter. Materialet viste at Læreren hadde misbrukt gutter siden 1960-tallet.

– Verden raste for ham. Han ble totalt tatt på senga, og han kom med innrømmelser. Han fortalte om overgrep og kom med navn på flere gutter. Men alt han pratet om lå tilbake i tid, sier Meland.

Også materialet politiet fant, viste overgrep som var foreldet. Politiet fryktet at de ikke ville få Læreren dømt til mer enn noen få måneder for å ha sett på overgrepshistorier på nett.

– Men så finner vi en diskett med bilder som ser ut til å være av nyere dato. Et offer som kunne være på riktig side av tidsgrensa, sier Meland.

På disketten fant de overgrepshistorier hvor Læreren var en eldre mann. Gjennom arbeidstakerregisteret fant Meland at mannen nylig hadde vært ansatt ved en skole i Vardø i Finnmark. Meland kontakter politiet der oppe og får raskt identiteten til gutten på bildene. Dette viser seg å være den gutten i nabolaget til Læreren som hadde fått ekstraundervisning av ham og som hadde vært med Læreren på mange turer. Læreren var blitt en nær venn av foreldrene til gutten.

– Etter hvert som vi etterforska saken, viste det seg at dette var en typisk framgangsmåte for Læreren. Han gjorde seg til venns med foreldrene og skaffet seg tilgang til guttene, sier Meland.

Læreren arresteres

11. september 2009

Læreren hentes i hjemmet sitt, kjøres til Hauge-sund og settes på en celle. I fengslingsmøtet i Hauge-sund tingrett fikk politiet medhold i fengsling av Læreren i to uker med brev- og besøksforbud.

– Vi etterforsket den siste overgrepssaken, samtidig som vi gikk tilbake og så historien hans. Det var viktig å få belyst hvilken person han var og hva han hadde gjort tidligere, selv om disse sakene var foreldet, sier Meland.

Utover høsten får Hans Gunnar Meland og poli-

tiet i Tysvær kontakt med stadig flere menn. Lista over ofre blir stadig lengre. Både Læreren og ofrene politiet prater med, kommer med nye navn.

– Vi hadde en lang liste med navn og pratet med alle. De fleste hadde holdt dette hemmelig, og alle tenkte at det måtte være flere som dem der ute, sier Meland. Politiet gikk ut i Haugesunds Avis og oppfordret ofre for Læreren å ta kontakt.

Dagfinn Engen og Vidar Aarhus ble sjokkert da nyheten kom ut.

– Jeg ble fortvilt. Sint på ham, forbanna. Han hadde sett meg inn i øynene og løyet. Og så tenkte jeg på gutten i Finnmark. Det var, og er, vondt, sier den tidligere ansatte ved skolekontoret Vidar Aarhus.

– Da saken fra Finnmark kom opp, følte jeg meg aldeles rundlurt. Jeg ble dobbeltskuffa. Han dro oss ned i sola, alle sammen, sier tidligere rektor ved Tysvær, Dagfinn Engen.

– Vi var i sjokk, sier tidligere rektor i Vardø, Lisbeth Sandtrøen.

At flere kommunalt ansatte i Tysvær visste om Læreren overgrepshistorie for han kom til Finnmark, gjorde saken enda tyngre for rektoren i Vardø.

– De burde gitt oss et hint. Da ville vi undersøkt det nærmere og latt være å ansette ham, sier Sandtrøen.

Læreren leverte aldri politiattest til skolen i Vardø.

– En eventuell politiattest ville vært ren. Han var jo ikke dømt for noe. Derfor burde han ikke ha fått med seg en god attest. Ingen med en sånn historie bør få med seg en attest, sier Sandtrøen.

Etter at overgrepssaken ble omtalt i lokalavisen, tok mange menn turen til Tysvær lensmannskontor.

– Den siste mannen kom i romjula 2009. Han hadde grublet lenge over om han ønsket å rippe opp i det som skjedde, sier Meland.

Læreren kom også med navn i avhør utover høsten, men det var mange han ikke nevnte. Blant annet Fredrik. Senere når han ble konfrontert med navnet, bekreftet han overgrep mot han også.

Politiets samtaler med ofrene var mange, og lange.

Det gjenspeiler seg også i hvordan guttene har det som voksne menn. De fleste jobber, har familie og et aktivt liv. Men overgrepene preger dem alle. I ulik grad.

– Det var en som satt ytterst på stolen og fortalte at han var blitt befølt av Læreren. En annen lente seg tilbake og pratet fritt om grove seksuelle overgrep. Det som gikk igjen, er at veldig få av dem har fortalt noen om det som skjedde, sier Meland.

Å få en telefon fra politiet var en lettelse for de fleste av dem.

– Endelig kan jeg få lov til å prate om det, var

det mange som sa. Og endelig kunne de bli trodd, sier Meland.

Mange av mennene var likevel glade for at dette ikke hadde kommet fram før, av hensyn til foreldrene sine.

– Flere av foreldrene skjøv jo barna sine i armene på læreren. De mente dette var en kjempekar som kunne hjelpe gutten deres. Mange er glade for at foreldrene slapp å få vite hva læreren utsatte dem for, sier Meland.

Overgriperen lagde sår i guttene. Sår som ikke er grodd. Én orker ikke tegne, én drikker ikke kaffe av liten kopp og en tredje spiser ikke karameller. Mange av dem har hatt problemer med nærhet og seksualitet. Alle samtalene har gjort etterforskeren klar på at man må ha åpenhet om seksuelt misbruk av barn.

– Når du ser voksne karer sitte og gråte, kan du selv tenke deg hvordan de har hatt det. Tenk deg den ungdomstiden!

Meland rister på hodet.

– Vi mistenker at det fortsatt er en del menn der ute som har vært utsatt for overgrep av denne Læreren, men som ikke ønsker å snakke om det, sier Meland.

Ansatt ved skolekontoret og rektor blir anmeldt

26. november 2009

Vidar Aarhus ved skolekontoret i Tysvær kommune og rektor Dagfinn Engen blir anmeldt av 13 tidligere elever fra Tysvær. De to blir beskyldt for ikke å ha brakt videre opplysningene om overgrepene til sine overordnede eller til politiet.

– Jeg ble anmeldt for første gang i mitt liv. Satt timevis i avhør. Det var belastende og særlig når jeg visste at jeg hadde overbrakt informasjonen til min overordnede. I tillegg hadde Dagfinn Engen kontaktet politiet om saken, sier Vidar Aarhus og legger til: – Men det er klart at belastningen ikke er noe mot det guttene opplevde.

– Det var vondt å bli anmeldt og å sitte i avhør. Men jeg kan skjønne det. Politiet måtte få klarhet i hva som hadde skjedd og hvem som visste, sier Engen.

Han syntes det var godt å få fortelle sin versjon.

– For da saken fra Finnmark kom opp, og det ble kjent at jeg hadde skrevet en attest til han, tenkte jeg jo på hva folk måtte tro om meg. Jeg hadde stått i det og egentlig forsvart han. Jeg var dum nok til å tro at han var ferdig med de greiene der, sier Dagfinn Engen.

– Hva tenker du om attesten du skrev?

– Det er klart, når jeg leser dette i dag, ser jeg jo at det ser veldig dumt ut. Det er vondt. Jeg var naiv, sier Engen.

Også Vidar Aarhus har tenkt mye over at Læreren fikk med seg en attest.

– I ettertid ser jeg at attesten var til hans fordel. Det er vondt. Jeg ser at jeg var naiv den gangen. Jeg hadde hatt så stor respekt for ham. Han var en dyktig lærer, dirigent og musiker, og når han så meg inn i øynene og lovet at han var ferdig med det så trodde jeg ham. Det skulle jeg ikke gjort, sier Aarhus.

Han ser at han kunne handlet annerledes da han fikk kjennskap til overgrepene i 1999.

– I ettertid har jeg skjont at en sånn legning ikke er noe man blir ferdig med. Jeg kunne tatt et ansvar og bedt skolesjefen om å varsle Vardø, sier Aarhus.

Dagfinn Engen føler fortsatt at han gjorde det han kunne i 1999.

– Kanskje noen trodde jeg sto i ledtog med denne mannen, at jeg visste det, men valgte å ikke gjøre noe. Men jeg gikk til politiet og til min overordnede med en gang jeg fikk høre om det, sier Engen.

Etterforsker Hans Gunnar Meland skjønner at ►

«Det er for jævlig å tenke på at det finnes unger som har

elevene ønsket å få undersøkt hva de ansvarlige i skole og kommune i Tysvær visste.

– Det er helt klart at de har et ansvar her. Den røde tråden er vel at de prøver å redde seg selv, sier Meland.

– Denne læreren burde aldri fått lov til å jobbe i nord. Hadde bare noen ymtet frampå, ville han ikke fått jobben der oppe, sier Meland.

Tidligere rektor Dagfinn Engen tror det hadde hjulpet med klarere retningslinjer i slike saker.

– Jeg skulle jo ønske at den tidligere rektoren på Frakkagjerd hadde gitt meg beskjed. Da kunne vi stanset læreren lenge før, sier Engen.

– Akkurat det samme tenker rektoren i Vardø om deg?

– Ja, det er klart. Det er jo det. Vi burde hatt det i retningslinjene våre. Men det står ikke noe der om at rektor er pålagt å gi beskjed til ny arbeidsgiver, sier Engen.

Etter at Læreren ble dømt, sluttet Engen som rektor ved Tysværsvåg.

– Jeg ba om å få ny jobb. De siste årene før jeg ble pensjonist, jobbet jeg som lærer ved en liten skole. Jeg ville bort fra rommene og det miljøet hvor han hadde ferdes, sier Engen.

I etterforskningen kommer det fram at også mannen som var rektor på Frakkagjerd skole på 1970-tallet, kan ha utvist tjenesteforsømmelse ved ikke å stanse Læreren. Denne rektoren er nå død.

I dag er både Engen og Aarhus pensjonert. De er fortsatt opptatt av denne saken og blir opprørt når lignende saker omtales.

– Slike saker burde ikke bli foreldet. Når politiet sa til oss at han ikke var mistenkt for noe, at alt var foreldet, ja så var det ikke så mye vi kunne gjøre. Hadde sakene i Tysvær ikke blitt foreldet, ville jo han blitt dømt lenge før, sier Aarhus.

– Jeg var på et kurs senere og lærte at folk med den legningen sjelden blir friske. Det er alltid en risiko for at de kan fortsette å forgripe seg. Men det visste jeg ikke da, sier han, og rister på hodet. – At

det går an å bli så rundlurt. Så manipulert.

Læreren selv vil ikke klandre verken kona, politi, rektor, skolesjef eller andre som burde ha sett og som faktisk fikk vite.

– Nei, det var min feil. Alt, sier Læreren.

Men som overgriper har han opplevd at han ikke klarte å stoppe seg selv. Til lærere og rektorer som har mistanker om overgrep, har han ett råd.

– Gi beskjed med en gang. Til både den det gjelder, politi og rektor. Det viktigste er at barn ikke skal oppleve det igjen. De skal ikke få sanne traumer.

Læreren blir dømt

19. september 2010, Haugaland tingrett, Haugesund

Læreren blir dømt til fire års fengsel for seksuelle

det sånn i dag òg.»

Fredrik

overgrep mot gutten i Vardø. Overgrepene startet da gutten var 14 år, og gutten ble misbrukt mellom to og tre ganger i uka fram til han var 16 år. Læreren dømmes også for å ha produsert 147 overgrep-bilder av gutten. Han ble også dømt for å ha lastet ned og oppbevart 1580 overgrep-bilder av barn.

Læreren sonet i Bergen fengsel. Der gikk han i terapigruppe hvor han pratet om overgrepene og følelsene sine.

– Det var første gang jeg lærte om dette. Jeg har alltid hatt det sånn, uten at noen har forklart meg hva det er. Jeg er vel kanskje bifil. Og pederast, sier han.

Han skammer seg, men opplever at dette er følelser han ikke blir kvitt.

– Jeg fant en stor tysk undersøkelse som viser at de fleste som har det som meg lar være å forgripe seg. Følelsene kan man ikke noe for. Men det er det der med å ikke gjøre noe, sier Læreren.

Han er religiøs. Mer nå enn før: – Nå har jeg min

Fredrik

kristne tro. Den er sterk, sier han.

Når han leser om overgrepssaker i avisa og hører om mange lærere som forgriper seg, tenker han på alle ofrene.

– Det er så mange som har det vondt i sånne saker. De reelle ofrene, barna. Og så er det alle familiene rundt. Men jeg tenker jo også på familien til gjerningspersonene, på venner, kone og unger. Og på overgriperen: Tar noen vare på ham og hjelper ham til å forstå?

Læreren bedyrer at han ikke synes synd på seg selv eller på andre som forgriper seg på barn. Ansvaret ligger hos overgriperne. Hos ham.

– Personer som meg, som har lignende legning og svak karakterstyrke, må aldri være i noe yrke der de er i befattning med barn eller ungdommer. Heller ikke fritidsaktiviteter, sier Læreren.

Ofrene får erstatning fra Tysvær kommune

Oktober 2011, Tysvær

Selv om Læreren bare er dømt for overgrepene mot gutten i Finnmark, har i alt 20 ofre fått erstatning av Tysvær kommune. Fredrik får 250.000 kroner for overgrepene han har vært utsatt for. Gutten i Vardø får 200.000. De andre ofrene får mellom 30.000 og 250.000 kroner.

Læreren må betale 2,4 millioner kroner i erstatning

22. november 2012, Haugaland tingrett, Haugesund

Læreren blir dømt til å betale 2,4 millioner kroner i erstatning til det ene offeret i Vardø. Retten mente at overgrepene gutten ble utsatt for har skapt alvorlige traumer hos ham.

Selv sier Læreren at han aldri får gjort opp for seg.

– Jeg har sonet min dom, slik har jeg fra samfunnet og lovens side gjort opp for meg. Likevel har jeg ikke gjort opp for meg, føler jeg. Jeg prøvde, men det er ikke mulig, sier Læreren.

– Når man har gjort det jeg har gjort, er det ikke bare fengselsdommen man må sone. Det er bygdas dom, familiedom og vennedom. Jeg lever i skam. Jeg er blitt en person ingen vil ha noe med å gjøre, sier han. Og legger til: – Men jeg sitter ikke her og synes synd på meg selv. Det er ikke meg det er synd på.

Tysvær 2016

På Frakkagjerd skole går Fredrik mot utgangsdøra. Slipper den tunge døra, lar den lukke seg bak ham og stanser i skolegården.

– Jeg vet at jeg sa at jeg er ferdig med det, men helt ferdig blir jeg vel aldri. Jeg måtte bli 30 år før jeg innså hvor stor skade læreren hadde gjort, sier han.

Fredrik jobber fortsatt med minnene. Posttraumatisk stress-syndrom er diagnosen. Og helt kvitt den blir han kanskje aldri.

– Men jeg må se framover. Jeg har innsett at det ikke var min skyld. At jeg var en av mange gutter han valgte å forgripe seg på, sier han.

Læreren innrømmet etter hvert overgrepene mot Fredrik også: «Siktete sier at han begikk diverse overgrep, alt mulig, mot ...»

Fredrik var til stede i rettsalen da læreren ble dømt for overgrepene i Vardø.

– Det var greit å se at han fikk straff for det han har gjort. Men jeg skulle selvfølgelig ønske han ble dømt for det han gjorde mot meg også, sier Fredrik og går mot bilen sin.

Glad for å kunne forlate skolen, for at det ikke er Læreren som kjører ham og med et håp om at hans historie kan hjelpe andre misbrukte barn.

– Det er for jævlig å tenke på at det finnes unger som har det sånn i dag òg. Unger som går til skolen og barnehagen med en stor, vond klump i magen. ➤

➤ En lengre versjon av denne historien finner du på utdanningsnytt.no/overgrep

«Dette handler om en lærer som har begått overgrep mot elever i hele sin yrkesaktive karrière»

Brita Lysaker, politiadvokat

Hun førte saken mot Læreren for retten. Han ble dømt, og det er advokaten fornøyd med.

– **Denne saken var vond** og vanskelig å jobbe med, men får man en pådømmelse, orker man å jobbe videre. Man er glad for å ha stoppet en overgriper. Jeg er glad for at vi hadde så sterke og gode bevis at han fikk dom som fortjent, sier hun.

– Han fremstår som en sympatisk mann. Det er tydelig at ofrenes foreldre syntes at han var en fantastisk lærer. Han virket genuint opptatt av guttenes ve og vel, sier Lysaker.

Dette går igjen i flere av overgrepssakene Lysaker har for retten.

– Man ser det ikke på dem at de er overgripere. De er ofte høyt respekterte personer, både psykologer, leger og lærere, sier hun.

De gamle sakene fra Notodden og Tysvær ble en del av grunnlaget for straffesaken. Men til tross for at dette var grove saker og at gjerningsmannen har innrømmet dem, kan han ikke få straff for dem.

– Disse overgrepene er foreldet, så de blir han ikke straffet for. Han slipper unna, og så drar han nordover og begår nye overgrep, sier Lysaker.

Hun skulle gjerne sett at Læreren ble etterforsket og dømt langt tidligere.

– På den tiden var det tabubelagt for gutter å bli utsatt for overgrep. Jeg tror ikke man var klar over signalene barn som ble utsatt for seksuelle overgrep, sendte ut. Guttene må jo ha vært preget av det, sier hun.

Hun tror dette er grunnen til at historien er blitt så lang: – Uhindret har han fått lov til å holde på hele karrièren, sier hun.

Lysaker mener alle som arbeider med barn har et ansvar.

– Alle som jobber i skole og barnehage, må lære seg å se etter forandringer ved barna. Det er også veldig viktig å fortelle barn hva som ikke er lov til å gjøre med kroppen deres, sier hun.

Hun mener også at de rundt Læreren har et ansvar.

– Folk i kommunen og skolevesen fikk vite om overgrepene. De valgte det enkleste: å lukke øynene, sier Lysaker. Hun ser ingen formildende omstendigheter for den fremgangsmåten.

De første overgrepene skjedde på 1960-tallet, de siste på 2000-tallet.

– Dette er nært i tid. Mange i kretsen rundt denne læreren burde gå i seg selv og tenke over hva de bidro med, sier Lysaker.

Læreren fikk en god sluttattest fra Tysvær. Den ble viktig i rettssaken.

– Hvem kunne gi en slik lærer en god attest? Det er klart skolen i Vardø tar imot ham når han kommer med en slik attest. Han framsto som en voksen lærer med lang erfaring og ingen merknader, sier Lysaker.

– Det er et grovt overtramp å sitte med slike opplysninger og ikke gjøre noe med det, sier hun.

Lensmannskontoret i Tysvær fikk kjennskap til overgrepene

allerede i 1996. De gjorde ingenting med saken.

– Sitter man som lensmann med positiv informasjon, skal etterforskning igangsettes, sier Lysaker.

Hun har ikke fått informasjon om hvorfor dette ikke ble gjort: – Når politiet mottar anmeldelser i foreldede saker, avhøres mistenkte. Blant annet for å beskytte den anmeldte. I denne saken burde lensmannen kalt inn den anmeldte læreren. Da ville saken blitt etterforsket, sier Lysaker.

Hun er fornøyd med at Tysvær kommune ga ofrene erstatning.

– Det er et lite plaster på såret. Erstatningen viser at de blir trodd, men det tar ikke fra dem smerten de opplevde, sier Lysaker.

Brita Lysaker,
politiadvokat

«20 personer har fått erstatning for overgrep begått av læreren»

Roe Lauvås,
advokat for Tysvær kommune

Advokatfirmaet Eurojuris i Hauge-sund hjalp kommunen med å finne ofrene og regne ut erstatningene.

– Kommunen tok kontakt med spørsmålet: Hvordan kan vi håndtere dette? De ville gjerne ta ansvar, sier Roe Lauvås, fast advokat for Tysvær kommune

Tysvær kommunen opprettet et oppreisningsutvalg som vurderte hvert overgrepsoffers sak. Kommunen betalte 250.000 til de mest utsatte ofrene, 30.000 til de minst berørte, totalt til 20 ofre.

– Man kan ikke kompensere for slike skader, men ofrene virket fornøyd med at kommunen tok ansvar. Noen av dem har anmeldt, andre ikke, sier Lauvås.

Han mener kommunen har gjort det de kunne for å rydde opp og for å forhindre at dette skal skje igjen.

Advokaten gikk gjennom politiets materiale. Ut ifra det klarte de ikke å se at tidligere rektorer, skolesjefer, rådmann eller ordfører hadde gjort noe straffbart i saken.

– Vi fant ikke beviser på at noen hadde gjort noe ulovlig, så vi klarte ikke å henge straffansvar på noen av dem. Heller ikke kommunen, sier Lauvås.

– Selv om kommunen ikke var ansvarlige ut fra reglene, valgte de en erstatningsordning. I tillegg har både lærere og barnehagelærere fått kurs i meldeplikten, sier Lauvås.

Han blir opprørt over saker hvor gjerningsmannen jobber i skole og barnehage.

– Man kan undre seg over hva som driver dem. Dette er folk som jobber med barn, og så ødelegger de dem på den måten, sier Lauvås.

Flere identifiserte ofre ønsket ikke å prate med politiet, å anmelde eller å få erstatning.

«Dersom han skulle fått en attest, burde det stått at denne mannen aldri bør jobbe med barn eller ungdom igjen»

Pål Grøndahl, psykolog

– Dette er en historie om typisk norsk naivitet, sier psykolog Pål Grøndahl.

Han er tilknyttet SIFER, et kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri, og har vært ekspertvitne i mange rettssaker mot overgripere.

– Her har vi en mann som har utviklet en stil. Han er manipulerende og har opptrådt slik det har vært forventet av ham i alle situasjoner. Mot elevene var han streng, krevde disiplin og fikk makt over dem. Det er typisk for serieovergripere å finne sårbarheten og gå etter den, sier Grøndahl.

Læreren oppførte seg også riktig overfor de voksne rundt ham.

– Når han ble konfrontert, var han en angrende synder. Han skifter som en kameleon, og det bidro til at han kunne fortsette i så mange år, sier Grøndahl.

Det største feilen de ansvarlige i skole, kommune og politi gjorde, var å tro på ham.

– Skolen har ikke gjort nok. Enhver instans burde reagere og følge opp. I stedet valgte de å tro på overgriperen og løftene hans. Det var jo også det enkleste for dem, sier Grøndahl.

Å takle en mistenkt overgriper slik, er ikke uvanlig.

– Han gråt og uttrykte anger. Når overgriperen gjør det, får man empati med dem. Det kan man gjerne ha, men man må ikke være naiv, sier Grøndahl.

Han har selv møtt flere overgripere som har opptrådt slik.

– Man bør teste grensene til den anklagede. Dersom personen sier at han ikke skal gjøre det

mer, må man for eksempel si: Dette har du sagt før, men du gjorde det igjen, sier Grøndahl og legger til at man ikke bør stanse der. – Så lenge jeg ser at dette har skjedd mange ganger, tror jeg ikke på deg når du sier at du ikke skal gjøre det igjen. Kan vi da bli enige om at du ikke bør være i nærheten av barn?

– En serieovergriper er nettopp det. Historikken har vist at han misbruker barn. Da må man gå ut fra at det vil fortsette. Med den historien denne mannen har, ville jeg ikke stolt på ham et øyeblikk, sier Grøndahl.

– I tillegg fikk han en attest. Det blir feil. Skulle han fått en attest, burde det stått at denne mannen aldri bør jobbe med barn eller ungdom igjen, sier Grøndahl.

Rektor bør ikke ta det første møtet med en mistenkt overgriper alene.

– Det er mindre risiko for å bli lurt dersom man tar med seg en kollega, en uten tette bånd til den mistenkte, sier Grøndahl.

– Dette skjer i dag også. Enkeltindivider er kanskje mer på vakt og kan mer om pedofili og overgrep, men de fleste er ikke det. Skolesystemet er ikke årvåkent nok til å forhindre dette, sier han.

– Man vil automatisk tenke at dette skjer ikke på min skole, sier Grøndahl.

I tillegg mener psykologen at man må sette klare grenser for læreres aktiviteter sammen med elever på fritiden.

– Man må stille spørsmål ved om en lærer skal få dra på hyttetur alene med en elev. Eller på fisketur. Hvorfor i all verden skal de det? En tur som bare er en sosial hendelse, bør ikke forekomme.

> Les en lengre versjon på utdanningsnytt.no/overgrep

Overgrep i skole og barnehage

1. Vikarlærer (26)

Dømt i Alta tingrett og Hålogaland lagmannsrett i 2014/15.
Dømt for: §195, §196, §193 i perioden 2011-2013.
Offer: En jente, 13-15 år.
Straff: 4 år 2 måneder. Erstatning til offer 175.000 kroner.

Læreren ble kjent med jenta mens han hadde henne i gym i 7. klasse. De fikk kontakt på Facebook høsten etterpå, og han hadde flere samleier med den tidligere eleven. Da han ble pågrepet, tok han masterutdanning for lærere ved Institutt for lærerutdanning og pedagogikk ved Universitetet i Tromsø.

Fra dommen:

«Tiltalte har etter rettens syn kynisk utnyttet sin stilling som vikarlærer til å oppnå kontakt med fornærmede, noe han ellers neppe ville fått til».

15. Lærer (66)

Dømt i Alstadhaug tingrett og Hålogaland lagmannsrett i 2014.
Dømt for: §193, §199, §204a i perioden 2007-2008.
Offer: 1 jente, 16 år, psykisk utviklingshemmet med mental alder 9 år.
Straff: 3 år, 1 år og 6 måneder av dette betinget. Erstatning til offer 100.000 kroner.

16. Lærer i videregående (25)

Dømt i Inntrøndelag tingrett i 2011.
Dømt for: §193 i perioden 2009-2010. Læreren har hatt samleie med flere elever.
Offer: Fire jenter, 16-18 år.
Straff: 6 måneder, 120 dager må sones. Erstatning til ofre på 80.000 kroner.

17. Spesialpedagog ved barneskole (68)

Dømt i Inntrøndelag tingrett i 2013.
Dømt for: §200 i perioden 2008-2011. Har befølt elever på skolen.
Offer: Tre jenter, 9-12 år.
Straff: 120 dager. Erstatning til offer 30.000 kroner

18. Lærer i videregående (38)

Dømt i Inntrøndelag tingrett i 2016. Dommen er anket til lagmannsrett.
Dømt for: §193 i 2014. Samleie med offer.
Offer: En jente, 15-16 år.
Straff: 120 dager. Erstatning til offer 50.000 kroner.

19. Rektor ved barneskole (59)

Dømt i Namdal tingrett i 2016. Dommen er anket til lagmannsretten.
Dømt for: §299 i 2016.
Offer: 1 jente, 8 år.
Straff: 1 år 4 måneder. Erstatning til offer 120.000 kroner.
Berømmet: 23.01- 26.01.2017

20. Lærer (51)

Dømt i Namdal tingrett og Frostating lagmannsrett i 2012.
Dømt for: §200, §204a, §202a, §201 i 2010. Chat med video av seksuelle handlinger.
Offer: To jenter på 12 år og en jente på 15 år.
Straff: 120 dager. Erstatning til en jente på 15.000 kroner.

2. Barnehageansatt (slutten av 40-årene)

Siktet for overgrep i barnehage i Alta, Finnmark.

3. Lærer i barneskole (54)

Dømt i Salten tingrett i 2010.
Dømt for: §195, §200, §204a i perioden 1986-2007.
Offer: Tre gutter, 8-14 år.
Straff: 1 år 4 måneder. Erstatning til offer 190.000 kroner.

4. Vikarlærer (40-årene)

Tiltalt for seksuelle overgrep mot datter. Saken skulle opp i retten i september i år, men ble utsatt. Saken skal opp i Salten tingrett.

5. Rektor i ungdomsskole (51)

Dømt i Salten tingrett og Hålogaland lagmannsrett i 2012.
Dømt for: §196, §193 i perioden 2004-2005.
Offer: En jente, 14 til 15 år.
Straff: 3 år 6 måneder, av dette er 6 måneder betinget. Erstatning til offer på 198.000 kroner.
Periode: I 2004 og 2005

6. Lærer i videregående (41)

Dømt i Senja tingrett i 2013.
Dømt for: §200 første ledd i 2012.
Offer: En gutt på 16 år som var eleven hans.
Straff: 60 dager, 30 av disse betinget. Erstatning til offer 10.133 kroner.

7. Lærer i barneskole (32)

Dømt i Senja tingrett i 2016
Dømt for: §200 i perioden 2013-2014.
Offer: En gutt på 9 år som var eleven hans.
Straff: 5 måneder. Erstatning til offer 50.000 kroner.
SITAT DOM: Tiltalte har «(...) grovt misbrukt rollen han hadde som lærer.»

8. Styreleder og eier av barnehage (48)

Dømt i Nord-Troms tingrett i 2016.
Dømt for: §196, §200, §201, §204 i perioden 2006-2013.
Straff: 10 måneder.
Offer: Seksuell omgang med jente på 15 år og oppfordring til seksuelle handlinger via chat med seks andre jenter i alderen 11-15 år.

9. Barnehageansatt (30)

Dømt i Nord-Troms tingrett i 2016.
Dømt for: §195, §200, §204, §201 i perioden 2012-2015.
Straff: 7 år 6 måneder forvaring.
Offer: 15 barn, 3-6 år.

10. Barnehageansatt (25)

Dømt i Nord-Troms tingrett i 2013.
Dømt for: §195, §193, §200, §204 i perioden 2011-2012.
Offer: Fire jenter i barnehagen der han jobbet, 3-4 år gamle.
Straff: 1 år 8 måneder.

Mannen foregrep seg på flere jenter i barnehagene der han hadde praksisplass.

11. Lærervikar og barnehagelærer (25)

Dømt i Nord-Troms tingrett i 2014.
Dømt for: §195, §200 i perioden 2013.
Offer: To gutter, 11 og 9 år.
Straff: 2 år, 4 måneder

12. Vikarlærer, barnehageansatt og assistent på SFO (23)

Dømt i Nord-Troms tingrett i 2013.
Dømt for: §204a, §201 i perioden 2008-2011.
Offer: En jente, 14 år.
Straff: 30 dager.

13. Barnehageansatt

Siktet for seksuelt krenkende adferd i barnehage på Helgeland, Nordland.
Mannen ble pågrepet i april 2016, siktet etter §305. Saken etterforskes fortsatt og offeret skal være et barn i barnehagen han jobber.

14. Lærer i videregående (53)

Dømt i Ofoten tingrett i 2014.
Dømt for: §195, §205, §204a i 2009.
Straff: 1 år 9 måneder. 10 måneder av dette betinget.

ge fra 2010–2016

21. Lærer i barneskole

Lærer i Nord-Trøndelag siktet for seksuelt krenkende atferd mot barn under 16 år (§305a). Ble anmeldt av barneskolen der han jobber etter et varsel fra en elev. Saken er under etterforskning.

22. Lærer i barneskole (44)

Dømt i Sør-Trøndelag tingrett i 2016.

Dømt for: §204a i perioden 2013-2015.

Offer: En jente, 11–12 år.

Straff: 7 måneder.

23. Lærer i ungdomsskolen (54)

Dømt i Sør-Trøndelag tingrett i 2014.

Dømt for: §200 i 2013. Har befølt brystene til en elev.

Offer: En jente, 15 år.

Straff: 90 dager, av disse er 30 betinget.

Den dømte var kontaktlærer for offeret. Han befølte henne flere ganger.

24. Lærer (36)

Dømt i Sør-Trøndelag tingrett i 2016.

Dømt for: §204a i perioden 2001-2005. Nedlasting av overgrepsmateriale. Har også tatt bilde av egen datter i badekaret og delt dette på nett. Har i chat diskutert muligheten for overgrep mot egen datter.

Straff: 5 måneder.

26. Lærer i barneskole (43)

Dømt i Sunnmøre tingrett i 2011.

Dømt for: §192, §195, §197

i perioden 2010-2011.

Offer: To jenter, 7 år og 8 år. Erstatning til ofre 260.000 kroner.

Straff: 4 år.

27. Lærer i videregående (63)

Dømt i Romsdal tingrett i 2013.

Dømt for: §200, §390a.

Offer: En jente, 18-20 år.

Straff: 45 dager. Erstatning til offer 10.000 kroner.

Læreren er dømt for sjikane og sex-trakassering av tidligere elev.

28. Barnehageansatt (30-årene)

Siktet for besittelse av overgrepshilder.

Mannen jobber i barnehage i Sunnfjord. Han ble pågrepet 21. juni 2016.

29. Rektor i grunnskolen (41)

Dømt i Sogn tingrett og Gulating lagmannsrett i 2013.

Dømt for: §204a. Besittelse av overgrepsmateriale.

Straff: 21 dager.

Rektoren gikk til arbeidsrettssak mot kommunen for å få jobben som rektor tilbake, men han tapte.

30. Lærerassistent og SFO-ansatt (43)

Dømt i Bergen tingrett og Gulating lagmannsrett i 2011.

Dømt for: §200 i 2008.

Offer: En jente, 9 år.

Straff: 120 dager

31. Barnehageansatt

Siktet for overgrep mot to barn i barnehage i Bergen.

Mannen ble pågrepet i januar

2016, og saken er fortsatt under etterforskning.

32. Barnehageansatt (25)

Dømt i Bergen tingrett 2016

Dømt for: § 305, § 311

Straff: 2 år

33. Barnehageansatt (25)

Siktet for overgrep i Bergen. Han er siktet for voldtekt av ett barn og overgrep mot flere barn i barnehagene han har jobbet. Mannen har jobbet i to ulike barnehager i Bergen, og har vært aktiv i idrettsmiljøet som trener for barn.

34. Barnehageansatt (26)

Siktet for besittelse av overgrepsmateriale. Ble avslørt gjennom «Dark Room»-saken hos politiet i Bergen i november 2016. Mannen beskrives som «førskolelærer».

35. Lærer i videregående (55)

Dømt i Bergen tingrett i 2015.

Dømt for: §204a i perioden

2013-2014. Besittelse av overgrepsmateriale.

● Seksualforbrytelser i straffeloven

§192. Voldtekt.

§193. Seksuell omgang ved misbruk av stilling, avhengighetsforhold eller tillitsforhold.

§194. Seksuell omgang med noen man har ansvar for i anstalt eller institusjon.

§195/§299/§300. Voldtekt av barn under 14 år.

§196. Seksuell omgang med barn 14-16 år.

§197. Seksuell omgang med slektning i nedstigende linje.

§198. Samleie med bror eller søster.

§199. Seksuell omgang med fosterbarn, pleiebarn, stebarn under 18 år.

§200/§304. Seksuell handling med barn under 16 år.

§305. Seksuelt krenkende atferd overfor barn under 16 år.

§201a. Avtalt møte med et barn under 16 år, med forsett om å begå en seksuell handling.

§204a/§311. Fremstilling som

viser seksuelle overgrep mot

barn eller som seksualiserer barn (barneporno).

§205. Handler om medvirkning.

Straff: 6 måneder.

Læreren bidro til spredning av overgrepsmateriale gjennom et fil-delingsnettverk. Flere bilder av blant annet spedbarn.

36. Lærervikar i ungdomsskole (33)

Dømt i Haugaland tingrett og Gulating lagmannsrett i 2014.

Dømt for: §196, §193 i perioden

2011-2012. Han har hatt gjentatte samleier med tidligere elev.

Offer: Jente, 15 år.

Straff: 1 år 4 måneder, av dette er 4 måneder betinget. Erstatning til offer 50.000 kroner.

25. Lærer i barneskole (49)

Dømt i Søre Sunnmøre tingrett og Frostating lagmannsrett i 2015. Dømt for: §192, §195, §201 i perioden 2012-2013. Læreren har voldtatt en tolv år gammel jente på lærerkontoret. Offer: En jente, 12 år. Straff: 5 år 4 måneder. Erstatning til offer 200.000 kroner.

Fra dommen:

«Han brukte til tider godteri som motivasjons- og belønningssystem. B fikk godteri av ham, og etter hvert mer og oftere enn de andre elevene.»

«Han la henne ned i gulvet med makt og ba henne holde kjeft.»

«Hun var konstant redd for at nye overgrep skulle skje og begynte å gå med en liten foldekniv på skolen.»

37. Morsmåslærer (61)

Dømt i Haugaland tingrett i 2016. Dommen er anket til lagmannsretten.

Dømt for: §195, §196, §193 i perioden 2008-2013. Overgrep mot elev gjennom beføling/masturbering og ett samleie. Noen av overgrepene skjedde i klasserommet.

Offer: En jente, 11 år da overgrepene startet. Erstatning til offer 150.000 kroner.

Straff: 5 år.

38. Lærer i ungdomsskole (50)

Dømt i Haugaland tingrett og Gulatting lagmannsrett i 2014.

Dømt for: §196 i 2010.

Offer: En jente, 15 år. Erstatning til offer 100.000 kroner.

Straff: 1 år.

39: Lærer i ungdomsskole og videregående (76)

Dømt i Haugaland tingrett i 2010.

Dømt for: §196, §206, §193, §204 i perioden 2000-2003.

Offer: En gutt.

Straff: 4 år

40. Lærer i ungdomsskole

Siktet for seksuell omgang.

Mannen er lærer på Jæren og er siktet for seksuell handling med flere barn under 16 år (§200).

41. Lærer (30)

Saken pågår i Jæren tingrett nå. Læreren innrømmet skyld for besittelse av overgrepsskilt. Han innrømmet ikke skyld for nettvoldtekt av en gutt på 10 år i USA. Læreren har filmet rundt 40 gutter i dusj og garderobe i offentlig svømmehall. §204a og §311.

42. Vikarlærer (60)

Dømt i Stavanger tingrett og Gulatting lagmannsrett i 2013.

Dømt for: §195, §196, §198, §193 i perioden 1999-2004. Har masturbert ofrene gjentatte ganger over lengre periode.

72. Lærer i ungdomsskolen (37)

Dømt i Halden tingrett i 2016.

Dømt for: §193, §196 i perioden 2004-2008.

Straff: 10 måneder betinget.

Offer: En jente, 15 år fra 2004 til 2005.

Læreren misbrakte jenta jevnlig mens hun var eleven hans på ungdomsskolen.

Fra dommen:

«Retten finner til grunn å bemerke, at verken elevens varsler til ledelsen på skolen eller daværende ektefelles opplysning om at tiltalte bekreftet overfor henne seksuell omgang med en elev under 16 førte til nevneverdig reaksjon fra skoleledelsen, iallfall slik bevisførselen har vært i denne saken.»

Offer: To gutter, 13-16 år. En gutt til, men dette er foreldet.
Straff: 2 år 4 måneder.

43. Lærer på folkehøgskole (47)

Frikjent i Dalane tingrett, dømt i Gulatting lagmannsrett i 2010.

Dømt for: §193 i perioden 2005.

Offer: En jente, 19 år.

Straff: 6 måneder betinget. Erstatning til offer 50.000 kroner.

44: Lærer (54)

Dømt i Aust-Agder tingrett i 2014.

Dømt for: §195, §192, §199 i perioden 2001-2012.

Straff: 9 år.

Offer: Tre stedøtre, 8-16 år.

45: Lærer (33)

Dømt i Aust-Agder tingrett i 2015.

Dømt for: §196, §200, §201, §204 i perioden 2005-2012.

Straff: 2 år 2 måneder.

Ofre: To jenter, 15 år.

46. Lærerassistent (52)

Dømt i Kristiansand tingrett og

Agder lagmannsrett i 2010.

Dømt for: §193 i perioden 2008-2009.

Straff: 1 år 2 måneder.

Offer: Jente, 19 år

47. Lærer (34)

Dømt i Tønsberg tingrett og

Agder lagmannsrett i 2010.

Dømt for: overgrepsskilt

Straff: ukjent

48. Lærer i barneskolen (53)

Dømt i Kristiansand tingrett og

Agder lagmannsrett i 2016.

Dømt for: §195, §196, §197, §204a, §219 i perioden 2003-2012.

Straff: 8 år 6 måneder.

Offer: Jente, 7-16 år.

49. Morsmåslærer (67)

Dømt i Nedre Telemark tingrett og

Agder lagmannsrett i 2016.

Dømt for: §200 i perioden 2005-

2006. Befølt elev på skolen.

Straff: 6 måneder.

Offer: Jente, 13-14 år.

50. Lærerassistent og SFO-ansatt (57)

Dømt i Nedre Telemark tingrett og

Agder lagmannsrett i 2015.

Dømt for: §195, §200, §204a i perioden 2005-2008. 22 jenter forledet til å utføre seksuelle handlinger på nett.

Straff: 5 år

Offer: 22 jenter mellom 14 og 16 år.

51. Lærer i barneskole (29)

Dømt i Nedre Telemark tingrett i 2015.

Dømt for: §200, §204a i perioden 2014. Beføling, overgrepsskilt.

Straff: 6 måneder.

Offer: To gutter, 13 år.

52. Lærer på videregående (38)

Dømt i Nedre Telemark tingrett i 2011.

Dømt for: §193.

Straff: 120 dager.

Offer: Jente, 18 år.

Alle sakene finner du på utdanningsnytt.no/overgrep

53. Lærer i ungdomsskole (37)

Dømt i Kongsberg Tingrett i 2011.
Dømt for: §200.
Straff: 60 dagers betinget fengsel.
Offer: Jente, 15 år.
Mannen var kontaktlærer for jenta, og befalte henne flere ganger over en periode på seks måneder.

54. Lærer (37)

Dømt i Tønsberg tingrett i 2014.
Dømt for: §204a i perioden 2009-2013.
Straff: 8 måneder.

55. Lærer i barneskole (40)

Dømt i Tønsberg tingrett i 2016.
Dømt for: §195, §300, §304, §204a, §311 i perioden 2014-2016.
Straff: 7 år.
Offer: Stedatter og to venninner på 10-12 år

56. Lærer og assistent (40-årene)

Siktet for overgrep i Nordre Vestfold
Siktet etter §195 i en periode på fire år.
Offer: Ett kjent offer, gutt, 8-12 år.

57. Barnehageansatt (48)

Dømt i Asker og Bærum tingrett i 2011.
Dømt for: §200, §204, §201 i 2010.

Straff: 6 måneder.
Offer: Tre jenter i barnehagen hvor han jobbet, 3-4 år.

58. Lærer i barneskole (44)

Dømt i Oslo tingrett i 2013.
Dømt for: §195, §196, §193 i perioden 1998-2011.
Straff: 7 års forvaring med minstetid på fire år og åtte måneder.
Offer: Sju gutter, 12-16 år.

59. Assistent i skole og barnehage

Dømt i Oslo tingrett i 2011.
Dømt for: §200, §201
Offer: 11 jenter 7- 10 år

60. Barnehageansatt (25)

Dømt i Nedre Romerike tingrett i 2015.
Dømt for: §200, §201 i 2013.
Straff: 5 måneder.
Offer: Fem jenter i barnehagen, 4-6 år

61. Lærer i ungdomsskole (20-årene)

Dømt i Nedre Romerike tingrett i 2016.
Dømt for: §201
Straff: 15 dager.
Offer: Tre jenter

62. Rektor og lærer (45)

Dømt i Nedre Romerike tingrett og Eidsivating Lagmannsrett i 2014.
Dømt for: §195, §193. Overgrep mot egne elever.
Straff: 3 år.
Offer: Fem gutter 12- 14 år fra 2001 til 2007.
Straff: 3 år

63. Lærer i barneskolen (60)

Tiltalt for seksuell handling med barn under 16 år.
Frifunnet i Øvre Romerike tingrett i 2016, men saken ble anket til Eidsivating lagmannsrett.
Berammet: 26.01-27.01.2017

64. Lærer (30-årene)

Dømt i Sør- Gudbrandsdal tingrett i 2013.
Dømt for: §196, §193, §204a.
Straff: 9 måneder.
Offer: To jenter, 14 år-16 år i 2011 og 2012.

65. Assistentlærer og SFO-ansatt (20-årene)

Dømt i Follo tingrett i 2016.
Dommen er anket til Borgarting lagmannsrett.
Dømt for: §195, §200 i perioden 2013-2014. Overgrep mot egne elever.

Straff: 4 år 6 måneder.
Offer: Tre jenter på 13 år
Berammet: 12.12- 15.12-2016

66. Lærer i barneskolen

Lærer siktet for besittelse og deling av overgrepsmateriale i Follo.

67. Lærer (40-årene)

Dømt i Hedmarken tingrett i 2012.
Dømt for: §200 i perioden 2005.
Straff: 45 dager betinget.
Offer: Datter, 8-9 år.

68. Barnehagelærer

Dømt i Hedmarken tingrett 2014
Dømt for: §204 i perioden 2012
Straff: 10 måneders fengsel
Den tidligere barnehagelæreren hadde 2058 overgrepsskilder på datamaskinen.

69. Lærer (40-årene)

Dømt i Gjøvik tingrett i 2015.
Dømt for: Et overgrep i 2013.
Straff: 120 dagers fengsel
Offer: Jente
Mannen var jentas lærer og forgrep seg på henne under massasje på ettermiddagen. Utdanning har ikke fått utlevert dommen.

70. Musikklærer (50)

Dømt i Gjøvik tingrett i 2016. Anket dommen.
Dømt for: §195, §196, §193, §200, §204, §201, §37
Straff: 12 år med minstetid på 8.
Offer: 115 barn, hovedvekt av jenter i 11-12-årsalderen.
Berammet: 16.01- 20.01.2017

71. Lærer (37)

Frifunnet i Halden tingrett, dømt i Borgarting lagmannsrett i 2014.
Dømt for: §195, §199, §200, §204 i en periode på ca. ett år.
Straff: 5 år.
Offer: Niese, 11 år.

73. Kvinnelig lærer (31)

Dømt i Sarpsborg tingrett i 2012 og i Borgarting lagmannsrett.
Dømt for: §193. Mot egen elev.
Straff: 120 dager.
Offer: En gutt, 16 år.

74. Lærervikar, barnehageassistent og SFO-assistent (52)

Dømt i Fredrikstad tingrett i 2014.
Dømt for: §195, §194, §193, §204a i perioden 1992-2012.
Straff: 8 år med minstetid på 5 år.
Offer: Seks gutter fra 6 til 13 år.

Mannen har jobbet i flere skoler, på skolefritidsordninger og i barnehager. Flere av ofrene gikk på skolen og skolefritidsordningen hvor mannen jobbet. Mannen påtok seg oppgaven som støttekontakt for flere av guttene slik at han kunne møte dem på fritiden. Overgrepene var grove og langvarige. Den ene eleven ble misbrukt i sju år.

Minst 250 barn er ofre i sakene.

FOTO SONJA HOLTERMAN

Overgrepslærerne

74 ansatte i skole og barnehage er under etterforskning, står tiltalt eller er dømt i overgrepssaker siden 2010. Ofrene er fra 3 til 18 år gamle.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no

RESEARCH Sonja Holterman, Albin Holterman Ødegaard, Hanne Selboe Karagülle, Jørgen Jelstad, Ståle Johnsen

Utdanning har gått gjennom omtalte overgrepssaker siden 2010 og undersøkt alle saker hvor gjerningsmannen har vært eller er ansatt i skole eller barnehage.

Overgriperne

Materialet omfatter 74 ansatte i skoler og barnehager. Det innebærer en ny sak hver eneste måned, i gjennomsnitt. Sakene involverer alle typer ansatte: rektorer, lærere, barnehagelærere, spesialpedagoger, assistenter og ansatte i skolefritidsordningen.

61 er dømt i tingretten eller lagmannsretten. Av disse er 19 dømt i lagmannsretten. 6 av sakene er anket og ikke rettskraftige ennå.

10 er siktet og etterforskning pågår.

3 er tiltalt, og saken skal behandles i rettsapparatet.

Ofrene

Minst 250 barn er ofre i sakene. 136 av disse er det ikke oppgitt kjønn på, 98 er jenter og 21 er gutter. Ofrene er fra 3 til 18 år gamle.

I flertallet av sakene er overgrepene utført mot egne elever eller barn overgriperne har hatt ansvar for i barnehagen. Enkelte har forgrepet seg på egne barn, på ukjente barn over internett eller er dømt for å ha lastet ned overgrepsmateriale. 7 av de overgrepsmistenkte eller dømte jobbet i videregående skole.

Forgriper seg på arbeidsplassen

Nærmere 50 av sakene handler om lærere i barne- og ungdomsskolen. Med ett unntak er alle overgriperne menn. De er i alle aldre, og de fleste jobber som lærere.

I 15 av sakene har gjerningsmannen jobbet i barnehage. I disse sakene er de fleste tatt for nedlasting av overgrepsbilder, men flere har i tillegg misbrukt små barn.

Overgrepene har i flere tilfeller foregått på skolen eller i barnehagen, mens overgriperen har vært på jobb.

● Slik jobbet vi med saken

Utdanning har gått gjennom omtalte overgrepssaker siden 2010 og hentet ut alle saker hvor gjerningsmannen har vært eller er ansatt i skole eller barnehage. Sakene involverer rektorer, spesialpedagoger, lærere, barnehagelærere, assistenter og ansatte i skolefritidsordningen.

Redaksjonen har i flere måneder gått gjennom flere hundre presseklipp og omtaler av overgrepssaker på nettet. Det er i tillegg hentet inn informasjon fra politi, advokater og skoler.

Det har gitt nok informasjon til at Utdanning har kunnet søke om å få utlevert tingrettsdommer i de aller fleste sakene. I tillegg er det søkt gjennom rettsdata fra lagmannsrettsavgjørelser. Dette er så systematisert til en fullstendig oversikt.

I de få tilfellene hvor dommen ikke har vært mulig å få utlevert, er informasjonen hentet fra presseklipp og samtaler med politi, advokater og skoler.

«Vi har en svært alvorlig svikt i rutinen når dette kan skje gang på gang»

Steffen Handal, leder i Utdanningsforbundet

Lederen i Utdanningsforbundet, Steffen Handal, er sjokkert over at 74 ansatte i skole og barnehage er tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep siden 2010.

Handal kommenterer ikke saken i Tysvær spesielt.

– Dette er 74 for mange. Vi har en svært alvorlig svikt i rutinen alle skal ha for å sikre barns trygghet når dette kan skje gang på gang, sier Handal.

Han har lest et utdrag av dommene og tror nesten ikke det han leser.

– Men vi må erkjenne at dette skjer. Nå må vi vurdere hvordan systemene våre kan fungere bedre og gjøre mer for å forhindre at det skjer igjen, sier Handal.

Utdanningsforbundets leder sier at overgrepssakene rammer hardt.

– Hver eneste sak er en tragedie og en voldsom belastning for ofrene og deres familier. I tillegg rammer det skolene og barnehagene, både elevene og barna og dernest kollegene til overgriperen. Det

er fullstendig krise, hver gang det skjer og preger hele lokalsamfunnet, sier Handal.

– Vi er helt avhengige av at samfunnet har tillit til barnehagen og skolen. Foreldre må være trygge på at barna har det bra, og at de ikke utsettes for voksne som forgriper seg på dem, sier han.

– Både i opplæringsloven og i vår profesjonsetiske plattform står det at vi skal verne barn og unge. Dersom man har den minste mistanke om at en kollega eller en annen voksen forgriper seg på barn, må man reagere. Det er vår soleklare plikt å gripe inn og om nødvendig varsle skolens ledelse, barnevern og, eller politi, sier Handal.

Han påpeker at dette ikke handler om angiveri, men utelukkende om å leve opp til våre forpliktelser overfor barn og unge.

– Vi må være oppmerksomme og lære å kjenne igjen tegn på at barn blir misbrukt, sier Handal.

Han mener at de mange sakene for retten de siste årene viser at mange blir tatt.

– Hver gang noen dømmes, er det et uttrykk for at systemet fungerer. Godt nok er det likevel ikke før ingen barn utsettes for overgrep, sier han.

● Foreldelsesfrist

Ny straffelov trådte i kraft 1. oktober 2015. Straffansvaret for fullbyrdede overtredelser av straffeloven paragraf 299 (voldtekt av barn under 14 år) og straffeloven paragraf 302 (seksuell omgang med barn mellom 14 og 16 år) foreldes ikke.

Dette følger av straffeloven paragraf 91 andre punktum. Foreldelsesfrist fra fornærmede fyller 18 år gjelder bl.a. for straffeloven paragraf 299 og 302.

● Politiattest

Alle som tilsettes i skolen, skal legge fram politiattest. Kravet gjelder for både midlertidige og faste stillinger.

Attesten som skal leveres, er en barneomsorgsattest. Attesten skal være innlevert før faktisk tiltredelse.

● Siktet, tiltalt eller dømt for seksuelle overgrep mot barn

Det er ikke adgang til å tilsette personer i grunnskolen som er dømt for seksuelle overgrep mot barn.

Det er adgang til å tilsette personer i grunnskolen som kun har vært siktet eller tiltalt for seksuelle overgrep mot barn.

Det er adgang til å tilsette personer i videregående skole som har vært dømt, siktet eller tiltalt for seksuelle overgrep mot barn.

> Les en lengre versjon på utdanningsnytt.no/overgrep

«Verden er usedvanlig tolerant.
Den tilgir alt, unntatt genialitet.»

Oscar Wilde (1854-1900), irsk essayist, forfatter, dramatiker og poet

FOTO INGER STENVOLL

Utdanning
ønsker
alle lesere
**en god jul
og et godt
nytt år**

● Oppvekst

Småsøsken bruker mindre tid på lekser enn storesøsken

Foreldre engasjerer seg mer i storesøsken enn i yngre søsken. Småsøsken bruker betydelig mindre tid på lekser, og de leser færre bøker, viser svensk forskning.

Barns plassering i søskenflokket påvirker personligheten og yrkesvalgene.

Takket være bedre sosiale ferdigheter klarer storesøsken seg bedre i arbeidsmarkedet og har dermed også større sjanse for å bli ledere. En førstefødt har omkring 20 prosent større sjanse til å bli leder enn nummer tre i søskenflokket. Småsøsken driver derimot oftere eget foretak enn den førstefødte.

– Det er vanskelig å si om det er fordi småsøsken er mer

Storesøsken får mer oppmerksomhet fra foreldrene og mer hjelp til lekser enn sine småsøsken. Storesøsken blir også oftere ledere, ifølge en svensk forskningsrapport.

ILL. FOTO NED HORTON, FREE IMAGES

kreative eller om det er vanskeligere for dem å finne en jobb. Vi ser at småsøsken i større grad enn storesøsken har kreative jobber, sier Björn Öckert, en av

forfatterne bak rapporten fra det svenske forskningsinstituttet IFAU.

Av Paal Svendsen

● Religion

Stort flertall for skolegudstjenester

Sju av ti nordmenn mener at rektorer bør legge til rette for at elevene får gå på skolegudstjeneste før jul. Det går fram av en spørreundersøkelse InFact Norge AS har gjort for Dagen.

– Oppslutningen om julegudstjenester strekker seg langt ut over dem som anser seg som personlig kristne, sier fagsjef Knut Weberg i InFact.

I alle gruppene utenom én er mellom 60 og 80 prosent for at rektorene skal sende elevene på skolegudstjenester før jul. Men blant folk mellom 18 og 29 år er bare 50,4 prosent positive. (©NTB)

ARKIVFOTO KIRSTENROPEID

● Dikt

Isfjell

ILL. FOTO MAGDALENA PAWLOWSKA/FREEMAGES.COM

Isfjell er vi, skjuler oss under overflata; skjuler våre smertepunkt, våre savn, skuffelser og feiltrinn; de syns ikke, men bor i våre såre sinn.

Potemkinkulisser er vi, pynter oss med milde masker; pynter oss med fine farger, juggel, sjarm og smil; vi viser ikke vårt vemod, vår sorg eller tvil.

Alt som har hendt oss fins i isfjellet, bak kulissene, bak maskene; barndommens glede og ungdommens vrede; det vakre og det vonde. Isfjell, kulisser og masker, de er vår styrke og vårt vern, FJERN DEM IKKE!

Gerd Nyland

● **Australia**

Lærarstudentar over seg med virtuelle elevar

I eit virtuelt klasserom med digitale «elevar» får lærarstudentar høve til å øve seg på utfordringar som kan oppstå.

«Avatar-elevane» har sine egne personlegdomar, og dei oppfører seg ikkje alltid slik dei skal. Det skriv avisa The West Australian i ein rapportasje om studentar ved Murdoch-universitetet i byen Perth, som prøver ut systemet TeachLiveE.

Teknologien let studentane bryne seg på utfordringar dei vil støyte på når dei kjem

ut i jobb: både pratsame og ukonsentrerte elevar, og dei som er stille og treng ekstra oppmuntring.

Dr. Susan Ledger, som er leiari for prosjektet, seier til avisa at ei av føremonene er at studentane får respons med ein gong og dermed kan rette feila dei gjer.

– Sjølv om teknologien ikkje kan erstatte praksis i den verkelege verda, gjev han studentane høve til å prøve ut ulike strategiar, gjere feil og betre praksisen sin, seier ho.

Med systemet TeachLiveE kan lærarstudentar få øve seg på realistiske situasjonar i klasserommet.

FOTO STILLBILDE FRÅ VIDEO AV MURDOCH UNIVERSITY

● **Polen**

Protestar mot nygammalt skulesystem

Rundt 50.000 lærarar, foreldre og andre motstandarar av ein ny utdanningsreform demonstrerte i Polens hovudstad Warszawa 19. november, ifølgje den største polske lærarorganisasjonen.

Den føreslegne lovendinga inneber mellom anna at polske elevar først skal gå åtte år på grunnskule og deretter fire år vidaregåande, slik det var for inntil 17 år sidan. Det noverande skulesystemet omfattar seks år barneskule, tre år middelskule og tre år vidaregåande.

Endringa skal tre i kraft allereie neste skuleår, men ifølgje motstandarane er det ingen planar enno for korleis pensumet i så fall skal sjå ut. Leiinga i lærarorganisasjonen er dessutan uroleg for at reforma skal føre til oppseiingar. Men utdanningsminister Anna Zalewska har tidlegare sagt at ingen lærarar vil miste jobben, ifølgje nettutgåva til Polskie Radio.

● **Island**

Lærerutdanna går til andre yrke

Berre halvparten av dei som har fullført lærarutdanning, arbeider i utdanningssektoren på Island. Det går fram av ei masteroppgåve av Helgi Eiríkur Eyjólfsson, skriv den engelskspråklege islandske nettavisa Iceland Review. Basert på demografiske data åttvarar han mot lærarmangel i 2031. Då vil det vere 25 prosent færre med lærarutdanning enn i dag, medan talet på elevar vil auke med 15 prosent. Han peiker på relativt låg løn som ein av årsakene til at læreryrket vert mindre attraktivt i landet.

● **Nord-Irland**

Utdanningsminister trugar med oppseiingar

Ei lønsauke for lærarar kan føre til nedbemanningar, åttvarar Peter Weir, utdanningsminister i Nord-Irland for det demokratiske unionistpartiet DUP.

Ifølgje den nordirske avisa The Belfast Telegraph meiner ministeren det ikkje er plass på budsjettet til større lønsauke enn den eine prosenten arbeidsgjevarane tilbyr for dette skuleåret. Forhandlingane om løna for skuleåret 2015-16 er enno ikkje ferdige, og der vil staten som arbeidsgjevar ikkje tilby noko som helst. Den største av lærarorganisasjonane, NASUWT, meiner dette er eit løftebrot, sidan ein lønsauke på 1 prosent den gongen

var sett av i det offentlege budsjettet, og at det derfor er ingen grunn til å halde pengene attende. 30. november gjennomførte NASUWT den første av fleire varsla eindagsstreikar mot den nordirske regjeringa.

Skulane i Nord-Irland kan bli råka av fleire streikar i samband med lønsoppgjeret for førre skuleår, som enno ikkje er i mål. Biletet er frå området Falls Road i Belfast.

ARKIVFOTO HARALD F. WOLLEB/ÆK

Færre bøker til **byskolene**

Mens enkelte småkommuner kan fylle hyllene i skolebiblioteket med gratis kulturfondbøker, må skolene i Bergen kjøpe inn stadig mer selv.

TEKST Guri Fjeldberg

I år kjøper Kulturrådet inn norsk sakprosa og skjønnlitteratur til barn og unge for 36,7 millioner kroner. En ny fordelingsnøkkel for disse såkalte kulturfondbøkene trådte i kraft 1. januar 2015. Den skulle sikre mer rettferdig fordeling. Heretter blir bøkene fordelt etter kommunens innbyggertall. Oslo får flest, Bergen får nest flest, deretter følger Stavanger.

Minst ett sett til hver eneste kommune Uansett hvor små de er, skal imidlertid alle Norges 428 kommuner ha minst ett sett. Da blir det forholdsvis færre igjen til storbyene. I Bergen tar altså byens skolebibliotek smellen.

Ett sett bøker er de titlene av norsk skjønnlitteratur som Kulturrådet mener holder mål litterært.

I 2015 utgjorde dette 118 titler for barn og unge. I tillegg kommer noe sakprosa og oversatt litteratur.

I Hordalands lille øykommune Fedje er øyas eneste skole nærmeste nabo til øyas eneste bibliotek. Ved hjelp av kommunens sett av kulturfondbøker fylles hyllene fort til randen i dette kombinasjonsbiblioteket.

Midtun skole i Bergen: Åtte bøker til 400 elever

I Bergen skal derimot fem sett fordeles på 89 skolebibliotek.

– Innkjøpsordningen ble lagd for folkebibliotekene. Den skulle samtidig sikre forfatterne en minsteinntekt og forlagene et forutsigbart minste-salg, sier biblioteksjef Leikny Haga Indregaard ved Bergen offentlige bibliotek. Hun viser til at spredningen til skolebibliotek kan anses som en bonus.

Da Utdanning nylig besøkte Midtun barneskole i Fana bydel, hadde de nettopp mottatt sin andel, som de får tildelt gjennom opplæringskontoret. Åtte bøker til 400 elever.

Hver kommune står selv for fordelingen av sine eksemplarer. Ofte forvalter hovedbiblioteket kommunens andel.

I Stavanger deler hovedbiblioteket likt med skolebibliotekene. I Oslo reserverer Deichmanske bibliotek i underkant av halvparten til sin skole-samling. I Bergen prioriterer hovedbiblioteket seg selv og sine bydelsavdelinger.

Men Svein Arne Tinnesand, avdelingsdirektør for bibliotekutvikling ved Nasjonalbiblioteket, vil ikke kritisere prioriteringen til bergensbiblioteket.

– Dette er helt i tråd med folkebibliotekets mandat. De skal tjene allmennheten, sier han.

Velger skolebiblioteket framfor bydelens

I et offentlig bibliotek er hver bok tilgjengelig for langt flere potensielle lånere enn i et skolebibliotek. Mens hovedbiblioteket i Bergen fordeler 16 sett med barne- og ungdomsbøker til seg selv og sine seks avdelingsbibliotek, får opplæringsavdelingen de fem settene som blir til overs.

Midtun skole hører til dem som har minst grunn til å klage. Bare 500 meter unna ligger bydelsbiblioteket i Fana. Der er utvalget av bøker langt rikere enn i skolebiblioteket. Likevel forteller både elever og lærere at de foretrekker skolebiblioteket fordi det er lettvin.

I fjor lånte hver elev ved Midtun skole i gjennomsnitt 18,7 bøker. Når bydelsbiblioteket gjør

et anslag for samme lånegruppe, ender de på 10 utlån pr. barn.

Intet eget budsjett

– Det er mye enklere å stikke innom her på skolebiblioteket enn å dra til det offentlige biblioteket etter skoletid, sier 7.-klassingene Hanna Brandstadmoen og Ida Vevle Kristoffersen.

Riktignok har de lest stadig mer av det som fins i hyllene, men som bibliotekassistenter får de også vite om nyanskaffelser først.

Her har lærer Betty Juell Fjellveit fem timer i uka til bibliotekarbeid. I tillegg har hun, etter søknad, «ansatt» fire sjuendeklassinger som hjelp til å holde orden.

Enkelte donerte bøker får plass i hyllene. Ellers fyller Juell Fjellveit på med nyinnkjøp i fortløpende dialog med ledelsen.

– Jeg får boktips fra kolleger, fra bestselgerlister, fra lesekampanjer og ikke minst fra elevene selv, forteller hun.

Biblioteket ved Midtun skole har ikke mange kvadratmeter til rådighet. Likevel låner Hanna Brandstadmoen og Ida Vevle Kristoffersen langt mer her enn på bydelsbiblioteket 500 meter unna.

FOTO GURIFJELBERG

Om lag annenhver måned mottar opplæringsavdelingen i Bergen en slik forsendelse med kulturfondbøker. De skal spres på 89 skoler.

FOTO KJELLAUG ELLINGSEN

Noe eget budsjett er det ikke snakk om. Fana filial er et viktig supplement til skolens begrensede tilbud.

Opp til hver skole

Opplæringsloven pålegger alle skoler å ha eget bibliotek med mindre det fins et folkebibliotek i umiddelbar nærhet. I Utdanningsdirektoratet sitter det likevel ingen med ansvar for skolebibliotekene. Det er overlatt til kommunene.

– Ambisjonen er at elevene skal ha så nye bøker som mulig, så tett på seg og så synlig som mulig, sier Kjellaug Ellingsen.

Hun er rådgiver for utvikling av skolebibliotek ved fagavdeling for skole i Bergen kommune.

Før omleggingen i 2015 hadde hun nesten tre ganger så mange kulturfondbøker å fordele til skolene. Det var heller ikke nok til å skape attraktive bibliotek, slik heller ikke stavangerskolenes halvpart er i nærheten av å fylle hyllene.

Finmark best med årlig tilvekst på 1,8 bøker per elev

Hver enkelt skole bestemmer selv hvor mye penger de vil supplere med til innkjøp av bøker. De velger også selv hvor godt bemannet skolebiblioteket skal være. Variasjonene er store. Noen steder møter elevene kyndig hjelp til å finne en bok som passer. Andre steder er det knapt ryddet i hyllene den siste måneden.

Nasjonalbibliotekets nyeste statistikk for skolebibliotek er fra 2014 og viser at Finmark ligger øverst med en gjennomsnittlig årlig tilvekst på 1,8 bøker per elev. Hordaland ligger nederst med en tilvekst på 1,0. Det kan nok ha sneket seg inn noen lærebøker i tallene. Lite tyder på at skolene i Bergen kjøper inn én biblioteksbok i året for hver elev.

Kortest mulig vei

– Skolebiblioteket vil aldri kunne matche utvalget og bokkunnskapen ved Bergen offentlige biblioteks filialer, innser Ellingsen.

Heldige er de som har kort vei dit. For selv om Bergen offentlige beholder flesteparten av kulturfondbøkene selv, utgjør dette bare 25 prosent av tilveksten. Biblioteket prioriterer innkjøp til barn og unge. Stigende utlånstill vitner om en vellykket strategi.

Men hva med den læreren som forteller meg at hun har så mange elever med særskilte behov at enhver tur ut av den strukturerte skolehverdagen er umulig? Hva med alle klassene som har så lang vei til nærmeste bydelsbibliotek at et besøk tar halve skoledagen? Hva med Laksevåg, bydelen uten bydelsbibliotek?

– Bør kulturfondbøkene fordeles ut fra hvor lang avstanden er til nærmeste offentlige bibliotek i stedet for ut fra elevtall?

– Det har jeg ikke tenkt på. Vi har tenkt den rettferdige skoletanken – at vi skal dele likt på det vi har, sier Ellingsen.

Fornuft, og **Frode**

følelser

e Thuen

Kjærligheten er i lufta, men kan være vanskelig å få øye på midt oppi kommunikasjonsproblemer, oppvask og tvil. Da er det godt vi har Frode Thuen som viser vei i kjærlighetens bakgater.

TEKST Lisbet Jære

FOTO Silje Robinson

● Frode Thuen (55)

Yrke

Psykolog, forsker og forfatter

Bakgrunn

Kjent for sin ukentlige samlivsspalte i A-Magasinet, som han har hatt siden 2006.

Han er professor ved Senter for kunnskapsbasert praksis ved Høgskolen i Bergen fra 2008, tidligere professor ved Universitetet i Bergen og Nordiska Hälsovårdhögskolan i Göteborg.

Som forsker er han spesielt opptatt av familie- og samlivsspørsmål.

Han er også foredragsholder og har skrevet flere bøker.

Frode Thuen har hatt sin egen samlivsspalte i A-Magasinet i ti år. Å ha levd noen år og vært gjennom en skilsmisse tror han kommer godt med for å forstå kjærlighetslivets og parforholds mer kompliserte sider.

Det er henne han vil ha. Kjærlighet ved første blick oppsto da han møtte den vakre, morsomme og samtidig litt hjelpeløse kvinnen. De må være skapt for hverandre. Ytre omstendigheter og komplikasjoner lager likevel skjær i sjøen, men til slutt får de to hverandre.

- Men det er her virkeligheten i samlivet begynner, akkurat ved «the end», når den romantiske filmen slutter, sier Frode Thuen.

Samlivsekspertens ord er som alarmen som drar meg ut av drømmeland. Jeg var midt oppi å lage fortsettelsen av den romantiske filmen Frode Thuen beskriver: De to lykkelige sammen, så hus og barn, familiehund, senere søte barnebarn, til slutt to krokete gamle skikkelser som går tur i parken og lever lykkelig til døden skiller dem ad.

Virkelighetens kjærlighet

Tilbake til virkeligheten. Vi er i psykolog og samlivsekspert Frode Thuens stue på Nesttun, 10 kilometer utenfor Bergen sentrum. Han har åpnet døren til sitt hvite hus, unnskyldt det mørke været med vindkast og regn med at det ikke alltid er slik i Bergen. Han har lurt på hvor jeg vil sitte, samtidig som han har gjort det klart at favoritten er sofaen, der han helst jobber, og spurt om jeg vil ha kaffe eller te og noe å spise.

Den romantiske filmen Thuen forteller om, inngikk i et psykologisk eksperiment.

- I England ble det gjort et forsøk der flere par ble intervjuet om forholdet deres. De fleste sa de var sånn rimelig fornøyde. Så fikk de se en romantisk komedie. De ble intervjuet på nytt like i etterkant av filmen, og da vurderte nesten alle parene forholdet som dårligere.

Komedien om den romantiske kjærligheten og det perfekte paret hadde fått dem til å se brister ved sitt eget samliv, som at de kranglet og hadde lite sex.

- Vi vet at romantiske komedier er eventyr, men samtidig gir de næring til mer eller mindre ubeviste forestillinger om hvordan kjærligheten skal være. Jo mer vi føres med idyllisering av samlivet, jo vanskeligere blir det i virkeligheten.

Vi spør – Thuen svarer

Vi spør Frode Thuen om ting som opptar oss: Om sjalusi, hvorfor vi ikke finner den rette, om hvordan vi skal takle svigermor, ulike seksuelle preferanser, og noen spør også om alvorligere ting som vold og rusmisbruk i parforholdet. Og Frode Thuen svarer i A-Magasinet samlivsspalte. I løpet av ti år er det blitt rundt 500 tekster. Kanskje har han svart på akkurat det du lurer på.

«Fra min praksis opplever jeg at mange er villige til å prøve litt mer. De ser at skilsmisse ikke nødvendigvis er løsningen.»

Thuen liker godt å være på hytta på Kvamskogen sammen med familien. Her på en tur i skogen sammen med kona og sønnen Benjamin i 1997.

– Har du noen gang tenkt over hvor mye du faktisk har å si for kjærlighetens vilkår og parforhold i Norge, og føler du et slags ansvar?

– Om ikke akkurat et ansvar, så føler jeg at jeg har en slags talerstol. Ved å få inn alle disse spørsmålene fanger jeg opp hva folk er opptatt av og sliter med. Det er hyggelig når folk sier de kjenner seg igjen, sier han, og dveler litt.

– Det hjelper å ha levd noen år og ha vært gjennom en skilsmisse.

Sjelden kommer Frode Thuen med en fasit, men får deg heller til å reflektere. Et eksempel er svaret han ga til ei kvinne som lurte på om hun skulle følge fornuft eller følelser i partnervalg:

«Kjærligheten er for viktig til å overlates til følelsene. Eller til fornuften. Ingen av delene fungerer som veiviser alene. Men begge trengs for å velge veien til varig kjærlighet.»

– Store forventninger til samlivet

«Kjærligheten er mer sårbar enn noen gang», skriver Frode Thuen i boka «All you need is love» fra 2009.

– Vi er i en tid med raske omskiftinger. Er kjærligheten blitt enda mer sårbar siden den gang du skrev boka?

– Dersom en ser på skilsmissetallene, er svaret nei. De gikk ned med 11 prosent fra rekordåret 2005 til 2014. Fra min praksis opplever jeg at mange er villige til å prøve litt mer. De ser at skilsmisse ikke nødvendigvis er løsningen.

Rammene rundt ekteskapet er likevel ikke så sterke. Men forventningene og kravet er desto høyere. Ingen som er i et parforhold, eller ønsker å være det, slipper unna forventningspresset. De færreste fronter sine problemer, men vil gjerne det skal se fint ut på utsiden, tror Thuen.

– Men som psykolog ser en jo skyggesidene bak glansbildene på Facebook, sier Thuen.

Kombinasjonen av brillene, det småbustete håret, det uutgrunnelige blikket og genseren han har slengt over skuldrene, gjør at Thuen trer godt inn i psykologrollen. Til å være kjendispsykolog og med innsikt i menneskets mørke hemmeligheter, framstår han ydmyk og absolutt ikke pretensios.

Familien som sentrifuge

Thuen er vokst opp på Nesttun, med mor og far og fem søsken. Et trygt hjem.

– Var foreldrene dine gode forbilder på et godt parforhold?

– De var svært kristne, og skilsmisse var ikke et spørsmål. En gang spurte jeg dem om de noen gang tenkte på skilsmisse. De svarte at det var helt utenkelig.

– Jeg opplevde aldri konflikter, at de kranglet. Men var de nære? Det er faktisk ikke så lett å vite slikt om sine egne foreldre, sier Thuen.

Han har fire barn selv. Det første med sin ekskone.

– Hvordan var det å skilles?

– Det er lenge siden. Vi var unge da vi møttes, og jeg ble skilt før jeg var 30. Det er litt vanskelig å gå inn på det. Hun er der fremdeles, og vi har et barn. Men om en ser profesjonelt på det: Dersom en ikke har opplevd kjærlighetens baksider og utfordringer selv, kan det være vanskelig å forholde seg til dem som terapeut.

Selv er han bevisst på at familien ikke skal sitte med nesa i hver sin skjerm når den samles. Hans bilde av den moderne familie vekker bekymring: En sentrifuge hvor alt blir slengt til alle ytterkanter, men det ikke er noe i midten.

– Familielivet blir veldig fragmentert om vi ikke klarer å samle oss og lage et felles rom.

– En snill kameleon

Er det sammenheng mellom liv og lære hos Frode Thuen? Hvem andre enn kona, som også er psykolog og har vært gift med mannen siden 1995, kan svare bedre på det? Hun begynner med å si at det kan være litt *tidig* (morsomt) når de er ute og handler. De merker nemlig at de blir iaktatt som par, men de legger ikke bånd på seg når de blir uenige midt i butikken.

– Mange kvinner sier det må da være fantastisk å være gift med han. Men han er ikke spaltist hjemme, det er ikke så fantastisk. Også vi må bli enige om klesvask og oppvask.

– Det er likevel en styrke at vi har samme faglige bakgrunn. Vi har redskaper til å snakke om og analysere kompliserte ting i forholdet. Mange par legger lokk på ting, det gjør ikke vi, sier kona.

Det er ikke mange mørke hemmeligheter å få, hun sier han er veldig snill, raus, tjenestevillig, genuint glad i barn, en god far. Men helt klart ikke noen vaktmestertype.

Fra bestevennen, statsviter Bent Sofus Tranøy, er det litt mer snusk å hente.

– Hvordan jeg vil beskrive Frode? Det spør hvilken periode du mener, sier Tranøy, som har kjent Thuen siden de var sju, og sier han er en mann i forandring.

– Som barn var han en frekk ledertype, en viljestærk tjuagutt. Han var ikke noe skolelys akkurat, men flinkest i kjeften.

Disse karaktertrekkene endret seg i puberteten.

– Han gikk fra å være en spretten fyr til å bli lutrygget, usikker og kvisete, sier Tranøy.

Frode Thuen elsker katter og har til og med rømt sammen med en katt. Her er han 13 år og leker med kattunger sammen med kusinen Arnhild Thuen.

I 1978 dro Frode Thuen (t.h.) på interrail sammen med bestevenn Bent Sofus Tranøy. De tar en pust i bakken før de låser inn bagasjen i oppbevaringsboksene.

Det var en vanskelig periode. Thuen følte seg ensom fordi han gikk på en annen videregående skole enn vennene.

Bestevennen viser seg å være mest glad i voksenutgaven av Thuen. Den Frode han kjenner i dag, er en hensynsfull og klok mann. En virkelig god bestevenn.

– Jeg kan skrive under på at samlivsrådene hjelper. De har hjulpet meg gjennom flere kriser. Men Frode ringer også meg når han har problemer, sier Tranøy.

Kattemannen

På stuebordet mellom oss ligger en gråsvart katt. Den har nærmest lagt seg oppå lydopptakeren, stirrer stivt på meg på en måte som gjør at jeg mistenker den for å være en sjalu kontrollfreak. Den rikker seg ikke når jeg lokker «pus, pus». Men Thuen er utrolig glad i Susi, han er en kattemann.

– Jeg rømte en gang på grunn av en katt. Vi hadde alltid hatt katt, men da jeg var 16 år, ville ikke foreldrene mine ha det lenger. Jeg snek meg en katt fra onkel i Os og gjemte den på rommet. Mor oppdaget det og sa vi måtte kjøre den tilbake. Jeg hadde den mest innbitte krangelen jeg noen gang har hatt med far.

Han kjente han ikke kunne bo under slike forhold, så han tok med seg katten, sekken og et telt, og rømte til skogs. Etter et par dager og mye regn vendte han hjem.

– *Hvordan gikk det med katten?*

– Det er ingen god historie. Den ble kjørt bort.

– Taus mann utrydningstruet

«Det er mye lettere for meg å ha sympati med kvinnene. Mennene er ofte litt firkantede og uregjerlige», sa Thuen i et portrettintervju i Dagbladet

i 2006. I dag ville han ikke sagt det slik. Men han mener det er et faktum at kvinner lettere både identifiserer og snakker om problemer i parforhold.

Kvinner tar initiativet til to av tre brudd. 70 prosent av de som kontakter terapeut, er kvinner, ifølge Thuen.

– Når mannen tar kontakt, vet jeg at det er noe alvorlig på ferde. Da har kona gjerne forsøkt å få han til å oppsøke psykolog lenge og truer med å gå.

– Men den tause mannen kommer seg ikke så langt lenger, selv om det fortsatt er de som faller for den litt uutgrunnelige Charles Bronson-typen, sier Thuen, og humrer.

Han tror dette er i ferd med å endres, blant annet fordi barnehagepersonell er bevisste på at gutter må sette ord på følelser.

Savner samlivslære på videregående

– *Burde psykologi vært et fag i skolen?*

– Om ikke akkurat et eget fag, så burde spørsmål rundt hva det vil si å være et menneske, løftes fram. Men vi trenger samlivslære i videregående skole for å gi kunnskap om hva det innebærer å ha et ordentlig parforhold. Det er en skam at en ikke har det på videregående.

Med all kunnskapen om kjærlighetens bakgater som et stakkars menneske kunne trenge, blir det fristende å fortsette spørsmålene. Kjærlighet og samliv er likevel ikke alt.

– Alt det som vi tenker for mye på, blir ubalansert, også samliv. Livet består av mye mer enn det. Akkurat nå holder jeg på med å utvikle et nytt foredragskonsept om motsetninger mellom klokskap og intelligens. Det å være klok kommer i skyggen i vår tid.

Spørsmålet jeg gjerne ville blitt stilt

– *Blir vi klokere med alderen?*

– Nei, ikke nødvendigvis. Ofte tvert imot, viser forskning. Klokere blir vi først og fremst ved å lære av våre feil. Uavhengig av alder.

Utenlands- skole **tru**et

Fortsatt statsstøtte til Globalskolen, som har 1400 norske elever i utlandet, var ikke med i Regjeringens forslag til nytt statsbudsjett.

TEKST Magnhild Freuchen

FOTO Privat

Stortingets avgjørelse vil trolig falle under Utdannings trykking. Statssekretær i Kunnskapsdepartementet Magnus Thue sier til Utdanning at skolene kan fortsette uten statstøtte, men at skolepengene kan øke. Globalskolen gir komplementerende undervisning i norsk, samfunnsfag og livssynsfaget KRLE.

Blant elevene finner vi Sondre (13) og Frida Hatlestad (10). Sammen med foreldrene Eivind og Siv Anita har de bodd i Brunei på Borneo i Asia siden 2012.

– Barna kom da fra norsk skole og barnehage og begynte på en engelskspråklig internasjonal skole. Fra skolen i Norge hadde vi fått med norskbøker for å vedlikeholde språket, men det var ikke så enkelt å lese på egenhånd, sier Siv Anita.

De første par årene konsentrerte familien seg derfor om engelsk, men det viste seg snart at barna hadde behov for mer norskstimulering enn bare å snakke norsk hjemme.

– Høsten 2015 valgte vi å la barna begynne på Globalskolen. Det har vi ikke angret på et sekund. I ettertid ser vi at vi burde ha kontaktet dem mye tidligere, sier Eivind.

Han sier at barna det siste året er blitt bedre både i norsk skriftlig og muntlig, men at læringen i samfunnsfag har vært vel så viktig.

– Planen er å komme hjem igjen til Norge en gang i fremtiden. Globalskolen vil forenkle over-

gangen for barna, enten det dreier seg om norsk skole, høyere studier eller norsk arbeidsliv.

På spørsmål om hva barna selv synes om Globalskolen, svarer Sondre:

– Det vi lærer på denne skolen, gjør det mye enklere å prate grammatisk riktig med venner og familie. Det er ikke så gøy å være 13 år og ha et vokabular som en 8-åring. Alt vi lærer i samfunnsfag, gjør at vi kan snakke om mange interessante temaer rundt middagsbordet hjemme!

– Globalskolen er et viktig lim

Utenfor Brussel i Belgia bor Yngvild og Sigve Bjørstad Fauskevåg sammen med barna Sigurd August (6), Ask Johannes (9) og Vilja (11). De tre barna er elever ved en internasjonal skole der det snakkes alle mulige språk i gangene og i skolegården.

– Barna våre får en kjempemulighet til å lære seg andre språk og få en bred kulturforståelse. Samtidig er vi en helnorsk familie og skal hjem til Norge før eller senere. At barna ved Globalskolen lærer å lese og skrive norsk, er selvsagt viktig for oss, sier mamma Yngvild.

Hun skryter av faglig innhold, pedagogisk opplegg og oppfølgingen fra lærerne.

– Hver uke løser barna oppgaver i norsk, samfunnsfag og KRLE. Først over de gjerne på stavelser, ordklasser og rettskrivning, og deretter kan det være en gjennomgang av jernalderen og judais-

Eivind og Siv Anita Hatlestad og barna Frida (10) og Sondre (13) har siden 2012 bodd i på Borneo. Høsten 2015 valgte foreldrene å la barna begynne på Globalskolen.

men. Rundt høytider som 17.mai og jul fokuseres det på dette, slik at barna også lærer seg norske tradisjoner, sier Sigve.

– Globalskolen er et viktig lim som binder barna til Norge både språklig og kulturelt, sier Sigve.

Også søskenflokkene på tre er enige i at skolen er flott: – Vi lærer så mye der. Det er viktig å øve på norsken, og så er det gøy at vi får lese inn videospnutter til lærerne, sier Vilja ivrig.

Ville vite hva de voksne snakket om

Da Roar Askheim fant kjærligheten med canadiske Samantha, flyttet han til hennes hjemland. I dag har de barna Freja (8) og Astrid (5) og bor i Halifax, Nova Scotia.

– I sommer besøkte vi et norsk vennepar i Frankrike, og Freja var med barna deres på skolen, uten problemer med å forstå verken læreren eller de andre barna. Det var en fantastisk opplevelse for en 8-åring, sier Roar.

Etter dette besøket begynte eldstedatteren å irritere seg over at hun ikke kunne norsk

Yngvild og Sigve Bjørstad Fauskevåg og barna Ask Johannes (9), Sigurd August (6) og Vilja (11) bor i Belgia. - Globalskolen er et viktig løm som binder dem til Norge både språklig og kulturelt, sier Sigve.

Samantha og Roar Askheim og barna Astrid (5) og Freja (8) bor i Nova Scotia i Canada. Her er familien på besøk i Norge.

ordentlig. Hun ville vite hva de voksne snakket om, og begynte på Globalskolen.

- Ingenting er sterkere enn ens egen motivasjon. Mitt ønske er at Freja og Astrid lærer seg godt norsk og på egenhånd oppdager det fine med språket, de særegne kulturelle uttrykkene, norske holdninger, kjærlighet til naturen og fysisk aktivitet, sier han.

- Jeg vet ikke hva barna vil gjøre som voksne, men jeg er helt sikker på at de vil benytte enhver anledning til å fremheve norske verdier og uttrykke stolthet over sin norske bakgrunn. Globalskolen gir dem muligheten til å uttrykke dette så uendelig mye sterkere, sier Roar Askheim.

- Forankring og identitet

Lilli Brenne Røv, rektor ved Globalskolen, er opp-tatt av at skolens tilbud er en viktig premisselev-rand r for at barn i alderen 6-16 år skal kunne holde ved like skrive- og leseferdighetene sine under utenlandsopphold.

-   beherske språket, både skriftlig og muntlig,

Rektor Lilli Brenne Røv.

FOTO SOLVI BRUDEVOLL

Statssekretær Magnus Thue.

FOTO MARTE GARMANN

er en viktig del av det å være norsk. Opplæring i samfunnsfag og KRLE bidrar til forståelse for norske tradisjoner og verdier.

Rektoren påpeker at dette gir forankring og identitet mens barna bor ute og er til hjelp den dagen de vender tilbake til Norge.

- Om barnas norskopplæring forsømmes mens de bor i utlandet, vil dette i sin tur kunne gi betydelige samfunnsmessige omkostninger, sier hun.

- Dette skal ikke staten bidra til

Regjeringen har i sitt forslag til budsjett for 2017 valgt å støtte andre tiltak i kunnskapssektoren fremfor Globalskolen.

- Komplementerende undervisning er ikke lovfestet. Vi mener det ikke er naturlig at staten skal bidra til å finansiere utgiftene for dem som velger å benytte seg av tilbudet, sier statssekretær i Kunnskapsdepartementet, Magnus Thue (H).

- Dette er helt sikkert et bra tilbud for mange, men det er ikke nødvendigvis riktig at staten skal betale for det, sier han.

● Globalskolen

- Startet i 1998.
- Hovedkontor i Volda.
- Eies av kommunene Sande, Sykkylven, Vanylven og Volda.
- Tilbyr nettbasert fjernundervisning i norsk, samfunnsfag og kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) til norske barn bosatt i utlandet.
- Tilbudet gjelder elever på 1.-10.trinn.
- Alle får individuell tilbakemelding på besvarelser fra kontaktlærer.
- Dagens mer enn 1400 elever bor i over 100 land.
- Støtten var i 2016 ca. 20 millioner kroner, dessuten foreldrebetaling på ca. 2,7 millioner.

Kilde: globalskolen.no, Møre-Nytt

Petit

Hilde Eskild

ILL.FOTO SVETIKO/ISTOCKPHOTO

«Mennesker trenger mennesker. Mennesker som vil hverandre vel; det er god jul, det!»

Tilbakeblikk

For 50 år siden
Diktanalyse som eksamensstil

Jeg tror ikke disse stilene kan skrives av andre enn noen ganske få elever. De fleste av dem som går løs på dem, skriver slik de har fått det innlært: først litt om jamber og trokeer, så en prosaoverføring av innholdet, så noen plattityder om at diktet er «veldig godt skrevet» og at «språket er naturlig og muntlig», og til slutt litt om hvor stor beundring stilskrivener føler for dikteren som har klart å lage et så nydelig dikt. (Fra et innlegg av Aksel Rolf Arnesen)

Den Høgre Skolen
nr. 20/1966

For 25 år siden
EØS gir lovendringer

Dersom Norge sier ja til EØS, må nærmere 100 norske lover endres, skriver Dagens Næringsliv. Det er Utenriksdepartementet som har ansvaret med å kartlegge lovene. På den foreløpig ufullstendige lista går det fram at barnehageloven og lærerutdanningsloven må endres.

Norsk Skoleblad
nr. 40/1991

● **Hilde Eskild**
lærer, forfatter og forteller
ARKIVFOTO PRIVAT

Jula er travel. Vi har ikke tid til det vi har gjort, og vi svinger oss i kretsen og strever dagen lang med presang til den som har alt. Du og jeg og dompapen synger julekvad over skog og hei.

Vi går rundt om en enerbærbusk med barnslig lyst og sier til ungeflokken vår at et barn er født i Betlehem og svart senker natten seg, men da kommer Santa Lucia. Vi tenner våre lykter mens engler daler og nissen på låven spiser julegrøt.

Alle fugler små de er, og de skal også ha sitt. Jula er eneste tida på året der vi digger nek. Innimellom prøver vi å tenke litt på jordas arme små, men egentlig er vi mer bekymret for julas farge. Den skal være hvit. Tiddelibom! Og til slutt kommer både julekvelden og julenissen på kjerringa. Same procedure as every year, dear.

Jula er mektig. Vi baker kaker etter gamle oppskrifter fra den gangen folk led av fetthunger midt på vinteren og trengte sikringskost. Det gjør ikke vi! Men vi skal jo kose oss litt når det er jul. Jula er koselig. Vi trenger et lyspunkt midt i vin-

termørket. Det har vi gjort så lenge det har bodd folk her på siste stasjon før Nordpolen.

Jula er urettferdig. Kontrastene slår imot oss. Mellom familieidyll og ensomhet, fråtsing og fattigdom, kjærlighet og vold. Avisene forteller oss tragiske historier med julebelysning mens de reklamerer for dyrt dill til den som har alt.

Jula er merkelig. For vi er en snål forsamling som bebor denne lille blå kloden i et univers som først og fremst er stort og fremmed. Vi ødelegger og hater samtidig som vi bygger, reparerer, skaper og elsker. Og midt på vinteren, når mørket og kulda har festet grepet på den øvre halvkulen, er veldig mange av oss enige om at vi vil ta oss tid til å feire. Vi vil være sammen om noe. Vi vil ha varme, fellesskap, hygge. Vi vil både gi og ta imot. Og jeg tenker at det vi egentlig markerer nå midtvinters er dette: Mennesker trenger mennesker. Mennesker som vil hverandre vel; det er god jul, det!

Jula er mi. For nå vil jeg kysse nissen før jeg drar godstolen bort til vinduet og sitter med beina høyt, skuldrene lavt og gløggkoppen midt imellom og ser etter julestjerna. På kjøkkenet står de to som var fire år i romjula for mange år siden. De lager marsipan og ler. Nå er jeg den som har alt!

Jula er di. God jul!

Store øyeblikk i **storefri**

For Nakulan Muthiah kom det gylne øyeblikket i et klasserom. I storefri.

TEKST Hanne Selboe Karagülle

FOTO Privat

● **Nakulan Muthiah (45)**

Hvem:

Kontaktlærer, underviser i matematikk og naturfag på ungdomstrinnet ved Linderud skole i Oslo

Da Nakulan Muthiah merket at mange av elevene slet med å følge med i matematikkundervisningen, foreslo han at de kunne møtes i storefri for å gå gjennom temaer de slet med. Responsen var stor, og Nakulan og elevene møtes nå jevnlig til ekstraundervisning i matematikk i storefri og etter skolen. For ham kom det gylne øyeblikket da en elev i disse timene sa at han forstod ting han aldri trodde han ville forstå.

– Det er en fantastisk følelse når elever forstår mer og mer, og ikke minst forteller meg at de setter pris på kunnskapen de får. Jeg blir glad når de kommer bort til meg og gir uttrykk for hvor glade de er for at de får ekstra hjelp.

Ofta lar Nakulan Muthiah elevene forklare temaer for hverandre, for da kan én elev som er god i noe, forklare det til en annen som kanskje ikke er like god.

– De er jo på samme bølgelengde. Noen ganger tenker jeg at jeg kanskje tenker litt for avansert, og da er det flott å se at elevene forklarer det med sine egne ord til hverandre, forteller Nakulan Muthiah.

– *Hvem er det som møter opp til ekstraundervisning i storefri?*

– Det er alt fra elever som ligger på en svak toer, til elever som har toppkarakter. Det de har til felles er at de gjerne vil lære mer. Det er ikke alle som er interessert, men jeg tror det er viktig at tilbudet er der. Når jeg opplever slike øyeblikk, at elever kommer bort og sier hva det betyr for dem, blir jeg glad. Mange elever sliter, men det betyr ikke at de ikke vil lære. Det betyr mye for både meg og dem at de blir sett.

Han understreker likevel at det ikke er rom for

tull og tøys i timene. – Jeg er streng og krever at de følger med og skriver ned alt jeg sier. Hvis de gjør det, og fremdeles ikke forstår, kan de spørre meg hundre ganger etterpå. Men jeg forventer at de følger med. Mobiltelefon er ikke tillatt!

Verken Nakulan Muthiah eller elevene synes det gjør mye at storefri går med til undervisning.

– Disse elevene er mitt ansvar, uansett om vi har storefri eller ikke. Problemet er at mange mangler de helt grunnleggende kunnskapene, sier Nakulan Muthiah.

– Personlig synes jeg den norske skolen må være mye mer konsekvent med å bygge opp disse kunnskapene fra starten av, og kreve mer av elever. Det er ikke en unnskyldning at man er fra et annet land eller har en annen bakgrunn. Ikke alle har et like godt utgangspunkt, men man kan ikke bruke som unnskyldning at man ikke kommer fra et akademisk hjem.

– Vi har så mange muligheter i Norge, og vi må gripe dem. Hvis elevene får motivasjon til å gjøre det bra, ja, da kan de gjøre det bra! Og det ser jeg eksempler på hver dag, sier han.

Han innrømmer likevel at han ofte må trekke på smilebåndet når kunnskapene til elevene ikke er helt der han tror.

– Det dukker ofte opp mange pussige spørsmål. En gang i naturfagstimen rakk for eksempel en elev opp hånda og lurte på hvor man kunne få kjøpt denne morkaka som jeg drev og snakket om. Da skjonte jeg at vi måtte begynne helt fra begynnelsen igjen!

Har du opplevd et gyllent øyeblikk som du vil dele med andre?

Tips oss! redaksjonen@utdanningsnytt.no. Merk e-posten «Gylne øyeblikk».

Elever utsmykker sin nye skole

FOTO PRIVAT

● **Ole Kristian Herwell**
 universitetslektor ved
 fakultet for kunstfag/
 Universitetet i Agder og
 utsmykkingsansvarlig for
 Stuenes skole

I kjølvannet av uheldige politiske omstendigheter rundt skolestrukturen i Arendal ble Stuenes nye skole «frarøvet» en million kroner i utsmykkingsmidler. Skolen med sine flere hundre kvadratmeter med hvite vegger sto nakne tilbake, uten kunst og utsmykking.

Det er vel her man med rette kan hente frem ordtakene «Nød lærer naken kvinne å spinne». Positive og engasjerte elever, lærere og arkitekter tok ansvar, og i samarbeid med Universitetet i Agder/ Fakultet for kunstfag, ble prosjektet «Undervisning skaper utsmykking» iverksatt for å gi utsmykking og elevkunst til vegger og rom.

For å ivareta elevenes stemmer i prosjektet ble det hentet inn uttalelser fra skolens 500 elever, gjennom en spørreundersøkelse. Her fikk man interessante svar på spørsmål som: Hva er kunst? Hvilke ord kan du bruke for å beskrive det du ser og føler, når du ser kunst? Hva synes du om at dere elever skal være med å lage utsmykking til din nye skole? Og sist, men ikke minst: Når du skal være med å smykke ut din nye skole, har du noen forslag til hva vi kan lage? Reflekterte svar fra spørreundersøkelsen ga kreative utgangspunkt for utformingen av skolens utsmykking.

I skolens hall og inngangsparti henger det nå en eventyrlig og underlig installasjon bestående av 500 glitrende diamanter utformet i pleksiglass.

FOTO THOMAS ANDERSEN

Installasjonen finner sitt opphav og sine begrunnelser i spørreundersøkelsen. På spørsmålet «Hva er kunst?», svarer Kevin i 5. klasse: «Det er å slippe tankene fri.» Marius i 6. klasse sier: «Vi bør lage noe som representerer oss alle, noe alle er med på.» Og forslaget fra Johanne Marie i 4. klasse er: «Vi skal lage en stor lysekrone.»

Ut ifra disse kommentarene ble forslaget om å lage en installasjon i skolens vrimlehall, bestående av 500 pleksiglassdiananter hengende fra taket, utformet. Her har hver elev konstruert sin personlige uslepne diamant, sammensatt av ulike geometriske pleksiglassformer. På diamantens overflate har elevene nedtegnet sine viktigste ord og tanker. Disse tankene slippes fri, slik Kevin beskriver, ved at diamanter sverver som stjerner i rommet. Symbolikken i diamanter henviser til barna og elevene som det mest verdifulle vi har. De er uslepne og i en alder hvor de skal la seg forme og formes i møte med sine omgivelser. Installasjonen har henvisninger til blant annet Sussan Hillers verk «Witness», utformet av 400 små «hviskende» høyttalere hengende i blank stålwire fra taket.

«Gjenbruk av allerede eksisterende objekter og materialer og fortolkninger av tidligere verk er et fremtredende trekk ved samtidskunsten, ja faktisk ved hele vår vestlige kulturproduksjon generelt.»,

skriver Roksvåg i forbindelse med sommerutstillingen «Arvesyn» i Seljord kunstforening.

Denne gjenbrukstanken har vært fremtredende i skolens utsmykkingsprosjekt. I tillegg til resirkulert pleksiglass har trykkplater i aluminium fra Agderpostens trykkeri blitt vekket opp i nye uttrykk. Skolens 9.-klassinger har utformet 80 gatekunstinspirerte arbeider på disse platene. En «tøff» oppgave som også har appellert til elever med et noe anstrengt forhold til kunst og håndverk, har fått sin plass i skolens korridorer.

Også 20 utrangerte musikkinstrumenter har fått nytt liv på skolen; musikkinstrumenter som er brakt til taushet, ødelagte og kasserte. Lyden, tonene, musikken, sangen og poesien er borte, men minnene og erindringene sitter fast i instrumentene. Elevene brukte lang tid på å velge ut tekst og notelinjer som skulle skrives på instrumentene. I sin rundgang mellom elevene ble kunstverket stadig utvidet, da meningsfylte personlige sitater ble påtegnet alle disse hvitlakkerte instrumentene, før de ble satt sammen til en fire meter lang collage.

«Håpets vegg» må også nevnes. Et verk hvor hele bygden og nærmiljøet har deltatt. Her har hundrevis av fargerike tekstilbiter funnet sin plass side om side, lik beskyttende kronblad rundt poetiske tekster fra lokalbefolkningen. Elevene ble sendt ut i nærmiljøet på jakt etter håp, drømmer

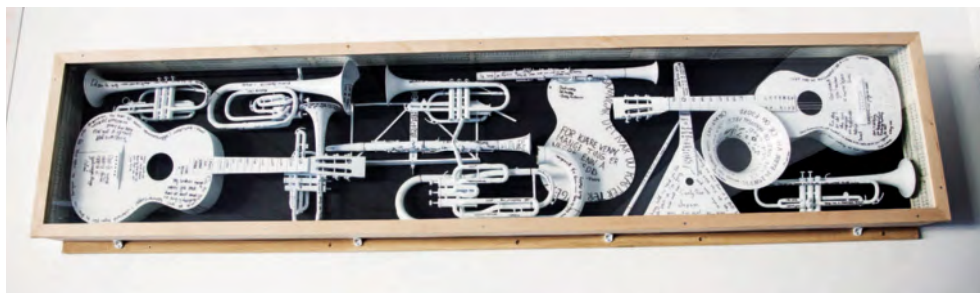

FOTO THOMAS ANDERSEN

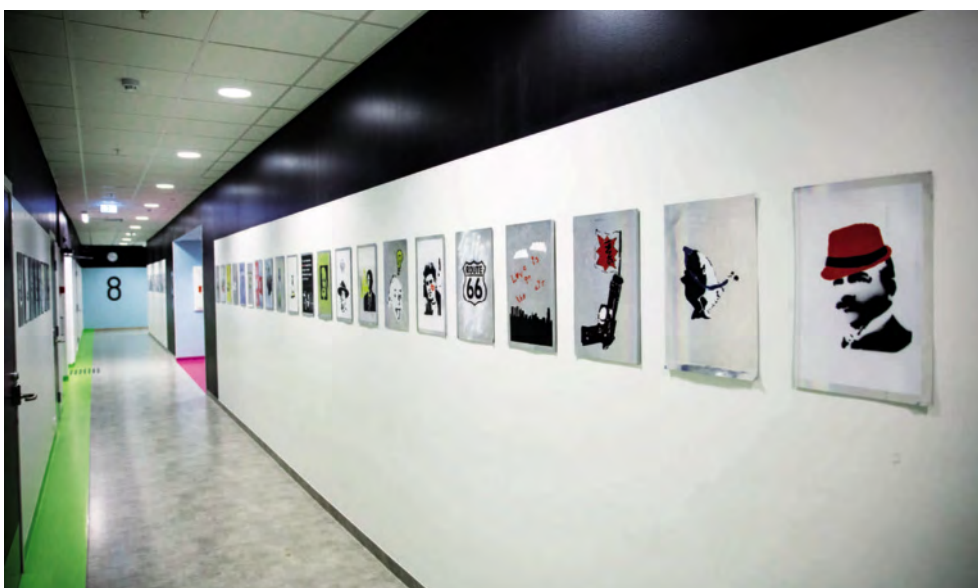

FOTO THOMAS ANDERSEN

«Elevene har med dette fått en stemme i det offentlige rom.»

og ønsker for fremtiden. Aldershjem, eldreboliger, barnehager og private hjem ble oppsøkt. Onkler og tanter, foreldre og besteforeldre, søsken, venner og naboer ble oppfordret til å skrive sine tanker på små papirlapper. Alle disse tekstene ble så pakket inn i kvadratiske tekstilbiter som ble stukket inn i galvanisert hønsenetting. Dette 4 meter lange bildet kan sees på som en tidskapsel som kan åpnes om 100 år. Har drømmene og ønskene gått i oppfyllelse?

I tillegg er det blitt montert nesten 100 hvitlakkerte utstillingsbokser fordelt på skolens ulike avdelinger. Her kan to- og tredimensjonale eleverbeider kontinuerlig stilles ut bak glass og ramme. Hos barnetrinnet finner du også hundreårsbroderiet, hvor alle skolens jenter har deltatt. I «gamle dager» hadde jentene tekstilforming og guttene sløyd. Dette ble markert i forbindelse med skolens 100-årsjubileum. Nye byggeteknikker og materialer gir et utall muligheter for å la elevene sette sine kunstneriske spor. Elevene fra barnetrinnet ble oppfordret på å lage naturinspirerte tegninger. 100 av disse tegningene ble trykket på skolens fasadeplater og dekker nå en 15 x 3 meter lang yttervegg.

Ved å gjennomføre en spørreundersøkelse om kunst og utsmykking før og etter kunstprosjektet har vi satt fokus og oppmerksomhet på kunst. Når

elevene svarer på spørsmålene, må de forholde seg til sine egne valg og ta stilling. På spørsmålet som ber dem kommentere de ferdige utsmykkingsresultatene, finner vi interessante og reflekterte svar: «Kunst er en måte å uttrykke seg på.», «Kunst er lidenskap, kjærlighet og hardt arbeid.», «Kunst er følelser som uttrykkes.», «Det gir meg positive tanker og inspirerer meg til å holde det gående og ikke gi opp.» «Jeg synes det er vakkert, så jeg blir glad og full av energi.», «Det er ting som vi likesom har laget ut av hjertet.», «Det er det fineste jeg noen gang har laget.», «Kunst er ubrukelige saker og jeg tenker, hva i huleste.»

Det er en god ting om kunsten på en eller annen måte stiller krav til betrakteren. Det må ikke være altfor tydelig og opplagt, men noe man stopper opp ved, for å snakke om og diskutere, noe man ikke stiller seg likegyldig til.

Litteraturviter og kritikker Marius Emanuelsen skriver i Morgenbladet nr. 44/2014: «Hvis barna våre skal etablere noe eget forhold til kunsten, må de oppleve at kunsten snakker til dem med en stemme som ikke bare er de voksnes, lærernes, foreldrenes eller formidlerens.»

Resultatene av spørreundersøkelser viser overveldende positivitet når elevene ble bedt om å kommentere egen deltakelse i prosjektet. De viser stolthet og glede over å ha blitt tatt på alvor. «Jeg synes det er en veldig stor ting å få være med på

dette», sier ei jente i 6. klasse, mens andre svarer: «Vi får et større forhold til kunsten når vi har laget det selv – vi har vært med på å gjøre skolen unik». Kristina synes det er bra, for da føles det som om elevene blir tatt på alvor, og Markus følger opp med å skrive at det var verdens beste idé. Elevene ser ut til å relatere seg til innholdet i utsmykningen på sin egen skole. Kommentarene tyder på interesse, motivasjon og engasjement når elevkunsten er blitt en del av deres hverdag og ikke oppleves fremmed. Elevene har med dette fått en stemme i det offentlige rom.

Avslutningsvis kan ordene til professor Birgit Cold stå som en oppsummering av utsmykkingsprosjektet på Stuenes nye skole. I sin rapport om skoleanlegget som lesebok – en studie av skoleanlegget som estetisk ramme for læring og velvære, skriver Cold:

«Kunstnerisk utsmykning kan leses som tegn på bevissthet om kunsten som en kulturell dannelsesfaktor, som inspirasjonskilde for elevenes kunstneriske utfoldelse, og som kilde til glede, undring og erkjennelse. Utsmykning med eleverbeider som er skikkelig presentert, viser anerkjennelse av elevenes arbeid og forståelse av at elevenes produksjon skaper identitet.»

● **Elevtesting**

Ei framtid uten PISA-testen?

I debattinnlegget «Bør vi hoppe av PISA?» i Klassekampen 20. oktober framholder professor Karl Øyvind Jordell at alle tester og prøver styrer undervisningen og med fordel kan kuttes i antall. De mange prøver snevrer inn fagene i seg selv, og elevtesten PISA snevrer inn antall fag til matematikk, naturfagene, norsk og engelsk. Tapt går bredden i hvert fag og antall fag. Pedagogikkprofessor Jordell mener norsk skole, og særlig elevene, er lite tjent med den innsnevring alle prøver påfører norsk skole. Undertegnede deler dette syn.

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen taler varmt for faglig fordypning samtidig som han vil beholde et omfattende testregime. Dette ser ut som et paradoks: Testmengden snevrer inn fordypning og antall fag. Ministeren får ikke både i pose og sekk, og fordypning blir den tapende faktor i Isaksens skolepolitiske salat.

Arbeiderpartiet vil gjerne fortsette med PISA. Hvis de ikke samtidig fjerner en god del nasjonale prøver, ønsker Ap et testregime som ikke avviker mye fra dagens testosteron og som etter min mening vil være et uklokt skolepolitisk veivalg.

SV, Senterpartiet og lærerne ønsker å fjerne PISA-testene, og jeg er enig. PISA har for lenge vært premisleverandør for norsk skole-

politikk. Den ensidige fokusering på fagene matematikk, naturfagene, norsk og engelsk minner mye om latinskolen, der latin ble sett på som alfa og omega i skolen. Svakheterne med latinskolen viste seg etterhvert. De fire hovedfag i dag er viktige fag, men ikke avgjørende for kvaliteten på skolen. Det uheldige er at skolens øvrige fag som sport, musikk, estetiske fag, historie, samfunnsfag og religion blir avspist med mindre og mindre ressurser.

Morsmålet, hos oss norsk, er skolens desidert viktigste fag, siden vi tenker og kommuniserer på morsmålet. Engelsk er viktig for kommunikasjon med engelsktalende. Matematikk og naturfagene hjelper oss til å forstå naturen og utføre tekniske oppgaver som ingeniører, arkitekter, mekanikere med mer. Imidlertid er det slik at det hele menneske trenger å forstå samfunnet og samtiden, nyte musikk, orientere/velge form/farge på klær/omgivelser og kunne noe sport for å holde seg i form. Det totale menneskeliv er mer enn hva det legges vekt på i PISA-testen. Kanskje hjelper norsk skole sine elever til å bli gagns mennesker bedre uten PISA-testen?

Bjørn Olsen
pensjonert adjunkt

PISA-testen framhever sterkt visse fag på bekostning av andre, blant annet estetiske fag, skriver Bjørn Olsen.

ILL.FOTO ERIK M. SUNDT

● **Til «– En skolegudstjeneste bør ikke være semesteravslutning» på utdanningsnytt.no/gudstjen1611**

Dette kan annulleres eller prøves i retten

«En skolegudstjeneste bør ikke være semesteravslutning. Gudstjenesten bør ikke fungere som semesteravslutning fordi en avslutning bør være samlende for alle elever på skolen»,

uttaler Utdanningsdirektoratet på sine nettsider. Videre konkluderer direktoratet med at avslutningsarrangementer, og andre markeringer i løpet av skoleåret som er ment å

inkludere alle elever, derfor bør legges til skolen, slik at alle kan delta.

Jeg mener at Utdanningsdirektoratet ikke kjenner sin egen formålsparagraf, og denne sekularisering

som direktoratet prøver å innføre, kan annulleres eller prøves i retten.

Heidi Stakset

Hernes må ikke fjernes

Det er ikke alle paragrafer man blir rørt av å lese. Paragraf 1 i opplæringsloven er et unntak. Den beskriver formålet med utdanningen og hvilke verdier vi skal forvalte og overføre til neste generasjon. Den er ikke i tråd med dagens målstyringsfikserte skoler regime. Men den er i tråd med de signalene politikerne på Stortinget sender om framtidens skole.

Skolen handler ikke bare om fag, den handler også om å danne de menneskene som skal ta over Norge. Lærerens viktigste verktøy i arbeidet har tradisjonelt vært læreplanene. Grunnlaget for lærernes samfunnsoppdrag ligger i opplæringslovens paragraf 1, også kalt formålsparagrafen.

Formålsparagrafens innhold er utdypet i Generell del av læreplanen. Generell del ble vedtatt som forskrift av Stortinget i 1993 etter å ha blitt lagt frem av kirke-, utdannings- og forskningsminister Gudmund Hernes (AP). Nå står Generell del av læreplanen foran en reform. Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) forsøker nå å utligne Generell del av læreplanen med læreplanene fra 2006 Kunnskapsløftet (LK06), som ble innført av høyrestatsråden Kristin Clemet. På den måten kan Høyre fullføre endringen av skolen og skolepolitikken som kom etter PISA-sjokket i 2000. Kunnskapsministeren har dårlig tid, det er under ett år til det er valg. Derfor vil han at den nye Generelle del av læreplanen skal iverksettes før neste skoleår.

Som sin forgjenger Clemet er også Isaksen ideologisk lavmælt, han vil ikke si direkte at skolen må styres mer av politikere og teknokrater. Likevel er det akkurat det han forfekter. Det kom også tydelig frem i stortingsmeldingen om barnehagen, Tid til lek og læring, der regjeringen forsøkte å sette i gang storstilt testing av barnehagebarn.

Læreplanreformene Reform 94

og Reform 97, som Gudmund Hernes står bak, hadde som mål å være styrende. Men det viser seg at lærerne hadde stor handlefrihet innenfor rammen av disse reformene. Mens LK06 gav inntrykk av å legge stor vekt på lærernes autonomi, viser det seg at vekten på grunnleggende ferdigheter og testing gjør at planene er mer styrende for lærerne enn noen læreplan før.

Muligheten for lærerne til å utøve formålet med skolen som det er beskrevet i formålsparagrafen, er derfor kraftig svekket siden Kunnskapsløftet ble iverksatt fordi det er lagt ensidig vekt på grunnleggende ferdigheter og styring av profesjonen. Dannelse og felles verdier er kommet i bakgrunnen.

I den nærmeste tiden kommer resultater fra diverse tester og målinger Norge er med på. Derfor blir det enda viktigere å beholde verdigrunnlaget i skolen, som det er beskrevet i Generell del, slik at skolen ikke blir redusert til åndløs øving til tester eller streben etter resultater på intensjonale tester som PISA. Når alt kommer til alt, dreier skolen seg mer om dannelse enn om kunnskap. Uten dannelsen er kunnskapen lite verdt. Derfor må vi bevare Generell del som en beskrivelse av lærerens samfunnsoppdrag, ikke endre den til et målstyringsdokument. Hernes må ikke fjernes.

Thom Jambak
sentralstyremedlem i
Utdanningsforbundet

Felleskap lønner seg

Fordelene for deg som medlem har blitt enda bere. Utdanningsforbundet har lansert bilforsikring og husforsikring med unike vilkår og gode priser. Les mer og bestill på udf.no/husogbil
Felleskap lønner seg

UTDANNINGS
FORBUNDET

● Til «Nynorsk i Vestlandsregionen» i Utdanning 18/2016, side 42

Om røynd og statistikkbruk i målsaka

Eg viser til ovannemnde debattinnlegg av mållagsleiar Magne Aasbrenn i Utdanning 18/2016. Det er eitt av fleire frå hans hand som handlar om at det er meir eller mindre vedteke at ein region med dei tre fylka Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane skal opprettast, og at Mållaget ikkje aksepterer anna enn nynorsk som administrasjonsmål der.

Aasbrenn vil ha det til at det er 67 nynorsk-kommunar i den kommande regionen, berre tre bokmålskommunar og 15 som har vedtak om å vera språkleg nøytrale. Dette er sjølvsaft rett, men sakleg og demokratisk sett irrelevant.

Aasbrenn konkluderer med at Vestlandsregionen er eit nynorsk maktsentrum, og at Mållaget ikkje kan godta anna enn at «den nye Vestlandsregionen vert administrert på nynorsk».

Det fæle med dette er at realitetane ut frå alminneleg demokratisk sinnelag og metodikk er så feil som det kan bli. Alle som elles driv med politikk, plar rekna ein mann – ei røyst. I Mållaget reknar ein «ein kommune – ei røyst», utan å sjå kor mange røysteføre som står bak talmagien.

Sanninga er at ifølgje Statistisk sentralbyrå (SSB) sine tal for målbruk i kommunane har Vestlandsregionen totalt eit folketal på 1.100.000 innbyggjarar, pent avrunda. Av desse er 137.000 grunnskuleelevar, og av desse er 51.000 nynorskelevar. Altså har Vestlandsregionen totalt eit bokmålsfleirtal på 62 prosent av elevtalet i grunnskulen, nær to tredjedelar.

Aasbrenn tek heller ikkje det minste omsyn til at dei tre bokmålskommunane i Vestlandsregionen er Eigersund, Stavanger og Haugesund, alle i Rogaland; med totalt 185.000 innbyggjarar, eller at dei nøytrale kommunane i same fylket til saman har 208.000 bokmålsbrukarar, slik at delen av bokmålsbrukarar totalt i fylket kjem opp i vel 75 prosent. Betre vert det ikkje i Hordaland, med Bergen som «nøytral» kommune, med totalt 98 prosent bokmålsbrukarar. Hordaland har 516.000 innbyggjarar, og av desse er 336.000 bokmålsbrukarar. Dette gir eit bokmålsfleirtal på 65 prosent av folketalet. Desse tala er grunna

på kommunane sine eigne tal om målbruk i kommunane.

I Vestlandsregionen er difor berre Sogn og Fjordane ein reell nynorskbastion, med nær 98 prosent av folketalet som nynorskbrukarar. Diverre for Mållaget utgjer dette fylket berre 10 prosent av heile regionen, og summen av nynorskbrukarar er totalt i regionen mindre enn 35 prosent.

Med grunnlag i ein tredjedel av folketalet er det vågalt av Aasbrenn og Mållaget å klandre fylkesordføraren i Rogaland for at ho syns at nynorsk ikkje er det naturlege administrasjonsmålet i den nye regionen.

Enno verre vert stoda om ein tek omsyn til at nynorskbruken generelt vert halvert blant skuleelevar når dei går frå grunnskule til vidaregåande skule.

Ein kan tykkja det er synd at nynorskbruken er på retur i Norge, men det gjer ikkje stoda betre å driva talmagi og delvis usanning. Uærleg statistikkbruk er uærleg, og burde unngåast, sjølv om ein har eit mål.

Bjarte Rundereim
pensjonert adjunkt, Gol

Over halvparten av innbyggjarane i Hordaland bur i Bergen, ein av kommunane som ikkje har nynorsk som einaste administrasjonspråk. Statistikk over val av målform må ta utgangspunkt i folketalet, og ikkje i talet på kommunar.

FOTO GERBEN JACOBS/WIKIMEDIA COMMONS

Følg med på debatten på utdanningsnytt.no

Har du mykje på hjartet?

Det er du ikkje åleine om. Utdanning tek imot store mengder kortare og lengre debattinnlegg, innspel og kronikkar. Men det er trøgt om plassen. Difor går det ofte lang tid før tekstane kjem på trykk, nokre gonger så lang tid at dei vert uaktuelle. Vårt tips er: Skriv kort! Held du debattinnlegget ditt på under 2500 teikn (tal på teikn inklusive mellomrom), er sjansen større for å få plass. Redaksjonen set retten til å kutte i innlegga som vilkår.

For innlegg på innspellass er lengda 3000–10.000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på mellom 12.000 og 17.000 teikn.

Redaksjonen tek imot debattstoff på denne adressa: debatt@utdanningsnytt.no

● Barnehage

Bemanningsnorm og åpningstid

Bemanningsnorm for barnehagene står på trappene både lokalt og nasjonalt. Endelig ser det ut til at en norm som sikrer et minimum av ansatte for de yngste i utdanningssystemet er innen rekkevidde. Det som skal fastsettes, er minstekrav til antall ansatte sett mot antallet barn. Regjeringen har sagt at den skal sende ut et forslag på høring i løpet av våren, Oslo har allerede en norm, og byrådet i Bergen har både i valgkamp og i plattform lovet å innføre det.

Det som det imidlertid har vært lite snakk om i denne sammenhengen, er at det er stor variasjon i hvor lang åpningstid de ulike barnehagene har. 9 timer har vært den tradisjonelle lengden, gjerne fra kl. 7.30 til kl. 16.30. For de kommunale barnehagene i Bergen gjelder dette fortsatt. For de private er det

større variasjon. Ut fra hva jeg vet, er det opptil 11 timer daglig åpningstid på det lengste – fra kl. 6.30 til kl. 17.30. Tendensen de siste årene har gått i retning av stadige utvidelser, uten at bemanningen har blitt tilsvarende styrket.

Dette har stor betydning for bemannings situasjonen. Jeg mener at bemanningsnorm må sees i sammenheng med åpningstid dersom normen skal være en reell kvalitets- og sikkerhetsmessig sikring for barnehagebarn. Matematikken i dette er relativt enkel. En barnehage som har åpent i 11 timer har en dag som er 22 prosent lengre enn en barnehage som har 9 timers åpningstid. Å ha det samme antallet ansatte i disse to barnehagene, gitt at de er like store, gir to helt ulike utgangspunkt. Det blir omtrent som å

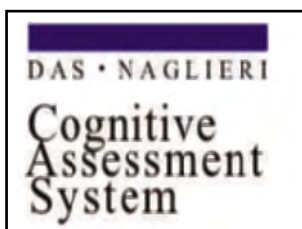
beregne mengden proviant til en båtreise kun ut ifra størrelsen på mannskapet, uten å ta hensyn til hvor langt båten skal seile. Det gir lite mening.

For at bemanningsnormen skal fungere etter intensjonen, bør den derfor knyttes til antallet timer daglig åpningstid for barnehagene. Dersom normen blir i tråd med ekspertutvalget Øie-utvalgets anbefaling; én ansatt per henholdsvis tre små og seks store barn, bør dette gjelde innenfor en ramme på 9 timers daglig åpningstid. Dersom barnehagen har åpent lenger, må det stilles krav om ytterligere bemanning.

Odd Arild Viste

tillitsvalgt

Utdanningsforbundet i Bergen

KURS FOR PPT, SKOLE OG BARNEHAGE- VÅREN 2017

CAS2 Ratingskala- kurs for barnehage og skole, Oslo 16.-17. februar

CAS2 Ratingskala er et helt nytt verktøy som gir lærer og barnehagelærer mulighet til å kartlegge barnas måte å lære på. Verktøyet gir god basis for å planlegge læringsaktivitet og tilpasse til ulike utfordringer barn og unge kan møte i barnehage og skole. CAS2 Ratingskala gir også et godt grunnlag for å vurdere om det er behov for å henvise til PPT.

ACFS – application of Cognitive Functions Scale – kurs for barnehagelærere, Oslo 8. – 9. mars. Etter kurset kan du bruke ACFS til dynamisk kartlegging, tolke og forstå resultatet, og finne tiltak som støtter 3-5-åringene i læring og utvikling.

Metodekurs for lærere i barnehage og skole – grunnkurs i begrepsundervisning etter Nyborgs modell, Oslo 6.-7. mars. Etter kurset kan du bruke Nyborgs modell til å arbeide med begrepslæring, og du kan bruke oppgaver som støtter barnas evne til abstraksjon og analytiske kodingsprosesser.

CAS sertifiseringskurs for PP-rådgivere, BUP og tilsvarende, Oslo 2.-3. februar. Etter kurset kan du bli sertifisert til å bruke CAS – Cognitive Assessment System (Kompetansekrav for å delta).

CAS tolkning og tiltak, for PP-rådgivere, BUP og tilsvarende, Trondheim 3.-4. januar. Kurset gir en oppdatering i PASS-teorien, og vektlegger tolkning og tiltak. Deltakere oppfordres til å ta med egne case til drøfting.

TONI-4- kurs for PP-rådgivere, BUP og tilsvarende, Oslo 10. mars. Kurset gir innføring i evnetesting basert på nonverbale oppgaver.

PP-klinisk videreutdanning gir kompetanse i test/ kartlegging og sakkyndighetsarbeid. Vi har for tiden fortløpende opptak til kull 10.

Finn mer informasjon og meld deg på ved å gå til www.pedverket.no>BESTILL>PÅMELDING.
Kurs lokalt? Andre kurs? Ta kontakt: post@pedverket.no

PEDVERKET KOMPETANSE, Uttrågata 12, 5700 VOSS tlf. 56521820 www.pedverket.no

● **Til «Ingen faglig dekning for å seie at små skular ikkje er fagleg på høgd med dei større» på utdanningsnytt.no/smaskoler1610**

Forsvar de små skolene!

«Sidan kommunane fekk det fulle økonomiske ansvaret for drift av grunnskulen, har mange små skular blitt lagde ned. Det blir hevda at små skular ikkje er fagleg på høgd med dei større skulane. Men det finst ikkje fagleg dekning for ein slik påstand», skriver Karl Jan Solstad på utdanningsnytt.no 3. oktober 2016.

Dette synes jeg er svært godt skrevet! Dette er noe som skjer i kommuner landet over, blant annet i Hadsel og Øksnes i Vesterålen i disse dager. Situasjonen rundt Neverdal skole slik Solstad beskriver den minner meg veldig om Sandnes skole i Hadsel, som i mange år har måttet kjempe mot nedleggelse og/eller nedbygging. Nå er det vedtatt at

skolens ungdomstrinn skal flyttes til Stokmarknes, til skolebygg som må rives grunnet dårlig stand, noe som også vil medføre at ungdomsskolens elever vil måtte bruke opp til to timer hver dag på transport til og fra skolen. Det kan ikke være rett. Måtte denne artikkelen spres langt og godt inn i de offentlige kontorer!

Bjørn-Rune Hanssen
tidligere grunnskolelærer i Hadsel

Innsenderen påpeker at nedleggelse av småskoler ofte fører til flere timer ekstra lange skolereise for elevene.

ILL. FOTO ERIK M. SUNDT

● Spesialundervisning

En ikke-diskriminerende skole

Barneombud Anne Lindboe kom med en sterk advarsel 16. november i Aftenposten om statusen for spesialundervisning i skolen. Ifølge Lindboe er det de som trenger gode pedagoger mest som får de minst kvalifiserte lærerne. Fellesorganisasjonen (FO) mener barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere bør spille en viktig rolle for å bedre situasjonen.

FO kjenner seg godt igjen i barneombud Anne Lindboes beskrivelse av forholdene i norsk skole. Svært mange av de nesten 50.000 elevene som får spesialundervisning i dag, får ikke undervisning av lærere med rett kompetanse, slik som andre elever. Ifølge barneombudet er kun 50 prosent av dem som driver med spesialundervisning, kvalifiserte lærere. Dette betyr at de som trenger gode pedagoger mest, får de minst kvalifiserte lærerne, ofte assistenter eller ufaglærte. FO støtter barneombudet i forståelsen av at dette diskriminerer noen elever. Innholdet i spesialundervisningen inne-

bærer ikke de samme målene som den ordinære undervisningen.

For å bøte på situasjonen er vi enige med barneombudet om at det må nok pedagoger inn i norsk skole. Det finnes imidlertid også andre tiltak for å motvirke diskrimineringen av elever som er avhengig av spesialundervisning.

Som det ble påpekt av Rettighetsutvalget for mennesker med utviklingshemning i høst, får en tredel av elever med utviklingshemning ikke undervisning av pedagoger. FO ønsker derfor flere vernepleiere inn i skolen. Spesielt for elever med utviklingshemning vil vernepleiere representere en nødvendighet. Dette er den eneste profesjonen som er spesialisert i å undervise dem med ulike former for kognitiv svikt. Vernepleiere vil derfor kunne styrke tilretteleggingen og gjennomføringen av undervisningen.

I tillegg til det rent faglige er det viktig for lærings situasjonen at det er et trygt og godt miljø

på skolen. For å skape dette gode psykososiale miljøet er vi også helt avhengig av bidrag fra ansatte med sosialpedagogisk og sosialfaglig bakgrunn, som barnevernspedagoger og sosionomer. De har et annet profesjonelt blikk enn utdannede lærere. En god skole må derfor både ha nok kompetanse i å undervise elever med ulike behov og nok kompetanse i å bygge et godt læringsmiljø.

Vi ønsker en god skole hvor alle elever får en god og tilpasset læring, en skole uten diskriminering og ekskludering. Det fortjener elevene, det fortjener våre barn, og jammen meg trenger også lærerne bistand for å løse skolens samlede oppgaver knyttet til å være den viktigste inkluderingsarena i landet.

Mimmi Kvisvik
forbundsleder i Fellesorganisasjonen (FO)

Rett på sak

● Framtidas skole

Faglig fordypning på timeplanen

Fra Ludvigsen-utvalget og i Stortingsmelding 28 blir det poengtert at det må legges til rette for at elevene i dagens grunnskole skal få dybdelæring.

Med dette som utgangspunkt vil jeg ha inn «faglig fordypning» på timeplanen og som en del av rammetimetallet for 1.-10. trinn, 60 minutter (30 minutter ganger to) for småskoletrinnet, økning for 5.-7. trinn og ytterligere økning for ungdomstrinnet.

Vi som pedagoger må fram med våre faglige innspill, for ulike fagmiljøer følger med og er klare med sine innspill når det gjelder innholdet i framtidens skole.

Solvor Engen
Lillehammer

● Til «Høyesterett: Kommuner kan ansette ufaglærte foran faglærte» på utdanningsnytt.no/ufaglart1611

Et særtilfelle

En søker med lærerutdanning ble ikke innkalt til intervju og fikk ikke lærerjobben, som heller gikk til en ufaglært. Nå har Høyesterett gitt Hol kommune medhold i avgjørelsen, skriver utdanningsnytt.no 3. november.

Dommen sier ikke at det er fritt frem å ansette ukvalifiserte lærere. Dette er et særtilfelle.

Det vi trenger nå, er en skikkelig gjennomgang av skikkethetsprinsippet, spesielt i lærerutdanningene, og helst så tidlig som mulig, men også i ansettelsesprosessene.

Sentrale spørsmål er:

- Hvordan skal man dokumentere skikkethetsvurdering?

- Hvilke tilbakemeldinger skal man gi til den som er vurdert uskikket?

- Hvordan skal man sikre seg mot at det er et faktisk skikkethetsproblem og ikke «bare» rykteflom?

- Når er det akseptabelt å tilsette heller enn å lyse ut stillingen på nytt når man kun har uskikkede og ukvalifiserte søkere?

Iris Heltne

● Barn med spesialundervisning

Sjelden nevnt og ofte glemt

● Monica Melby-Lervåg

professor ved Institutt for Spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo

FOTO UV/UIO

Det er prisverdig at Barneombudet bidrar til å sette barn med spesielle behov på dagsordenen. Det som i liten grad har kommet frem, er at barn med spesialundervisning nærmest ikke er omtalt i nye sentrale styringsdokumenter.

Til tross for åpenbare utfordringer med spesialundervisning er ikke dette viet oppmerksomhet hverken i den offentlige utredningen «Fremtidens skole», i stortingsmeldingen «Fag, fordypning og forståelse» eller i forslaget til ny rammeplan for barnehage. I lys av det store antallet som får spesialundervisning, er fraværet i styringsdokumentene urovekkelige. Disse barna utgjør faktisk en betydelig del av elevmassen; på ungdomstrinnet har 13 prosent spesialundervisning. Opplæringen til denne store gruppen bør derfor sees i sammenheng med det som foregår ellers i barnehage og skole. Det er spesielt viktig i lys av en rekke undersøkelser som viser at det er særlig i møtet med elever med spesielle behov at lærere føler at deres kompetanse ikke strekker til.

I utredningen «Fremtidens skole» står det at god kvalitet på den «vanlige» undervisningen kan bidra til å redusere behovet for spesialundervisning. Likevel, uansett hvor god og tilpasset den «vanlige» undervisningen er eller hvor mye tidlig innsats som settes inn, vil det nok alltid være en gruppe som har behov for spesiell tilrettelegging. For eksempel viser undersøkelser at rundt

6-8 prosent har alvorlig dysleksi, språkvansker og/eller matematikkvansker. For disse elevene er det ikke sannsynlig at læreren gjennom tilpasset opplæring alene kan gi dem et fullverdig tilbud. I tillegg til disse kommer elever med sammensatte vansker og diagnoser.

Det synes også å være en slags vedtatt sannhet at spesialundervisning ikke virker og at målet derfor alltid er å redusere det. Men er det rart spesialundervisning ikke virker dersom det gis av personer uten nødvendig kompetanse, og bærer mer preg av oppbevaring enn et velfundert pedagogisk tiltak? Tvert imot har vi mye forskning av høy kvalitet som viser svært god effekt av smågruppetiltak for elever med ulike typer lærevansker, for eksempel i lesing og matematikk. En forutsetning for å få effekt er imidlertid at innhold og omfang er basert på forskning om hva som hjelper. Dersom spesialundervisning gjennomføres på en god måte og til rett tid, er det altså ingen grunn til å tro at det ikke gir effekt.

Dersom «fremtidens skole» skal ha plass til alle og bidra til å inkludere flest mulig i «fremtidens kompetanser», bør det fra politisk hold virkelig satses på å gi et løft til den store gruppen barn med spesielle behov. En satsing på god forskningsbasert spesialundervisning for elever med spesielle behov kan ha en stor samfunnsgevinst. Selv om enkelte med spesialundervisning vil ha varige støttebehov, har svært mange av dem potensial for å ta utdanning, fagbrev, og for å bli aktive deltagere i samfunn og arbeidsliv. Det betinger imidlertid at vi som samfunn gir en nødvendig støtte og har tro på at dette nytter.

PISA og Timss – hva er forskjellen?

● Svein Sjøberg
professor emeritus

FOTO PRIVAT

«PISA er historien om hvordan internasjonale sammenlikninger har globalisert utdanningspolitikken, noe vi tidligere har oppfattet som landenes eget anliggende».

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

Dette utsagnet kommer ikke fra kritikere av elevenestest PISA. Det kommer fra Andreas Schleicher (2013), lederen av OECDs PISA-prosjekt. Det er de første ordene i hans presentasjon av PISA i en såkalt «TED talk». TED-foredrag (Technology, Entertainment, Design) er anerkjente og ofte brukte kilder for presentasjoner. De legges gratis på nett og brukes mye i undervisning.

Schleicher er tydelig stolt av at PISA styrer den globale skolepolitikken. Og han bygger på OECDs egne analyser. De har laget en systematisk gjennomgang av hvilken innflytelse PISA har hatt i ulike land, *The Policy Impact of PISA*. Allerede i sammendraget slås det fast at «PISA-resultater har påvirket skolereformer i de aller fleste deltakerlandene [...] PISA er blitt en nesten global standard, og brukes nå i mer enn 65 land..» (Breakspears 2013, min overs.)

OECD og PISA er altså stolte av at de påvirker skolepolitikken i nær sagt alle land. Kanskje ikke så merkelig, for PISA er først og fremst et politisk prosjekt. Det er politisk og normativt. Gjennom PISA vil OECD fortelle landene hva som er viktig i skolen og hvilken politikk de bør føre, og rådene blir i stor grad fulgt.

Norske utdanningspolitikere hevder, og tror kanskje, at utdanningspolitikken blir formet av oss selv, og slett ikke av internasjonale målinger og sammenlikninger. I en viktig bok med mange ulike bidrag om norsk skolepolitikk vises det tydelig hvordan ideer fra OECD, EU og andre aktører påvirker vår politikk og diskusjon gjennom sine ideer, rapporter og anbefalinger (Røvik mfl. 2014).

6. desember får vi en ny runde med PISA-resultater. Journalister og politikere har da ventet i spenning på dommens dag, da PISA skiller taperne fra vinnerne. 29. november kommer det resultater også fra Timss, den andre store internasjonale undersøkelsen. Begge disse studiene dreier seg om matematikk og naturfag, men oppfattes av mange som en totalvurdering av norsk skole.

«Gjennom en totimers test klarer man altså å besvare helt grunnleggende spørsmål om elevens og landets framtid.»

● PISA

PISA (Programme for International Student Assessment) er en internasjonal og standardisert elevundersøkelse, i regi av OECD, som skal måle 15-åringers kompetanse i lesing, matematikk og naturfag.

● Timss

Timss (Trends in International Mathematics and Science Study) er en internasjonal elevtest av kunnskaper i matematikk og naturfag.

At det på én uke kommer to internasjonale studier av samme fag, kan lett skape forvirring både i pressen og blant politikere. I skrivende stund ser jeg det ikke som usannsynlig at PISA og Timss vil gi to nokså ulike resultater og «budskap». Da er det viktig å være klar over likheter og ikke minst ulikheter mellom de to studiene.

Timss og PISA: Likheter og ulikheter

Mye er felles for Timss og PISA: Begge er utvalgsundersøkelser der man tester et representativt utvalg av elever i hver populasjon, ofte om lag 5000. Ved at både Timss og PISA har vært gjennomført en rekke ganger tidligere, og mange oppgaver beholdes fra en studie til den neste, vil man kunne si noe om utviklingen over tid.

Felles for Timss og PISA er også at testene er anonyme og samles inn etter at de besvart. Elevene får aldri anledning til å diskutere oppgavene i etterkant. Det hadde for øvrig vært vanskelig, for elevene har i liten grad svart på de samme spørsmålene. Man benytter nemlig såkalt roterte tester. Til sammen er det om lag ti timers oppgaver, men hver enkelt elev svarer i løpet av to timer på bare et lite utvalg av disse. Slik kan man få en bredere >

dekning av faglig innhold. Resultatene publiseres omtrent ett og et halvt år etter testingen.

Verken Timss eller PISA sier noe om den enkelte elev, klasse eller skole. Det gis ikke, og kan heller ikke gis, tilbakemeldinger til andre enn landenes nasjonale myndigheter. Slik sett er både Timss og PISA uten betydning for elever, lærere og skoler, men begge er såkalte «høy innsats»-tester for regjeringene. Blir resultatene bra, tar regjeringen det ofte til inntekt for sin politikk, går det dårlig, skylder man på forrige regjering. Ofte blir dette en slags svarteper-lek. I Sverige skyldte Folkpartiets skoleminister Jan Björklund på forrige regjering for stadig svakere svenske testresultater, selv etter åtte år som minister.

Så mye om likheter mellom Timss og PISA. Det er også viktige forskjeller. Det som kanskje er viktigst er at Timss, i motsetning til PISA, tester typisk «skolekunnskap», slik den er nedfelt i landenes læreplaner og lærebøker. Timss er i hovedsak beskrivende og analytisk, uten noen bestemt politisk agenda eller ideologi. Stort sett gir Timss ingen klare utdanningspolitiske anbefalinger, men presenterer data som kan gi grunnlag for diskusjoner og kritisk vurdering i deltakerlandene. Likevel er det rangeringene av de deltakende landenes test-skåre som får mest oppmerksomhet, både i media, i opinionen og blant politikere.

I Norge har Timss spilt en viss rolle i de faglige diskusjonene om fagplaner og elevenes resultater, men har ikke skapt de helt store overskriftene i media. Timss har heller ikke, i motsetning til PISA, skapt nasjonal panikk eller sjokk. I andre land, som for eksempel USA, har Timss fått mye større oppmerksomhet, men de siste årene har PISA fått økende betydning også der. Panikken er stor, for USA ligger midt i laget, omtrent som Norge.

Både Timss og PISA presenteres i sine norske rapporter og hjemmesider som at de «måler elevenes kompetanse i matematikk og naturfag». Det kan være riktig for Timss, men knapt nok for PISA, som har et mye mer ambisiøst mål.

PISA er et OECD-prosjekt. OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) har som mål å fremme økonomisk vekst og utvikling i en global markedsøkonomi. PISA-prosjektet oppsto som ledd i denne politikken, og bokstaven E i OECD står for Economy, ikke for Education. Folks utdanning, ofte omtalt som humankapital, er i dag

en viktig produktivitetfaktor.

Når man skal forstå PISA, er det rimelig å se på hva testforskerne selv sier at de måler. Slik presenteres dette på første side i nær sagt alle internasjonale PISA-rapporter:

Hvor godt er ungdommer forberedt til å møte framtidens utfordringer?

Kan de analysere, resonnere og kommunisere sine ideer på en effektiv måte?

Er de i stand til å fortsette å lære hele livet? (<http://www.pisa.oecd.org>, min overs.)

Slik ble det presentert allerede i 1999, for 17 år siden, rett før den første runden med PISA. De samme utsagnene er gjentatt i alle senere rapporter. Les disse spørsmålene nøye. De er ikke akkurat beskjedne. Gjennom en totimers test klarer man altså å besvare helt grunnleggende spørsmål om elevens og landets framtid. Med en anonym test som er felles for alle 70 deltakerland. Hadde dette vært ført opp som forskningsspørsmål i en søknad om støtte, ville prosjektet blitt avvist som urealistisk og uvitenskapelig. Og hadde man kunnet svare, hadde det gitt Nobelpriser. Men PISA er ikke et vanlig forskningsprosjekt. Det er som nevnt først og fremst et politisk prosjekt.

Globalisering, kommersialisering og privatisering

PISA har i nesten alle land skapt frykt og panikk. Et Google-søk med PISA + sjokk, skandale eller krise på ulike språk gir utallige treff. Ofte fører PISA-resultatene til misnøye med den offentlige skolen og dens lærere. Misnøyen slår ofte ut i at man søker etter private alternativer til den offentlige skolen. Det fører også at skolen og «skoleei-erne» kjøper produkter, ideer og opplegg som hevder å kunne gi bedre testskåre. Slik bidrar spesielt PISA til å gi drahjelp til det enorme globale utdanningsmarkedet. I økende grad blir utdanning kommersialisert og privatisert (Sjøberg 2014). Slik flytter offentlige midler til private lommer, ofte i andre land.

I de siste årene har PISA gått i allianse med verdens største kommersielle aktør innen «edu-business», Pearson. Tidsskriftet Utdanning hadde en grundig dekning av dette i januar 2016. Pearson har 40.000 ansatte i 80 land og omsetter for milliarder av kroner. Pearson var inne i PISA 2015, men har fått en mer sentral rolle i PISA 2018, som nå er under utvikling. Pearson vant nemlig tilbudet om å utvikle rammeverket for PISA 2018. I den felles pressemeldingen heter det at «rammeverket definerer hva som skal måles, hvordan det skal rapporteres og hvordan man skal utvikle tester og spørreskjemaer» (OECD & Pearson 2014). Nå er det altså Pearson, verdens største kommersielle aktør, som skal definere hva som er verdifulle

kunnskap og hvordan den skal måles og rapporteres. I neste omgang står de klare med både private skoler, læremidler, tester og verktøy for å overvåke utviklingen.

Gjennom sitt samarbeid med PISA etablerer Pearson også et internasjonalt nettverk av forskere, og samarbeidet med selveste OECD gir også en legitimitet som kan gi innpass i nær sagt alle land. Da de vant anbudet for PISA 2018, var det et taktisk trekk som investorene bak Pearson så som gunstig, for de krever avkastning på sin risikokapital.

Den internasjonale sammenslutningen av fagforeninger for lærere i barnehage og skole, Education International, vedtok på sin verdenskongress i 2015 at kampen mot privatisering og kommersialisering skal være deres topprioritet i årene som kommer. Mange er bekymret for alliansen mellom OECD/PISA og aktørene i «edu-business», særlig Pearson.

PISA og definisjonsmakten

I sine rapporter definerer PISA skåre som et samlet mål for hele skolens kvalitet. PISA-poeng blir dermed et mål for kvaliteten av det «produkt» skolen leverer. Når man så vet hvor mye hvert land bruker på hver elev, kan man regne ut hvor effektiv skolen er i sin produksjon. Disse beregningene har i mange land fått stor politisk betydning. Data og grafer som viser at det er liten sammenheng mellom pengebruk og oppnådde PISA-poeng blir brukt for det de er verdt av politikere. Så også i Norge. Kristin Clemet grep umiddelbart fatt i dette, og ved senere PISA-runder sa hun til NRK at «resultatene ikke står i forhold til ressursbru-

«Mange er bekymret for alliansen mellom OECD/PISA og aktørene i 'edu-business'»

Kronikk

Hvis du emner på en kronikk, er det lurt å presentere ideen for redaktør Knut Hovland kh@utdanningsnytt.no.

Utgangspunktet er at temaet må være interessant og relevant, og språket godt og forståelig, for en bredt sammensatt lesergruppe. Stoff som bygger på forskning, må være popularisert. Det betyr blant annet at forskningsresultatet er det sentrale i teksten, og at det som handler om metode, har en svært beskjeden plass. Lengden kan være mellom 12.500 og 17.000 tegn inklusive mellomrom. Litteraturliste og henvisninger må være inkludert i antallet tegn. Eventuelle illustrasjoner må ikke sendes limt inn i wordfilen, men separat som jpg- eller pdf-filer.

ken», under overskriften «Vi bruker allerede mye».

I 2015 leverte Rattsø-utvalget, også kjent som «produktivitetskommissjonen», sin rapport (NOU 2015:1). I utredningen gjentas det utrettelig at «produktiviteten i grunnskole og videregående opplæring er lav i internasjonal sammenheng». Utvalget har da brukt PISA-poeng per dollar som måleenhet for produktivitet i skolen. De skriver også at man «dessverre ikke har data for produktiviteten i barnehagen». Underforstått: Vi må måle «produktiviteten» også i barnehagen.

PISA øver også innflytelse gjennom besøk og strategiske veiledninger, der de forteller og belærer politikere i deltakerlandene om hvilke tiltak de bør gjennomføre for at økonomien skal bli konkurransedyktig. Disse rapportene er ikke vanlige forskningsrapporter, skrevet for et forskersamfunn og publisert etter faglig vurdering. I rapportene henvender PISA/OECD seg ofte direkte til politikere, byråkrater og ikke minst presse. Da PISA-leder Andreas Schleicher i 2015 var på besøk i Norge, møtte han statsråder og embedsmenn fra fire departementer og fortalte dem hva de gjorde riktig og galt. Dagen etter var han i Sverige. Heldigvis viser norske politikere en økende grad av skepsis mot mange av disse rådene.

Mange forskere, faktisk de fleste, mener at PISA-forskerne ikke har noe belegg for de konklusjoner de trekker og de anbefalinger som de kommer med. En internasjonal forskeraksjon kom med protest i form av et åpent brev til PISA-leder Andreas Schleicher (Meyer m.fl. 2014). De mente at han opererte som en slags global utdanningsminister, og at bruken av PISA var til stor skade for den offentlige skolen, elevers læring og ikke minst deres motivasjon og glede. Aksjonen samlet på kort tid 2000 underskrifter fra ledende forskere i 40 land.

Mange forskere publiserer også grunnleggende kritikk av mange sider ved forskningsmetode og statistisk analyse, og de mener at også disse sidene ved PISA er høyst tvilsomme. Mange mener at OECD presenterer og «selger» sine konklusjoner på en uetterrettelig måte og at de ikke kommuniserer usikkerhet og feilkilder ved sine data (Rutkowski og Rutkowski 2016).

Norge som aktør og pådriver

For noen tiår siden deltok ikke Norge i internasjonale undersøkelser. I dag deltar Norge i nær sagt alle de internasjonale testene som finnes. Røvik mfl (2014) peker på at Norge, gjennom Utdanningsdirektoratet, er involvert i 42 internasjonale prosjekter, blant dem nær sagt alle de komparative studiene av elevers faglige prestasjoner. Og Norge er ikke bare deltaker, Norge synes nesten å være

pådriver i slike sammenhenger. Anne-Berit Kavli i Utdanningsdirektoratet leder IEA, den organisasjonen som står for mange av disse studiene, blant annet Timss og den internasjonale lesetesten Pirls, og norske forskere har sentrale roller i mange av prosjektene, også i PISA.

Norske myndigheter bestemmer og bevilger penger (eller kanskje det er Utdanningsdirektoratet?). De mange internasjonale studiene koster mange penger og gir også mange arbeidsplasser. Norske universitetsmiljøer står sentralt i slikt arbeid, og det gir både gode midler og mange stillinger. De får tildelt prosjektene gjennom å levere anbud, og slik lever instituttene i en slags symbiose med politikere og skolebyråkrater. De samme miljøene kan da bruke sin ekspertise til å vinne anbud knyttet til nasjonale prøver, Oslo-prøver og kartleggingsprøver. Slik veves det bånd av gjensidig lojalitet og avhengighet. Da blir kritikk ikke spesielt populært, selv ved et universitet.

Mange forskere er kritiske til det store og voksende testregimet både globalt og i norsk skole. De fleste velger imidlertid å skrive sine analyser og kritikk av norsk skolepolitikk i internasjonale tidsskrift. Det kan gi publikasjonspoeng og være viktig for videre akademisk karriere. Men de fleste vegrer seg mot å delta i offentlig debatt eller skrive kronikker. Ikke så merkelig, kanskje, for også forskere må tenke på videre karriere, jobber og bevilgninger. Det er sjelden lønnsomt å kritisere de som sitter på pengesekken.

Hva nå?

Selvsagt skal Norge delta i internasjonale studier av skolen. Slike studier er viktige, men de har et slags Janus-ansikt. Det positive er at de kan bidra til at vi kan lære av andres erfaringer og hjelpe oss til å se vår egen skole utenfra. Dette kan gi inspirasjon til å tenke nytt, kritisk og annerledes. Internasjonale skolestudier har imidlertid også en annen og mer problematisk side, og det har vært fokus i denne artikkelen. Ofte dominerer utelukkende «resultatlisten». Rangeringen av landenes snittskår forstås som resultatene fra en idrettskonkurranse, som en slags olympisk øvelse. «Dette er som å komme hjem fra vinter-OL uten en eneste norsk medalje», sa Kristin Clemet da de første resultatene av PISA kom akkurat da hun hadde overtatt posten som utdanningsminister. Norge havnet da midt i laget blant de rike OECD-landene, og på dette grunnlaget konstruerte hun, med pressens gode hjelp, et PISA-sjokk som la grunnlaget for både Kunnskapsløftet, nasjonale prøver og skolepolitikken i årene som fulgte (Sjøberg 2007).

Nå kommer altså nye resultater fra Timss og PISA. I skrivende stund tipper jeg at det blir som nesten alltid: Vi ligger midt i laget blant de rikeste

landene, og dette vil bli oppfattet som en skandale. For i verdens rikeste land er det som kjent «typisk norsk å være god», og alt annet enn pallplass er et nederlag.

Etter de siste årenes hardkjør for å styrke matematikk og å heve testresultater i norsk skole, vil mitt staltips være at vi kanskje har en viss framgang, i alle fall på Timss, som jo faktisk måler tradisjonell skolekunnskap.

Heldigvis er vi nå bedre rustet til å møte slike studier, slik at vi kan gi dem den plass de fortjener, altså som innspill i viktige debatter om norsk skole og samfunn. Både norsk presse, forskere fra ulike fag og politikere i ulike partier synes nå å forholde seg mer nøkternt og kritisk enn i tidligere år. Vi får håpe at debatten blir god.

Kronikken ble skrevet for Timss-resultatene ble gjort kjent 29. november. Red

Kronikken er også publisert på khrono.no

Litteratur

Breakspear, S. (2013): The Policy Impact of PISA: An Exploration of the Normative Effects of International Benchmarking in School System Performance, OECD Education Working Papers, No. 71, OECD Publishing.

Rutkowski, L. & Rutkowski, D. (2016): A Call for a More Measured Approach to Reporting and Interpreting PISA Results Educational Researcher, Vol. 45 No. 4, pp. 252-257

Røvik, K. A., T.V. Eilertsen og E. Moksnes Furu (red.) (2014): Reformideer i norsk skole. Spredning, oversettelse og implementering. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Schleicher, A. (2013): Use Data to Build Better Schools. TEDGlobal https://www.ted.com/talks/andreas_schleicher_use_data_to_build_better_schools/transcript

Sjøberg, S. (2014): Pisafisering av norsk skole. En suksesshistorie fra OECD. I: Røvik, K. A., T.V.

Eilertsen og E. Moksnes Furu (red.): Reformideer i norsk skole. Spredning, oversettelse og implementering. Cappelen Damm Akademisk.

Sjøberg, S. (2007): Internasjonale undersøkelser: Grunnlaget for kunnskapsløftet. I Hølleland H. (Ed.), På vei mot kunnskapsløftet: Begrunnelser, løsninger, og utfordringer. Oslo: Cappelen.

Meyer, H. D. m. fl. (2014): Open Letter to Andreas Schleicher on PISA <http://www.theguardian.com/education/2014/may/06/oecd-pisa-tests-damaging-education-academics>

ARENDALE KOMMUNE

Vi søker ny

enhetsleder/ rektor

ved Stuenes 1-10 skole og ved Myra 1-7 skole i Arendal.

Stillingene er ledige fra 1.5. 2017.

Fullstendig utlysning på www.crgroup.no

Søknadsfrist: 3.1. 2017

Opplysninger: Kommunalsjef Roar Aaserud tlf. 928 37 684
eller Egil Norman Olsen i CR Group tlf. 900 20 902.

Vågan kommune

www.vagan.kommune.no

Svolvær
«hovedstaden»
i Lofoten

Rektor - Henningsvær skole

100 % fast stilling

Henningsvær skole ligger idyllisk til i et av Lofotens største fiskevær og er en skole i utvikling. Vi er en fådelt 1-10 skole med 51 elever og i år 10 årsverk. Det er sterkt fokus på skolebasert kompetanseutvikling i kommunen og et overordnet mål for skolen er å systematisk og kontinuerlig evaluere og forbedre egen praksis. Skolen er under renovering både utvendig og innvendig.

Arbeidsoppgaver

- Lede og motivere til faglig og pedagogisk utviklingsarbeid
- Utøve god personal- og økonomiledelse
- Sørgje for at skolen drives i samsvar med politiske føringer, opplæringsloven og gjeldende forskrifter.

Nærmere opplysninger om stillingen:

Rektor Veslemøy Drangevåg, tlf. 75 42 04 30.

Søknadsfrist: 13.12.2016

Fullstendig utlysning og søknadsmaal

www.vagan.kommune.no

Søknaden må leveres elektronisk

- har du spørsmål om utfylling av skjema ta kontakt med Servicetorget.

frantz.no

Førde kommune

Ei drivkraft med menneska i sentrum

PP-RÅDGJEVAR

Fast stilling som PP-rådgjevar ved PPT for Indre Sunnfjord er ledig frå 01.03.2017.

For nærmare informasjon, ta kontakt med leiar Asbjørn Knapstad tlf. 57 82 93 00/977 73 596.

Sjå www.forde.kommune.no for fullstendig utlysning og søk på stillinga med vårt elektroniske søknadsskjema.

Søknadsfrist 3. januar 2017

www.forde.kommune.no

Finne rett kandidat på Lærerjobb.no

Der kompetanse og karriere møtes!

Barnehage

Grunnskole

Videregående

Universitet/
Høyskole

UTLYS LEDIGE
STILLINGER HER:
Lærerjobb.no

Vi hjelper deg!
post@laererjobb.no
22 14 23 30

Foto: Fotolia

Lærerjobb.no

STILLINGSPORTALEN
FOR UTDANNINGSSEKTOREN

● Se flere ledige stillinger på Lærerjobb.no

Minneord

● Ivar Nesbø

Ivar Nesbø vaks opp i Svelgen i Sogn og Fjordane. Han gjekk på Helgheim Folkehøgskule i Sogndal i ungdommen og hadde eit varmt hjarte for folkehøgskulerørsla heile sitt liv som mangeårig styreleiar og styremedlem for den folkehøgskulen han i si tid gjekk på.

Han tok lærarutdanninga si på høgskulen på Stord og slo seg seinare ned i Vik i Sogn, der både han og kona var lærarar i ei årrekke.

Men først og fremst minnst vi Ivar som fagforeningsmannen.

Han var ein bauta for medlemmer og tillitsvalde i Norsk Lærarlag Sogn og Fjordane på 1970- og 1980-talet.

Han starta som tilsett i Norsk Lærarlag Sogn og Fjordane i 1971. Han var distriktsekretær og skulle besøke lokallag og inspirere tillitsvalde og arbeidsgjevarar til godt samliv i samsvar med skulens lov og avtaleverk. Oppgåva var formidabel i eit fylke som er større enn Østfold, Vestfold og Aust-Agder til saman. Med stor energi gjekk Ivar laus på oppgåva – han kjende folket, lov og avtaleverket og fekk som oftast rydda opp i feil og konflikter samstundes som han kunne gje informasjon og kunnskap.

Vi møtte han som kursleiar for nye tillitsvalde på 1970-talet. Omtenkstamt sytte han for at alle vart ein del av fellesskapet og kjende seg heime i organisasjonen. Han sytte for at vi fekk den kunnskapen vi trong for å skjotte våre verv lokalt, og han sytte for at fylkeslaget skipa til lærerike kurs med gode førelesarar.

I 1981 vart Ivar Nesbø vald til fylkesleiar i Norsk Lærarlag Sogn og Fjordane. Vi som fekk vere med i styrearbeidet saman med han, opplevde å få ansvar og oppgåver som gjorde at vi vaks med vervet vi var valde til. Ivar sjølv reiste fylket rundt, vitja lokallag, møtte arbeidsgjevarar lokalt, deltok på kurs og kompetanseoppbygging sentralt og på fylkesplan. Han kjende alle, og alle fekk kjensla av å kjenne han. Han administrerte fylkeslaget på ein god måte, og det var orden både i saker og rekneskap då andre overtok fylkesleiararbeidet etter han i 1988.

Etter å ha vore heiltidstillitsvald i mange år, starta han i full stilling som lærar og vart til og med det han sjølv kalla «resirkulert tillitsvald» då han vart lokallagsleiar i Vik. Ivar var ein lærar av den gamle skulen, som heldt 17. mai-taler, kåserte i lokalradioen og på bygdefestar; han snakka eit språk folk forstod og sette pris på.

Den siste tida svikta helsa, og 28. august i år gjekk han frå oss, 78 år gamal.

Vi er mange som er takksame for å ha kjent Ivar. Vi er mange som har lært mykje av han og som alltid vil hugse han som ein tillitsvald med ordet i si makt og med omsorg og omtanke for medlemmene.

Helga Hjetland
Jonas Helge Torsheim

Mona Mjøen McKiernan |
Advokatfullmektig i Advokatfirma Raugland

FOTO INGER STENVOLL

LOV
og
rett

Hatefulle ytringer på internett – når er det ulovlig?

Nylig ble det utgitt en rapport om hatefulle ytringer og hatkriminalitet på internett.

Rapporten er utarbeidet av Institutt for samfunnsforskning. Rapporten tar for seg hvordan individer er vernet etter gjeldende rett mot hatefulle ytringer.¹

Utredningen er interessant for personer som jobber i skole- og oppvekstsektoren, da både ansatte og elever dessverre melder om å ha observert eller selv opplevd hatefulle ytringer på internett. I slike saker kan den som er utsatt for ytringene ofte føle seg maktesløs, da det kan være vanskelig å reagere mot og kontrollere den aktiviteten som foregår på internett.

Et viktig spørsmål som behandles i rapporten er hvor grensen går mellom hatefulle ytringer som er ulovlige og uønskede ytringer.

Svaret på dette har sammenheng med hvor grensene for ytringsfriheten går. Utgangspunktet er at den enkelte har en vid ytringsfrihet og at det er unntakene fra ytringsfriheten som må begrunnes.

Begrepet «hatefulle ytringer» brukes ofte i vid forstand om ytringer som uttrykker hat overfor andre mennesker. Den strafferettslige forståelsen av begrepet hatefulle ytringer er imidlertid snevrere. For det første gjelder dette for hvilke grupper eller interesser som er vernet, men også for

hva som skal til for at ytringen skal kunne regnes for å være så krenkende at den er straffbar. Det er videre begrenset gjennom det såkalte legalitetsprinsippet hvor vidt et straffebud kan tolkes. Det skal komme klart frem av lovbestemmelsen hva som er straffbart, noe som igjen setter begrensninger for hvilke ytringer som kan rammes, jamfør blant annet Grunnloven paragraf 100.

Straffeloven paragraf 185 verner mot diskriminerende og hatefulle ytringer som fremsettes offentlig eller i andres nærvær på grunn av noens hudfarge eller nasjonale eller etniske opprinnelse, religion eller livssyn, homofile orientering eller nedsatte funksjonsevne. Bestemmelsen gjelder for ytringer som fremsettes i offentligheten eller i andres nærvær, som også omfatter plattformer på internett og i sosiale medier. Det vil være avgjørende om ytringen er fremsatt på en måte som gjør den egnet til å nå et større antall personer. Ytringen må videre kunne ramme en av de vernede gruppene som nevnt over. Ytringen må for det tredje være hatefull eller diskriminerende, den må innebære «å true eller forhåne noen, eller fremme hat, forfølgelse eller ringeakt overfor noen».

Kjernen i bestemmelsen er ytringer som kan forstås som trusler om eller oppfordringer til å utsette personer for ulovlige handlinger, på grunn av deres tilhørighet i en av de vernede gruppene. For å vurdere dette må meningsinnholdet i ytringen tolkes, der det blant annet må ses på i hvilken kontekst ytringen er fremsatt, hvordan ytringen stiller seg i forhold til hensyn som begrunner

«Mange opplever ytringer om seg selv på internett som ikke nødvendigvis omfattes av straffelovens regler om hatefulle ytringer, men som fullt ut kan oppleves som svært belastende for den det gjelder.»

ytringsfriheten, grovheten i ytringen, hvor konkret ytringen er, og om den oppfordrer til vold eller andre krenkelser. For at ytringen skal være straffbar stilles det også som ellers i strafferetten et krav om skyld, som jeg ikke vil gå nærmere inn på her. Individer kan også være vernet mot hatefulle ytringer gjennom andre bestemmelser i straffeloven og i diskrimineringslovverket.

Mange opplever ytringer om seg selv på internett som ikke nødvendigvis omfattes av straffelovens regler om hatefulle ytringer, men som fullt ut kan oppleves som svært belastende for den det gjelder. Hva gjelder arbeidstakere som blir utsatt for netthets, vil det være sentralt at arbeidsgiver iverksetter tilstrekkelige tiltak, både for å forebygge at det oppstår, og for å ha tilstrekkelige verktøy for å kunne håndtere saker som kan oppstå.

1. <https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/aktuelt/ny-forskningsrapport-om-hatefulle-ytringer-pa-internett/id2521077/>

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Hege Valås | nestleder

FOTO TOM-EGIL JENSEN

Et farlig forslag

«NAV må bidra for å fange opp elever som sliter på skolen». Dette var et hovedoppslag på NRK Dagsnytt 1. desember. Budskapet kommer fra arbeids- og sosialminister Anniken Hauglie. I intervjuet uttaler Hauglie dette: «Vi ser at for mange elever skårer for lavt, havner på de laveste nivåene på de nasjonale prøvene og vi vet at mange av de elevene som skårer lavt kommer til å slite seinere i livet og i ytterste konsekvens kommer til å havne i NAV sine statistikker. Derfor vil jeg gjerne utfordre og oppfordre NAV til å engasjere seg for å se hvordan de kan bidra, med sin verktøykasse, for å hjelpe mange av de elevene som sliter på skolen. Skolen skal gjøre det som skolen har ansvaret for, men NAV kan også bidra med sin verktøykasse».

Vi lærere ønsker velkommen alle gode krefter som melder seg for å bidra til at elevene lykkes best mulig i sin utdanning. I Utdanningsforbundet snakker vi om å bygge det sterke laget rundt eleven. Hvem som bør være en del av det, vil avhenge av elevens behov. Og det vil helt sikkert kunne være situasjoner der NAV kan være en viktig samarbeidspartner i et lag rundt bestemte elever. Så hvorfor møter vi likevel dette utspillet med skepsis? Fordi Hauglie inviterer til en prosess der enkeltskjebnene fort kan glippe av syne til fordel for de store systemers ferdig koordinerte innsatsvilje. Når det skjer, kan det bære riktig galt av sted. Selv om hensikten er den aller beste.

Når Anniken Hauglie påpeker at vedvarende svake læringsresultater øker risikoen for en rekke problemer i voksenlivet, har hun rett. Dette vet vi. Det er godt dokumentert gjennom forskning og statistikk. Utdanning er en helt avgjørende faktor for den enkeltes videre livsløp. Nettopp derfor er det så viktig at samfunnet legger til rette for at skolene blir best mulig i stand til å gi *alle* elever et tilpasset og godt tilbud.

Det eneste alle elever som skårer svakt helt sikkert har til felles, er at de skårer lavt. Som alle andre er de unike individer, med ulik bakgrunn. Å se bort fra dette, kan lede til stigmatisering. Skoler og lærere plikter å gi den enkelte elev tilpasset hjelp. Da er det avgjørende at lærerne skaffer seg god kunnskap både om hva eleven kan og mestrer og om hva som er elevens bakgrunn og hjemmesituasjon.

Lærerne må samarbeide nært med elevenes foreldre/foresatte. Tillit og gjensidig respekt er helt avgjørende. Lærere skal alltid handle med barnets beste som siktemål. De skal være oppriktige og tydelige i sin kommunikasjon med hjemmene om hvordan elevene lykkes på skolen. Også når det de har å fortelle kan være krevende. Ikke minst da.

I ethvert tilfelle der en elev sliter med læringsresultatene, må skolene og lærerne vurdere om de håndterer situasjonen godt nok med egne ressurser og i samspill med hjemmet eller om det kan være aktuelt å trekke inn andre instanser. Det gode laget rundt eleven kan bestå av ulike deltakere, foruten hjemmet og lærerne. Det kan være en helsesøster, en logoped eller en psykolog. Det kan være barnevernet, en spesialpedagog eller en sosialarbeider. Det kan være andre aktører i lokalsamfunn og lokalt næringsliv. Og det kan være en representant for NAV.

Skoler kan gjerne ha rutiner for at slike vurderinger alltid gjennomføres når elever skårer på laveste nivå. Men rutinene må ikke forhåndsbestemme hvem som eventuelt varsles og trekkes inn eller hvilke konklusjoner som bør trekkes. Da mister vi eleven av syne. Viktige personvern hensyn likeså. Det kan vi ikke tillate oss. Vi skal se og ta vare på enkelteleven.

«Det eneste alle elever som skårer svakt helt sikkert har til felles, er at de skårer lavt.»

Høring om yrkesfagene utsatt

Et høringsforslag om ny struktur for yrkesfagene er utsatt til våren. – Klokt av departementet å bruke mer tid, sier Terje Skyvulstad, nestleder i Utdanningsforbundet.

I slutten av august kom Utdanningsdirektoratets anbefalinger om endringer i det yrkesfaglige utdanningstilbudet. Det var ventet et høringsforslag fra Kunnskapsdepartementet i desember/januar, men dette er nå usatt til våren.

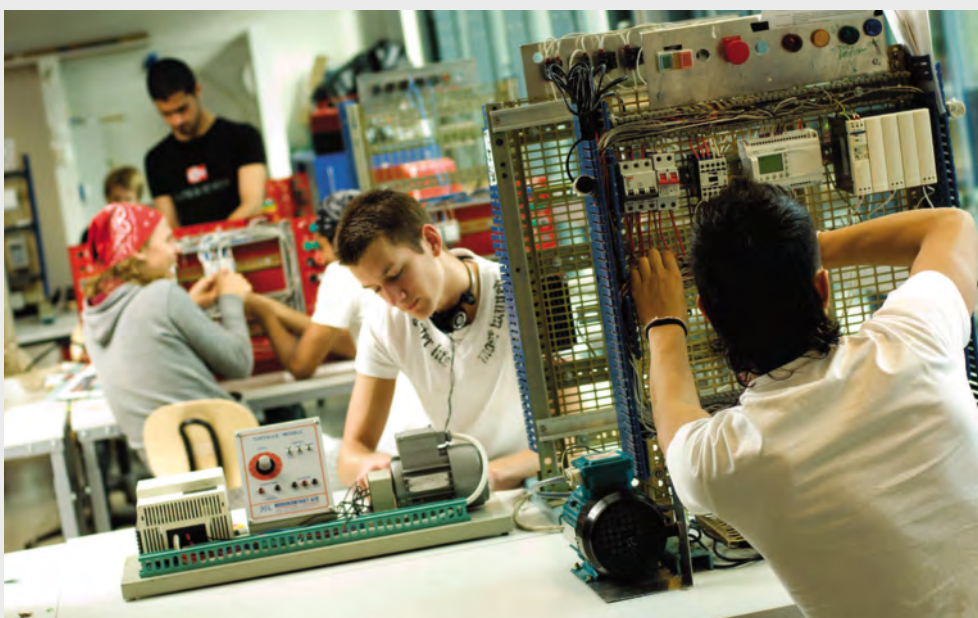
– Utdanningsforbundet har spilt inn at vi synes det er for mange løse tråder og for mye som er uavklart, spesielt når det gjelder opprettelse av nye fag og overganger fra yrkesfag til studieforberedende utdanningstilbud i direktoratets anbefaling som ble sendt ut i august. Jeg tror at utsettelsen kan gi oss mulighet til å finne gode løsninger, og det var klokt av departementet å bruke mer tid på dette, sier Terje Skyvulstad.

Kritiske til Udires anbefalinger

Som ledd i dette arbeidet satte direktoratet i 2015 ned fem yrkesfaglige utvalg som i mars 2016 leverte hver sin rapport. Utdanningsforbundet var positiv til at regjeringen nedsatte disse utvalgene, og vi har fulgt prosessen tett gjennom de faglige rådene og i Samarbeidsrådet (SRY). Dette arbeidet er som en direkte oppfølging av Stortingsmelding 20 «På rett vei» hvor ett av tiltakene var en gjennomgang av tilbudsstrukturen i fag- og yrkesopplæringen. Terje Skyvulstad er medlem i SRY.

– Arbeidet som ble gjort her danner et godt grunnlag for å vurdere en fagopplæring for framtiden. Utdanningsdirektoratets anbefaling er omfattende. Vi har diskutert denne både i yrkesfaglig forum og på samling for tillitsvalgte i videregående, sier han. Tilbakemeldingene er blandet, og det har kommet en del kritiske innspill.

– Særlig er medlemmene våre skeptiske til en ny

Utsatt høringsforslag: Utdanningsforbundet mener det var klokt av departementet å bruke mer tid på høringsforslaget om ny struktur for yrkesfagene. FOTO: OLE WALTER JACOBSEN

struktur som legger opp til flere utdanninger hvor elevene får en tidligere fordypning i faget sitt, forklarer Skyvulstad.

Håper på engasjement

For eksempel vil en tidligere fordypning og flere utdanningstilbud, slik høringsutkastet legger opp til, lett føre til færre søkere til hver enkelt utdanning. Dette kan igjen bidra til at fylkeskommunen legger dem ned av økonomiske hensyn. Tidligere spissing av fag og flere Vg1-løp vil stille krav til ny lærerkompetanse. Med smalere vg1-løp må elevene ta sine yrkesvalg tidligere, noe som igjen stiller krav til rådgivningstjenesten. Ny struktur må også ses i sammenheng med regionreformen.

– Dette er utfordringer vi vil se spesielt på når høringsforslaget fra departementet kommer til våren. Vi håper mange vil engasjere seg i denne viktige høringen, sier han.

Behov for endringer

Noe av bakgrunnen for at det nå arbeides for endringer i yrkesfagene er at fagarbeidere representerer en kompetanse som samfunnet trenger. Ifølge Stortingsmelding 20 «På rett vei» gir fag- og yrkesopplæringen i stor grad en kompetanse som verdsettes på arbeidsmarkedet. Likevel fungerer ikke alle de yrkesfaglige utdanningsprogrammene like godt når det gjelder rekruttering til lærefagene og tilknytningen til arbeidslivet.

– For Utdanningsforbundet er det viktig at statusen til yrkesfagene og yrkesfaglærerne heves. Vi er derfor spente på høringsforslaget fra Kunnskapsdepartementet. Vi legger opp til bred involvering både i utforming av Utdanningsforbundets svar på høring om ny struktur og i det videre politiske påvirkningsarbeidet, sier Skyvulstad.

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

Må vurdere å endre

Stortinget ber regjeringen vurdere om det skal gjøres justeringer i de nye fraværsreglene i videregående.

22. november behandlet Stortinget forslaget fra tre Sp-politikere om å endre de nye reglene for fravær i videregående opplæring. Sps utgangspunkt var at høstens innføring av en fraværsgrense på 10 prosent i videregående har ført til usikkerhet, merarbeid og ulik praksis rundt om i landet. Partiet viste blant annet til eksempler på at syke elever kommer på skolen istedenfor å bli hjemme.

Sp ønsket å innføre mer skjønn fra skolens side, egenmeldinger og mulighet til å ta kjøreopplæring i skoletiden uten at det påvirker vurderingsgrunnlaget.

Vedtaket

Flertallet i Stortinget samlet seg rundt Arbeiderpartiets forslag i saken, og gjorde et mer forsiktig vedtak om at slike endringer skal vurderes av Regjeringen:

Stortinget ber regjeringen

vurdere endringer i reglene for fravær i videregående opplæring på bakgrunn av erfaringer med fraværsgrensen så langt. Særlig bør det vurderes større mulighet for skjønn til skoleeier, egenmelding for foreldre/foresatte eller myndige elever ved sykdom eller andre velferdsgrunner, og at kjøreopplæring som må finne sted i skoletida, kan gi rett til fravær uten at det påvirker vurderingsgrunnlaget.

Under debatten i Stortinget viste kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen til at det kunne være klokt å få mer erfaring med hvordan det nye regelverket fungerer, før man endrer noe, men samtidig sa han:

– Det er ikke slik at jeg som statsråd er gift med hver eneste bokstav i regelverket, så justeringer kan være aktuelt.

15 prosent

Tilbakemeldingene Utdanningsfor-

bundet har fått fra lærere og tillitsvalgte siden den nye fraværsgrensen ble innført ved skolestart, viser at elevenes tilstedeværelse har gått betydelig opp.

– Det er veldig bra, sier Utdanningsforbundets leder Steffen Handal.

Samtidig ser også han at det er flere utfordringer knyttet til selve gjennomføringen av fraværsreglene. Spesielt er det bekymringer knyttet til de små fagene som bare har 2-3 timer i uka. Der kan selv få fraværstimer gi store utslag.

– Vi har foreslått til statsråden at det må komme en endring. Vårt forslag er at det åpnes for å tillate et udokumentert fravær på 15 prosent i små fag, sier Utdanningsforbundets leder Steffen Handal.

Fraværet går ned

Samtidig påpeker Handal at Utdanningsforbundet var en pådriver for den forskningen som skal følge de nye fraværsreglene, og at det er for tidlig å felle en dom over ordningen med fraværsregler på nåværende tidspunkt.

– Først når dette har vært prøvd

en stund, og en evaluering foreligger, kan vi si noe mer sikkert om hvordan denne ordningen faktisk fungerer, sier Handal.

Han understreker at de nye fraværsreglene ikke skal fungere som en «hvilepute» i stedet for en aktiv innsats fra skolene for å forebygge fravær og forhindre frafall.

– Dersom skolene eller lærerne aner at det er elever som sliter og som står i fare for å falle fra, må fylkeskommunene legge til rette for at det kan settes inn tiltak. Vi vet at tett oppfølging er noe av det aller viktigste for å få elever til å fullføre og bestå opplæringen.

Fraværstrykket

Fylkeskommunene må sørge for at det finnes ordninger som forhindrer et stort og byråkratisk dokumentasjonsarbeid som en følge av fraværsgrensen.

– Vi trenger gode systemer som kan lette arbeidet med administrasjon av fraværsgrensen. Det finnes interessante løsninger i noen fylker allerede. For eksempel har Telemark utviklet en egen app, sier Handal.

Kurs og konferanser

Hvilken vekt skal vi tillegge resultatene fra PISA og TIMSS? ILLUSTRASJON HILDE THOMSEN

Barnehage og skole i lys av PISA og TIMSS

1. februar inviterer vi i samarbeid med Utviklingsforum til en spennende konferanse i Lærernes hus.

Nylig kom TIMSS-resultatene og resultatene fra PISA. Debatten om kvalitet og utvikling av skole og barnehage blusser opp igjen. Hvordan står det egentlig til med det norske utdannings-systemet, og hvilken vekt skal vi tillegge resultatene fra PISA og TIMSS?

Vi inviterer til en dagskonferanse der vi blant annet vil diskutere om arbeidet med PISA får

konsekvenser for hvordan det tenkes om lek og læring i barnehagen. Hva er det PISA og TIMSS måler som gjør at skolen kan bli bedre? Og hvordan skal vi tolke – og bruke – de aller siste resultatene fra PISA?

Vi har invitert noen av de fremste fagfolkene på området: Steffen Handal, Marit Kjærnsli, Svein Sjøberg, Dion Sommer, Unn Irene Aasdalen og Hege Nilssen. Meld deg på i dag!

Les mer på www.udf.no/kurs

fraværsreglene

Omstridt fraværsgrænse: Nå ber Stortinget regjeringen vurdere et mindre rigid regelverk for håndhevingen av den nye fraværsgrænsen i videregående opplæring. **FOTO** OLE WALTER JACOBSEN

Forsikringspapirene dine for 2017 er klare

I løpet av de to første ukene i desember vil du motta forsikringspapirene dine. Du får dem alltid elektronisk på Min side, men har du har valgt å fortsatt ha de på papir, vil du få de tilsendt i posten som før. Viktig: Om du ønsker å gjøre endringer for dine forsikringer for 2017, må dette gjøres innen 31.12.2016. Gjør endringene på Min side, eller kontakt oss på e-post forsikring@udf.no.

Nytt for 2017

Det trekkes ikke egenandel i innboforsikring, med unntak av sykkeltyveri og tyveri og skadeverk på mobil, nettbrett og PC. Flytter du innboet ditt selv, dekker vi tyveri av hele flyttelasset. Reiselorsikringen er betydelig forbedret,

blant annet er enkelte forsikringssummer blitt høyere eller ubegrenset.

Reisekortet finner du i appen

Skal du ut å reise i julen og vil ha reisekortet med deg? Vi sender ikke lenger ut reisekortet, men ved å laste ned Utdanningsforbundets egen app, UDF Medlem, finner du reisekortet der. Merk at om du har familie reiselorsikring, vil reisekortet kun være synlig for den personen som reiselorsikringen står på, men du kan enkelt dele reisekortet med andre. Trykk på «del» inne i appen. Du finner også alltid reiselorsikringsbevis på Min side. Les mer og last ned: udf.no/medlemsapp.

VOLD OG OVERGREP

JEGVILVITE.NO ER ET

E-LÆRINGSVERKTØY TIL BRUK I SKOLEN

- Informasjon om fysisk og psykisk vold, seksuelle overgrep og vitne til vold
- Tester som kan tas i klassen
- Veiledning for lærere